

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра філологічних дисциплін та соціальних комунікацій

БІБЛІОГРАФІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Курс лекцій для студентів спеціальності
029 «Інформаційна, бібліотечна, архівна справа»

*Розглянуто та рекомендовано Науково-методичною радою
Мукачівського державного університету
Протокол №8 від 18 лютого 2021р.*

*Розглянуто та рекомендовано до друку кафедрою філологічних
дисциплін і соціальних комунікацій,
Протокол № 12 від 25 січня 2021р.*

Рецензент: Герцовська Н.О. – к.філол.н., доцент кафедри англійської філології та методики викладання іноземних мов

Укладач: Мовчан К.М. – старший викладач кафедри філологічних дисциплін і соціальних комунікацій

Б 59

Бібліографічна діяльність: курс лекцій для студентів спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»/укл. К.М. Мовчан.– Мукачево: РВЦ МДУ, 2020.– 84с.

Видання містить лекційні матеріали з дисципліни «Бібліографічна діяльність» перелік рекомендованих джерел. Призначене для використання студентами в процесі виконання самостійної роботи та підготовки до практичних занять. Курс лекцій розроблений у відповідності до програми дисципліни «Бібліографічна діяльність».

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
ЛЕКЦІЯ 1. ОСНОВНІ КОМПОНЕНТИ БІБЛІОГРАФІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	5
ЛЕКЦІЯ 2. ВИНИКНЕННЯ ТА ПОЧАТКОВИЙ ПЕРІОД РОЗВИТКУ БІБЛІОГРАФІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	7
ЛЕКЦІЯ 3. СУБ'ЄКТ, ОБ'ЄКТ БІБЛІОГРАФІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	9
ЛЕКЦІЯ 4. ТРАКТУВАННЯ БІБЛІОГРАФІЇ У ХХ СТОЛІТТІ.	11
ЛЕКЦІЯ 5. ВИЗНАЧЕННЯ БІБЛІОГРАФІЇ ЯК ГАЛУЗІ ДІЯЛЬНОСТІ.....	13
ЛЕКЦІЯ 6. КОМПОНЕНТНА СТРУКТУРА ПРАКТИЧНОЇ БІБЛІОГРАФІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ЇЇ ПРОЦЕСИ.....	15
ЛЕКЦІЯ 7. БІБЛІОГРАФІЧНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ. ВИДИ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ.....	17
ЛЕКЦІЯ 8. БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ПОШУК ЯК ВИХІДНА ОСНОВА ВСІХ БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПРОЦЕСІВ.....	18
ЛЕКЦІЯ 9. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МЕТОДІВ БІБЛІОГРАФУВАННЯ.....	19
ЛЕКЦІЯ 10. БІБЛІОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА: ЇЇ СПОСОБИ.....	21
ЛЕКЦІЯ 11. БІБЛІОГРАФІЧНЕ ГРУПУВАННЯ: ЙОГО СПОСОБИ.....	23
ЛЕКЦІЯ 12. СПОСОБИ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ГРУПУВАННЯ ЗА ФОРМАЛЬНО-ВИДАВНИЧИМИ ОЗНАКАМИ ДОКУМЕНТІВ.....	25
ЛЕКЦІЯ 13. РОЗТАШУВАННЯ БІБЛІОГРАФІЧНИХ ЗАПИСІВ У СЕРЕДИНІ НАЙДРІБНІШОЇ РУБРИКИ.....	26
ЛЕКЦІЯ 14. ДОВІДКОВО-БІБЛІОГРАФІЧНИЙ АПАРАТ.....	27
ЛЕКЦІЯ 15. СКЛАДАННЯ ДОПОМІЖНИХ ПОКАЖЧИКІВ ДО БІБЛІОГРАФІЧНОГО ПОСІБНИКА: ЇХ ВИДИ.....	28
ЛЕКЦІЯ 16.ЗАГАЛЬНІ ПОНЯТТЯ ТА ЗАВДАННЯ КЛАСИФІКУВАННЯ БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСІБНИКІВ.....	30
ЛЕКЦІЯ 17. ЖАНРИ БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСІБНИКІВ.....	33
ЛЕКЦІЯ 18. ВИДИ БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСІБНИКІВ ЗА СУСПІЛЬНИМ ПРИЗНАЧЕННЯ.....	34
ЛЕКЦІЯ 19. ВИДИ БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСІБНИКІВ ЗА ОСОБЛИВОСТЯМИ ОБ'ЄКТА ОБЛІКУ (ДОКУМЕНТІВ, ЩО ВІДОБРАЖЕНІ).....	35
ЛЕКЦІЯ 20.ВИДИ БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСІБНИКІВ ЗА ОСОБЛИВОСТЯМИ МЕТОДІВ БІБЛІОГРАФУВАННЯ.....	37
ЛЕКЦІЯ 21.КЛАСИФІКАЦІЯ КОМП'ЮТЕРНИХ БІБЛІОГРАФІЧНИХ РЕСУРСІВ.....	39
ЛЕКЦІЯ 22. ДИСКУСІЙНІСТЬ ПРОБЛЕМИ КЛАСИФІКАЦІЇ БІБЛІОГРАФІЇ.....	41
ЛЕКЦІЯ 23. КЛАСИФІКАЦІЯ БІБЛІОГРАФІЇ ЗА ОЗНАКОЮ ЇЇ СУСПІЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ: ПЕРШИЙ ПІДХІД.....	42
МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	47
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	48
ГЛОСАРІЙ.....	63

ПЕРЕДМОВА

Інформатизація суспільства актуалізує потребу в якісній, доступній бібліографічній продукції, яка акумулює найкраще, що створено автором. Головним завданням бібліографічної діяльності є створення бібліографічних ресурсів, які презентують сучасні надбання.

Відповідно до Державного освітнього стандарту вищої професійної освіти курс «Бібліографічна діяльність» відноситься до загальнопрофесійних навчальних дисциплін за напрямом 029 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа».

Мета дисципліни – дати студентам знання щодо сутності бібліографічної діяльності, її компонентної структури, організаційних та методичних засад бібліографування як процесу виробництва бібліографічної інформації та особливостей бібліографічного обслуговування як процесу поширення бібліографічної інформації з метою набуття практичних умінь і навичок для майбутньої професійної діяльності.

Завдання дисципліни:

- вивчити теоретичні засади бібліографічної діяльності;
- розкрити зміст основних процесів бібліографічної діяльності, функцій бібліографічної служби бібліотек, структури довідково-бібліографічного апарату бібліотек різних типів;
- ознайомити з професійними вимогами до бібліографа як суб'єкта бібліографічної діяльності;
- вивчити особливості бібліографічного пошуку як основи бібліографічних процесів;
- ознайомити з науковими підходами до бібліографування як процесу виробництва бібліографічної інформації та бібліографічного обслуговування як процесу її поширення;
- оволодіти теорією і практикою основних процесів бібліографічної діяльності.

У результаті вивчення курсу студент повинен **знати**:

- теоретичні та методологічні основи бібліографічної діяльності;
- основні процеси бібліографічної діяльності, їх змістову характеристику;
- структуру довідково-пошукового апарату бібліотек;
- технології довідково-бібліографічного та інформаційно-бібліографічного обслуговування;
- систему бібліографічних посібників, як складову бібліографічних ресурсів;
- загальну методику підготовки бібліографічної продукції;
- основи організації бібліографічної діяльності установ, що займаються формуванням системи бібліографічних ресурсів.

На основі отриманих знань студент повинен **вміти**:

- проводити роботу з організації та ведення каталогів та бібліографічних картотек;
- визначати функції, завдання, склад довідково-пошукової системи бібліотеки;
- проводити довідково-бібліографічне обслуговування користувачів;
- проводити бібліографічне інформування різних груп читачів;
- проводити бібліографічне інформування різних груп читачів;
- організовувати та проводити бібліографічне навчання читачів, визначати його ефективність;
- складати бібліографічні покажчики різних жанрів, видів, електронні бібліографічні ресурси;
- характеризувати діяльність бібліографічних служб бібліотек різних типів.

ЛЕКЦІЯ 1. ОСНОВНІ КОМПОНЕНТИ БІБЛІОГРАФІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

Бібліографічну діяльність ми розглядаємо як один із видів людської діяльності, що виникає у межах соціальної комунікації. "Комунікація" взагалі розуміється як "зв'язок, сполучення", чи "шляхи сполучення, лінії зв'язку".

Інформаційна комунікація – керована передача інформації, що відбувається між двома або більше особами та (або) системами. Передача інформації у суспільстві, тобто обмін інформацією між людьми, зветься соціальною комунікацією.

Поняття "*інформація*" у цьому випадку означає відомості, призначені для передачі в процесі комунікації, або відомості, що сприймає людина та (або) спеціальні прилади як відображення фактів матеріального та духовного світу в процесі комунікації. Основними елементами соціального комунікаційного інформаційного процесу є:

1) комунікант – особа, що починає акт комунікації і передає інформацію (її називають також "відправник інформації");

2) споживач інформації, чи її одержувач, реципієнт.

Від комуніканта до споживача інформації передається повідомлення – упорядкована послідовність відомостей про предмет інформування. *Повідомлення* – це інформація, що передана та (або) отримана в процесі комунікації.

Соціальні комунікації дуже різноманітні. Вони створюють систему яка спрямована для керування процесами передачі інформації. Як *види соціальної комунікації* розрізняють комунікацію недокументальну та документальну.

Недокументальна комунікація – це та, що здійснюється без допомоги документа. У *документальній комунікації* передача інформації від комуніканта до реципієнта здійснюється за допомогою документа, який виконує роль каналу комунікації. *Документ* це матеріальний об'єкт, відокремлений як від комуніканта, так і від одержувача інформації; на якому закріплюється інформація, що призначена для передачі.

Книга є різновидом документа у вказаному широкому значенні: книга – це теж документ, на якому закріплюється інформація, призначена для передачі. Але не кожний документ можна назвати книгою. Поняття "книга" має різні значення. Саме у найширшому значенні книга розглядається як вид документа. У цьому значенні до поняття "книга" належать будь-які видання, рукописні книги та депоновані документи. У більш вузьких значеннях до "книги" відносять тільки неперіодичні видання чи неперіодичні видання певного обсягу (понад 48 сторінок). Традиційно до книги (у широкому значенні) відносили тільки документи писемні, чи літературні, тобто викладені якоюсь системою письма. Сучасне розуміння книги дозволяє вважати книгою будь-який документ, виконаний способом запису інформації в тій чи іншій формі, тобто не тільки друкований чи рукописний документ, але й аудіальний, аудіовізуальний, машинозчитувальний (машиночитаний). Але до книги (у широкому значенні) належать не всі документи, що виконані способом запису інформації, а тільки такі, що спеціально призначені для широкого розповсюдження, для передачі інформації необмеженому наперед колу осіб.

Система "документ – споживач інформації" – це частина чи підсистема системи документальної комунікації. Вона може розглядатися як самостійна система, тому що документ, створений комунікантом для передачі інформації, відокремлюється від нього, існує сам по собі. Для споживача сам документ є джерелом інформації, з яким у нього встановлюються різні відношення. Система "документ – споживач" складається з двох основних елементів: документа і споживача інформації. Крім них, вона містить у собі різні відношення між документами та споживачами інформації та, за потребою, – посередників, які допомагають споживачу одержувати інформацію з документа.

Основи теорії бібліографічної інформації (БІ) були розроблені Олегом Павловичем Коршуновим. Тим, хто бажає одержати повну інформацію з цього питання, радимо звертатися до вказаних першоджерел. Система "документ – споживач" (або її різновид – система "книга – читач") вважається джерелом виникнення БІ. Причина виникнення БІ полягає в тому, що між документом і споживачем (або між книгою та читачем) не завжди встановлюються відношення відповідності.

Бібліографічна інформація може існувати у явній (очевидній, неприхованій) формі у вигляді окремого бібліографічного документа, і у формі, схованій в іншому, небібліографічному документі. Схована БІ може бути аффінною або латентною. Аффінною інформацією називають таку БІ, що знаходиться всередині документа, про який вона повідомляє. Наприклад, це — бібліографічний опис видання, поданий на звороті його титульного аркуша. Латентною називають БІ, "яка схована" всередині небібліографічного документа, коли вона повідомляє про інші документи. Наприклад, це можуть бути бібліографічні підрядкові посилання або список використаних джерел наприкінці видання. З погляду зовнішньої структури бібліографічної інформації її найпростішою складовою, чи елементом, є бібліографічне повідомлення. Це – текст, який містить бібліографічну інформацію, тобто організовані за певними правилами відомості про документ, його частину чи групу документів. Бібліографічні повідомлення бувають стандартизованими, тобто такими, що точно слідує стандартам бібліографічного опису, і нестандартизованими, які повідомляють деякі дані про документ у будь-якому порядку, не визначеному стандартом. Нестандартні бібліографічні повідомлення потребують додаткової аналітико-синтетичної обробки з метою використання в сучасних інформаційно-пошукових системах. Але навіть нестандартні бібліографічні повідомлення теж створюються за певними правилами, встановленими їх авторами чи видавцями. У них обов'язково мають бути присутні бібліографічні дані, потрібні для ідентифікації документа. Бібліографічні дані (чи бібліографічні відомості) – це конкретні відомості про документ (його автора, назву, місце та рік видання, кількість сторінок тощо), що допомагають розпізнати документ за його описом.

Бібліографічне повідомлення може передаватися споживачеві у недокументальній формі (тобто незафіксованій на матеріальному носії) чи в документальній формі. Бібліографічне повідомлення, зафіксоване в документальній формі, зветься бібліографічним записом. Бібліографічний запис складається з певних елементів. Обов'язковим елементом бібліографічного запису є бібліографічний опис. Крім нього, у бібліографічному записі можуть бути анотація чи реферат, предметна рубрика, індекс класифікації та інші відомості про документ (наприклад, шифр зберігання документа у книгосховищі тощо). Бібліографічний опис – це множина записаних за певними правилами бібліографічних даних, що ідентифікують документ. Правила бібліографічного опису студенти вивчають в курсі "Аналітико-синтетична обробка документів", тому в даному навчальному посібнику вони не повторюються. Бібліографічні описи, котрі використовують на картках бібліотечних каталогів, дещо різняться від бібліографічних описів у бібліографічних посібниках, виданих у книжковій формі. Але головні риси їх однакові, і виконуються вони за спільними правилами – стандартами на бібліографічний опис документа. Бібліографічні записи можуть існувати в рукописній, друкованій чи машиносприймальній формі. Традиційними є рукописні та друковані форми. Бібліографічні записи в машиносприймальній формі існують у вигляді мікроформ, аудіальних та аудіовізуальних записів, машиночитаних записів. З огляду на комп'ютеризацію всіх сфер людської діяльності машиночитана форма бібліографічних записів останнім часом набула широкого використання. Упорядкована множина бібліографічних записів зветься бібліографічним посібником. Вислів "множина" означає, що в бібліографічному посібнику може бути від одного до необмеженої кількості бібліографічних записів.

Бібліографічні посібники – це документальна форма існування БІ, тобто така форма, що допомагає фіксувати і зберігати БІ в часі та передавати її у просторі у вигляді документа. Термін "бібліографічний посібник" сам по собі є не дуже вдалим. Нефахівцю важко уявити собі, що цим терміном можна позначати такі зовні різні явища, як окремий бібліографічний покажчик, бібліографічний список у монографії, бібліографічні примітки до статті, картковий бібліотечний каталог чи комп'ютерну базу даних. Тому вчені продовжують шукати інші терміни, яким можна було б надати такий самий зміст. До таких узагальнюючих термінів можна віднести: "інформаційно-пошукова система (ІПС)", "бібліографічний документ", "бібліографічне джерело", "бібліографічний ресурс". Вони можуть використовуватися як синоніми до терміна "бібліографічний посібник", але, водночас, кожний з них має певні відтінки значення. Термін "інформаційно-пошукова система" або "інформаційна система" трактується як "система, призначена для зберігання, оброблення, пошуку, поширення,

передавання та надавання інформації". Цей термін виник у межах інформатики для позначення будь-яких "зібрань" інформації, придатних для її зберігання та пошуку. Отже, цим терміном можна позначати не тільки бібліографічний посібник, але і бібліотечний фонд, і саму бібліотеку як систему, і окремі технічні пристрої – комп'ютер, і мережу, що складається з таких технічних пристроїв.

Термін "*бібліографічний документ*" стосовно документів, що містять бібліографічну інформацію, запропонувала вживати Е. К. Беспалова. Цей термін однозначний і може бути синонімом "*бібліографічного посібника*", але документ, відображений у бібліографічній інформації, що, безумовно, неправильно. Крім того, бібліографічний посібник не завжди є окремим документом, він може бути частиною документа або їх сукупністю. Отже, термін "*бібліографічний документ*" не завжди може замінити термін "*бібліографічний посібник*".

Термін "*бібліографічне джерело*" вживається, здебільшого, у тому випадку, коли йдеться про джерело пошуку бібліографічної інформації або джерело її надходження до споживача при виконанні бібліографічного обслуговування, чи при визначенні джерел виявлення документів для їх відображення у бібліографічному посібнику.

Термін "*бібліографічний ресурс*" з'явився порівняно недавно, у зв'язку з активізацією вживання його терміноелемента "ресурс". Частіше за все ми чуємо про матеріальні, технічні, фінансові, навіть людські ресурси. Пізніше почали говорити про інформаційні та документні ресурси. За ГОСТом 7.0–99 "інформаційні ресурси – сукупність даних, організованих для ефективного отримання достовірної інформації", а "документні ресурси" – "вид інформаційних ресурсів, що являє собою сукупність окремих документів, масивів документів у інформаційних системах".

"*Бібліотечно-бібліографічні ресурси*" тут визначено як "інформаційний, матеріально-технічний і кадровий потенціал, котрим володіють бібліотеки для здійснення своїх функцій". Терміна "бібліографічний ресурс" у цьому стандарті немає, але, виходячи із трактування бібліографічного посібника як засобу фіксації бібліографічної інформації, його можна визначити як інформаційний ресурс, призначений для отримання бібліографічної інформації. І. Г. Моргенштерн визначає бібліографічні ресурси як "вид інформаційних ресурсів, що є організованими масивами бібліографічної інформації і доступні для використання як бібліографічні джерела". Терміном "бібліографічні ресурси" можна позначати будь-які бібліографічні посібники: окремі бібліографічні видання, частини видань, бібліотечні каталоги та картотеки, бібліографічні бази і банки даних. Найбільш поширеними формами бібліографічних ресурсів є рукописні, друковані та комп'ютерні бібліографічні ресурси. Сукупність бібліографічних посібників називають бібліографічною продукцією. Це збірне поняття щодо "бібліографічного посібника".

Бібліографічна продукція – це інформаційна продукція, яка містить бібліографічну інформацію. Бібліографічна продукція (тобто всі бібліографічні посібники чи будь-який бібліографічний посібник) є документально зафіксованою бібліографічною інформацією, результатом попередньої діяльності, спрямованої на створення БІ, та засобом діяльності, спрямованої на передачу БІ.

ЛЕКЦІЯ 2. ВИНИКНЕННЯ ТА ПОЧАТКОВИЙ ПЕРІОД РОЗВИТКУ БІБЛІОГРАФІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

Коли і як виникає бібліографічна діяльність? Відповідь на це запитання залежить від того, як ми розуміємо поняття "бібліографія". Термін "бібліографія" не завжди використовувався для позначення бібліографічних явищ, бібліографічної діяльності. Але власне *бібліографічна діяльність*, без сумніву, виникає тоді, коли з'являється суспільна потреба в створенні та використанні бібліографічної інформації (БІ).

Якщо ми визнаємо, що *об'єктом БІ є книга*, то будемо вважати бібліографічною будь-яку інформацію про книги, незалежно від матеріальної форми книг і форм існування БІ. Тобто бібліографічна інформація з'являється разом з книгою. Але найдавніші пам'ятки БІ, так само, як і книги, збереглися в дуже обмеженій кількості.

Можна припустити, що початковою формою існування БІ були *бібліотечні каталоги*, які повинні були з'явитися в бібліотеках при нагромадженні книг. Історики вважають, що перші в

світі бібліотеки з'явилися у Шумері в III тис. до н.е. У них зберігалися книги, зроблені з глиняних плиток. Найдавніша бібліографічна праця, що збереглася до наших часів — датований 2000 р. до н.е. перелік книг, зроблений на глиняних плитках і знайдений під час розкопок у Ніппурі — столиці Шумеру. Вочевидь, це був один з перших бібліотечних каталогів.

Пізніше каталоги склалися в усіх найбільших бібліотеках давнини. Так, відомо, що був складений каталог бібліотеки ассирійського царя Ашшурбаніпала в Ніневії (VI ст. до н.е.). У Стародавньому Єгипті була бібліотека в місті Едфу, яка отримала назву "Будинок папіруса". На одній з кам'яних стін цього Будинку було висічено перелік книг (папірусних сувоїв), які зберігалися в бібліотеці.

Найбільш відома бібліографічна праця давнини була складена бібліотекарем Александрійської бібліотеки Каллімахом. Вона має назву "Таблиці тих, хто прославився в усіх науках і мистецтвах, а також того, що ними написано" і датується III ст. до н.е. Ця праця в оригіналі не збереглася, але про неї відомо з інших джерел. За змістом "Таблиці..." Каллімаха є, з одного боку, систематичним каталогом Александрійської бібліотеки, а з іншого — описом усієї давньогрецької літератури того часу, незалежно від місця її зберігання.

Каллімах у своїх "Таблицях..." продовжував як перший, так і другий напрями розвитку бібліографії. Крім цієї, найбільш відомої бібліографічної праці, він склав ще "Покажчик авторів драматичних творів", подібний до праці Аристотеля, а також "Глоссарій і покажчик творів Демокріта".

Пізніше списки праць видатних вчених, філософів, поетів та інших діячів почали включати в їхні життєписи. Наприклад, такі списки були в праці Діогена Лаертського "Про життя, вчення та вислови славетних філософів" (III ст. до н.е.). У Стародавньому Римі створювали збірники життєписів, які мали назву "De viris illustribus" ("про славетних мужів"). Автори збірників — Плутарх, Светоній, Марк Теренцій Варрон, Корнелій Непот та інші — разом з розповідями про діяльність подавали відомості про твори героїв цих життєписів.

Окремі автори почали давати переліки власних творів. Наприклад, так зробили відомий публіцист Цицерон і лікар Гален. А Пліній Старший у своїй праці "Природна історія" подав список письменників, твори яких він використовував. Отже, стародавня та антична культура вже мали паростки різних напрямів бібліографічної діяльності.

У середні віки книжкова культура значно зменшилася. Лише наприкінці Середньовіччя кількість книг збільшилася і виникла потреба в їхньому обліку. Центрами книжкової культури стали церкви та монастирі. Серед перших бібліографічних пам'яток Середньовіччя є так звані списки або індекси "істинних" і "ложних" книг, тобто переліки книг, які визнавалися церквою "істинними", канонічними або заборонялися, вважалися "ложними". Такі списки були поширені у Візантії, Болгарії. Звідти вони потрапили до Київської Русі.

Культура Київської Русі була на доволі високому рівні. За часів князювання Володимира Святославича (близько 978 – 1015 рр.) були організовані школи. Після прийняття християнства розширилися зв'язки Київської Русі з Візантією, слов'янськими і західноєвропейськими державами. Великою любов'ю до книг славився князь Ярослав Мудрий (княжив у 1019 – 1054 рр.). Він заснував першу на Русі бібліотеку (1037 р.). На жаль, про її каталог нічого не відомо, як і про каталоги інших бібліотек Київської Русі.

Для сина Ярослава Мудрого Святослава була виготовлена одна з перших руських книг, що збереглася до наших часів: "Ізборник Святослава" 1073 р. В "Ізборнику" вміщений список "істинних" і "ложних" книг під назвою "Богословьца от словес". Але ця праця не була оригінальною. Це – лише копія болгарського перекладу з грецького оригіналу.

Одним з різновидів бібліографічних списків у стародавній Русі були списки пожертвованих книг. З XIII ст. зберігся список книг, подарованих волинським князем Володимиром Васильовичем церквам міст Любомль, Брест, Чернігів та ін. Список вміщений у так званому Волинському літопису 1288 р.

У XIV – XV століттях в Україні продовжують складати списки „істинних" і "ложних" книг, у яких вказують уже не тільки грецькі, а й місцеві книги. Наприкінці XV — в XVI ст. було складено також кілька інвентарних описів монастирських бібліотек: Слуцького Троїцького монастиря (1494 р.), Києво-Печерського, Супрасльського Благовіщенського (1557 р.) і

Львівського Онуфрієвського (1579 р.). Найбільша потреба в бібліографічній діяльності виникла з розвитком книгодрукування, тому що кількість книг різко збільшилася. У Західній Європі книгодрукування було винайдене в середині XV ст. Іоанном Гутенбергом. Друкування слов'янських книг кирилівським шрифтом уперше почав у Кракові Швайпольт Фіоль у 1491 році. З 1517 року почав видавати слов'янські книжки у Празі білоруський першодрукар Франциск Скорина. У 1564 році вийшла перша друкована книга Івана Федорова у Москві. 1574 року Іван Федоров випускає першу точно датовану друковану книгу в Україні — львівський "Апостол" (хоча існують інші думки щодо початку книгодрукування на українських землях, але тих перших книжок поки що не знайдено). В одному з ранніх українських видань Івана Федорова — в "Книзі Нового Завета" (Остріг, 1580) в окремому додатку був надрукований покажчик змісту книг Нового Завіту, складений Тимофієм Михайловичем під назвою "Книжка собрание вещей нужнейших...". Це була перша друкована бібліографічна праця в Україні.

Виникнення та подальший розвиток книгодрукування здійснили справжній переворот у системі документальних комунікацій, в організації виробництва та розповсюдження знань. Найбільш зацікавленими у поширенні друкованих книг стали друкарі — видавці та книготорговці. Вони починають використовувати бібліографічну інформацію для поширення відомостей про видану продукцію з метою її продажу. Виникає видавничо-книготорговельна бібліографія. Спочатку створювалися окремі рекламні плакати, потім — видавничі та книготорговельні каталоги, що використовувалися на книжкових ярмарках у Франкфурті-на-Майні, Лейпцизі.

У 1564 р. на Франкфуртському ярмарку з'явився перший зведений каталог книг, поданих до продажу.

У XVI ст. усвідомлюється також потреба у бібліографічному підсумовуванні розвитку книжкової справи. Найбільш відома праця цього напрямку — швейцарського вченого Конрада Геснера "Універсальна бібліотека" (С. Gesner Bibliotheca universalis... 1545—1555). К. Геснер поставив завдання облікувати всі рукописні та друковані книги, що були написані мовами, прийнятими для спілкування вчених: латинською, грецькою та давньоєврейською. За підрахунками дослідників, йому вдалося облікувати близько 20 % світової книжкової продукції (на 90 % це була рукописна книга). На перший погляд праця К. Геснера здається невеликою, але пізніше жодному бібліографу не вдалося досягти такого відсотку охоплення світової книжкової продукції.

У XVI — XVII ст. починають складати бібліографічні покажчики, що відбивають літературу, яка з'явилася на території певної держави або національною мовою. Це був початок бібліографії, названої пізніше національною. Спроб у галузі національної бібліографії було чимало, але вони не завжди закінчувалися публікацією бібліографічного посібника. Деякі з таких посібників залишилися в архівних фондах, і дізналися про них пізніше завдяки історичним дослідженням. Першими були видані покажчики: в Англії — Джона Бейла (Vale, John) "Перелік славетних письменників Великої Британії ..." (1548 р.); у Франції — Ф. Г. Де Ла Круа Дю Мена і Антуана Дю Верд'є, обидві під назвою "Бібліотека" (1584—1585 pp.), про книги французькою мовою.

У XVII ст. з'являються зведені покажчики російської, української, білоруської літератури. Видатною пам'яткою слов'яно-російської бібліографії є покажчик "Оглавление книг, кто их сложил", складений у Москві приблизно у 1665—1666 pp. У ньому описано майже 1880 творів, написаних або надрукованих у перекладі з грецької та латинської мов росіянами, українцями, білорусами та деякими іншими слов'янськими письменниками. Отже, у XVII ст. бібліографічна діяльність майже в усьому світі була доволі розвинутою і добре відомою. Про подальший розвиток бібліографічної практичної діяльності ви дізнаєтеся з курсу "Історія бібліографії".

ЛЕКЦІЯ 3. СУБ'ЄКТ, ОБ'ЄКТ БІБЛІОГРАФІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

Людина, яка виконує практичну бібліографічну діяльність (готує бібліографічну інформацію та надає її користувачам) зветься бібліографом.

Визначення «бібліограф» у розумінні «переписувача книг» з'явилося у Стародавній Греції ще у 5 ст. до н.е. В ті часи всі книги були рукописними і саме «бібліограф» був головним виробником книг.

Через деякий час поняття «бібліограф» виникло в іншому розумінні «особи, які вивчають книги з метою орієнтування серед них і вміння їх використовувати». Це визначення вже дещо ближче до теперішнього визначення. У 17 ст. поняття «бібліограф» стосувалося осіб, які добре розумілися в манускриптах, вміли їх описувати і знаходити необхідні книги. Тобто, вже бібліограф не переписував «книги я описував».

Згодом об'єкт діяльності бібліографа поширився і на друковані видання, кількість яких швидко зростала У «Словнику « французької Академії наук (1762р, 4-е видання) зазначено: «Бібліографія – наука бібліографа» а «Бібліограф- найменування того, хто займається розшифруванням стародавніх манускриптів і хто вельми досвідчений у знанні всіх книг, як друкованих так і рукописних». Автор цього визначення - Жан Франсуа Не де Ле Рошелю, парижському бібліотекарю та історику книгодрукування, якого вважають першим у світі теоретиком бібліографії.

Не де Рошель опублікував «Розправу про науку бібліографію та обов'язки бібліографа» В цій праці Рошель надає ознаки «справжнього бібліографа», який повинен бути різнобічно освіченою людиною, комунікабельною, добре ознайомленою з усіма книгами і здобутками науки, здатного допомогти будь-якому по шукачеві знань.

У 17, 18 ст. працею бібліографа займались бібліотекарі, видавці, книготорговці, шанувальники літератури, науки, вчені.

Професійних ознак (тобто це вже посада і оплачувана) бібліографічна діяльність набула починаючи з другої половини ХІХ ст. Поряд з цією діяльністю й дотепер залишається поширеною непрофесійна бібліографічна діяльність, це коли над створенням і розповсюдженням бібліографічної інформації займаються прості науковці, шанувальники книг і т.д.

Отже, назва «бібліограф» закріпилась переважно за відповідними фахівцями для яких практична бібліографічна діяльність - трудова діяльність, яка вимагає певних знань і навичок. Головна професійна риса бібліографа – готовність і здатність служити комунікаційним посередником між документом і споживачем інформації.

Питання щодо кваліфікаційних вимог до професійного бібліографа , якими знаннями і навичками він повинен володіти, вивчались багатьма відомими вченими(О. Коршунов, В. Леонов, І Моргенштейн, А. Чако та ін..). Здебільшого ця проблема на вивчення змісту навчання майбутнього спеціаліста.

Час від часу ці уявлення змінювалися, змінювалися навчальні плани підготовки фахівців. В суспільстві формувалася певний психологічний образ бібліографа. Це : «людина, яка знає все», «ходяча енциклопедія», «ерудит». Головна професійна риса бібліографа теперішнього – комунікаційний посередник між документами (книгами) і споживачем інформації(читачем).

Глибока шана до книги, вміння цінувати будь-який документ, готовність створювати бібліографічну інформацію для майбутнього використання споживачами , готовність допомагати читачеві знайти те, що йому потрібно в «книжковому морі». Бібліографа ще називають «лоцманом книжкових морів» , тобто людиною, не просто добре знайомою з морем книг а і здатною обрати найкращий шлях і провести цим шляхом того, кому потрібні знання. Що містяться у книгах. Бібліографу повинні бути властиві наступні риси характеру: всидливість, охайність, здатність до логічного мислення, аналізу і синтезу знань. Той, хто займається бібліографічним обслуговуванням повинен бути доброзичливим , вміти спілкуватися, швидко переключатися з однієї теми на іншу, асоціативно мислити.

Від особистих властивостей суб'єкта практичної бібліографічної діяльності (бібліографа) значною мірою залежить результат роботи. Бібліографічна діяльність має багато різних напрямів діяльності. Людина(бібліограф) повинна знайти в цій діяльності своє місце.

Отже, суб'єктом науково-дослідної діяльності є бібліографознавець. Суб'єктом педагогічної бібліографічної діяльності є викладач спеціальних бібліографічних дисциплін, якого називають бібліографом, хоча практичною бібліографічною діяльністю він не займається.

Суб'єктом управлінської бібліографічної діяльності є організатор, керівник бібліографічної справи, менеджер(директор, завідувач).

Отже, всі особи , що беруть участь у тому чи іншому виді бібліографічної діяльності є , суб'єктами бібліографії.

Об'єктом практичної бібліографічної діяльності завжди була книга, у тій формі, яка притаманна тій чи іншій епосі. Спочатку це була рукописна книга, потім друкowana, яка має різноманітні зовнішні форми (колір, розмір, об'єм) та внутрішній зміст (художня, наукова, пізнавальна, дитяча, ноти і т.д.).

Це можуть бути як неперіодичні видання так і періодичні. За соціальним призначенням: від офіційних документів до дитячої літератури.

ЛЕКЦІЯ 4. ТРАКТУВАННЯ БІБЛІОГРАФІЇ У ХХ СТОЛІТТІ.

Термінологічна праця в галузі бібліографознавства. Всі дослідження ХХ ст. у галузі бібліографознавства не тільки хронологічно, але й логічно продовжували ті напрями, що сформувалися у ХІХ ст. Був такий напрям, який визначав бібліографію як науку про книгу. Яку саме науку — відповіді були різні. Найширше значення зафіксовано у такому визначенні: "Як наука бібліографія є організована сукупність знань, що торкаються книг в усіх аспектах, як суто фізичних об'єктів або як вмістилищ ідей". Це — визначення Вернера Клеппа в Американській енциклопедії (1963 р.). Дещо вужче за обсягом поняття визначення французької Академії наук, подане в її словнику 1932 р.: бібліографія — це "знання книг, які опубліковані у будь-якій формі, з боку їх видавничої форми, їх вартостей, рідкості".

Ще вужче більш сучасне уявлення про бібліографію, яке зафіксувала в своєму навчальному посібнику видатний бібліографознавець Франції Луїз Ноель-Мальклес: бібліографія — "частина бібліології, або науки про книгу, яка ставить за мету досліджувати, вказувати, описувати та класифікувати друкovanі документи, щоб створювати покажчики (реперторії), що полегшують розумову працю" (1976 р.).

В останньому випадку науковою визнається практична діяльність бібліографа, яка присвячена складанню покажчиків книг. Таке розуміння було дуже поширеним у ХХ ст. Його дотримувалися: німецький вчений Георг Шнайдер, російські науковці Михайло Миколайович Куфаєв, Олександр Михайлович Ловягін та інші. У такому розумінні бібліографія — наука, але не самостійна, а допоміжна. Для чого допоміжна? Відповіді були різні.

Одні вважали, що бібліографія – допоміжна наука для бібліології, тобто книгознавства. Інші – що бібліографія допомагає всім наукам, на які має спиратися вчений у будь-якій галузі знання.

Українські бібліографи у 20-ті рр. ХХ ст. активно вивчали досвід різних зарубіжних учених. У журналі "Бібліологічні вісті" були надруковані статті відомого чеського теоретика бібліографії Ладіслава Яна Живного, польського дослідника Стефана Уртель-Верчинського, російського книгознавця М. М. Куфаєва. З цікавими оригінальними статтями теоретичного характеру виступив Юрій Олексійович Меженко. За його словами, українські бібліографи вживали термін "бібліографія" в розумінні "складання списків книжок"; а завдання бібліографії – "максимально полегшити процеси розшукування й підбору книжки її споживачеві". Ю. О. Меженко спробував відрізнити завдання "теоретичної бібліографії", тобто теоретичного пізнання, від завдань "практичної" української бібліографії. Він зауважив, що не хотів втручатися в дискусію, чи є бібліографія наукою, але все ж таки написав, що бібліографічна діяльність належить до групи описових наукових дисциплін, таких, як зоологія і ботаніка.

У другій половині ХХ ст. термін "бібліографія" набуває декілька значень. Наприклад, у "Словнику книгознавчих термінів" Євгена Івановича Шамуріна наведено вісім значень терміна "бібліографія", з яких тільки два показані як застарілі. З метою досягнути єдності у вживанні того чи іншого терміна у 60-ті роки було прийнято рішення запровадити стандартизацію бібліографічної термінології.

Перший державний стандарт з бібліографічної термінології – ГОСТ 16448–70 "Библиография. Термины и определения" – з'явився у 1970 році. Він відіграв велику роль у закріпленні певного значення за окремими термінами, незважаючи на деякий опір з боку громадськості та труднощі у перенавчанні спеціалістів. Особливо великого значення набуло введення до наукового обігу окремого терміну – "бібліографознавство" – для позначення науки, що вивчає практичну бібліографічну діяльність. Термін "бібліографія" було закріплено за практичною діяльністю, спрямованою на створення бібліографічних посібників. Результати цієї діяльності пропонувалося називати термінами "бібліографічний посібник" або "бібліографічна

продукція" і уникати вживання терміна "бібліографія" у значенні "бібліографічний посібник" чи "сукупність бібліографічних посібників". Отже, практичну діяльність бібліографа, її результати та її наукове пізнання пропонувалося називати різними термінами, що спонукало вчених замислюватися над тим, про що саме йдеться в тому чи іншому випадку, коли раніше вживався один термін – "бібліографія".

Через кілька років перший державний стандарт на бібліографічну термінологію був переглянутий (як це передбачалося умовами його дії) і затверджений у другій редакції: "ГОСТ 7.0–77. Библиография. Термины и определения". У другій редакції термінологічного бібліографічного стандарту вперше запроваджувався термін "бібліографічна інформація" (хоча раніше він використовувався деякими бібліографознавцями, зокрема в Україні). Термін "бібліографія" визначався тут як "галузь науково-практичної діяльності, спрямованої на підготовку та доведення до споживачів бібліографічної інформації з метою впливу на використання творів друку у суспільстві". Особливо підкреслювалося, що до обсягу поняття "бібліографія" не входить бібліографознавство – наукова дисципліна, що вивчає та розробляє питання теорії, історії, методики та організації бібліографії.

Але у терміносистемі другої редакції стандарту з бібліографічної термінології були певні суперечності чи неясності. Особливо помітним було таке: існування двох термінів для позначення практичної діяльності, спрямованої на підготовку та доведення бібліографічної інформації до споживачів. Таке значення мав термін "бібліографія", як це видно з наданого вище визначення, і таке ж саме значення мав термін "бібліографічна робота" ("сукупність процесів бібліографування та бібліографічного обслуговування"). Тому пізніше, коли підійшов строк перегляду цього стандарту, було запропоновано замість термінів "бібліографія" та "бібліографічна робота" у значенні "практична діяльність з бібліографування та бібліографічного обслуговування" використовувати термін "бібліографічна діяльність". Новий стандарт одержав назву: „ГОСТ 7.0–84. Библиографическая деятельность. Основные термины и определения". Термін "бібліографія" у цьому стандарті не був визначений, тому що укладачі стандарту дійшли висновку, що він занадто дискусійний, що не дає можливості офіційним шляхом, через стандартизування термінології, усунути його полісемію.

Головним став термін "бібліографічна діяльність", який визначався так: "Галузь інформаційної діяльності, спрямована на задоволення потреб у бібліографічній інформації". Але що таке "інформаційна діяльність"? У цьому стандарті відповіді не було, але її можна знайти в підручнику О. П. Коршунова, де інформаційна діяльність визначається як "діяльність, спрямована на всебічне забезпечення (виявлення, задоволення та формування) інформаційних потреб, яка включає створення, обробку, зберігання, пошук і розповсюдження документально-фіксованої інформації і здійснюється у будь-яких цілях (науково-допоміжних, професійно-виробничих, освітніх, виховних та ін.), усіма суспільними інститутами в системі документальних комунікацій".

Після введення у дію державного стандарту 7.0—84 термін "бібліографія" залишився нестандартизованим, тобто дозволялося будь-яке його застосування. Щоправда, терміни "бібліографічний посібник" і "бібліографічна продукція" вже набули постійного, затвердженого у спеціальній літературі характеру, і для бібліографів використання замість них терміна "бібліографія" стало неприпустимим. Щодо значення "практична діяльність з підготовки та доведення до споживачів бібліографічної інформації", то тепер йому відповідав термін "бібліографічна діяльність".

У 1994 р. в Україні був затверджений та опублікований державний стандарт України "ДСТУ 2392—94. Інформація та документація. Базові поняття". У ньому серед інших є і термін "бібліографія" з такою дефініцією: "Засоби ідентифікації, описування та упорядкування документів". Без додаткових пояснень важко зрозуміти, що це означає. Можливо, мається на увазі, що бібліографія – це така галузь діяльності, яка відзначається своїми особливими методами (засобами) пізнання документів, тобто увагу привернуто до методів і об'єкта, а не до результату діяльності (бібліографічної інформації). Визначення бібліографії як певної "методичної" галузі діяльності застосовувалося деякими вченими, і з ним можна було б погодитися, якщо б це було чітко сказано.

У 1999 р. прийнятий міждержавний стандарт "ГОСТ 7.0—99. Информационно-

библиотечная деятельность, библиография. Термины и определения" 1, який замінив попередній ГОСТ 7.0—84. Визначення бібліографії тут таке: "Інформаційна інфраструктура, що забезпечує підготовку, розповсюдження та використання бібліографічної інформації". При цьому "інформаційна інфраструктура" трактується таким чином: "Сукупність інформаційних центрів, банків даних та знань, систем зв'язку, що забезпечує доступ споживачів до інформаційних ресурсів". "Інформаційний центр" визначений як "організація, що виконує функції щодо збору, аналітико-синтетичної переробки та розповсюдження інформації", а "інформаційні ресурси" — як "сукупність даних, організованих для ефективного одержання достовірної інформації". Бібліографічна інформація тут, як йшлося вище, визначається як "інформація про документи, потрібна для їхньої ідентифікації та використання". Є тут і термін "бібліографічна діяльність": "галузь діяльності, спрямована на задоволення потреб у бібліографічній інформації".

Співвідношення між поняттями "бібліографія" та "бібліографічна діяльність" залишилося нез'ясованим. Відомий бібліографознавець Ісаак Григорович Моргенштерн пояснює, що поняття "інфраструктура" позначає допоміжну щодо будь-якої галузі соціальної діяльності підсистему, що забезпечує функціонування цієї галузі діяльності. Отже, інформаційна інфраструктура — це соціальна система, яка організує підготовку та функціонування соціальної інформації, а бібліографія — її підсистема, що забезпечує підготовку та функціонування бібліографічної інформації. "Бібліографічну діяльність" він трактує як практичну частину бібліографії, крім якої до структури бібліографії входять бібліографознавство та інфраструктура бібліографії (допоміжні галузі діяльності, що забезпечують її функціонування: бібліографічна освіта, матеріально-технічна база бібліографічної діяльності, бібліографознавча література та інформаційно-бібліографічне забезпечення бібліографії).

Ось так завершилося стандартизування бібліографічної термінології у ХХ столітті. Загалом воно було корисним для бібліографічної науки, сприяло утвердженню певної терміносистеми бібліографознавства. Проте, як свідчить досвід, ніякий стандарт не може раз і назавжди вирішити ті чи інші питання термінології, особливо такі, що потребують подальшого обговорення.

Пошук визначення поняття "бібліографія" триває, пропонуються різні підходи та формулювання. Але сподіваємося, що повернення до тієї (чи подібної) полісемії терміна "бібліографія", яка існувала до початку стандартизації, вже неможливе.

ЛЕКЦІЯ 5. ВИЗНАЧЕННЯ БІБЛІОГРАФІЇ ЯК ГАЛУЗІ ДІЯЛЬНОСТІ.

Принципова схема функціонування бібліографії Розглянувши розвиток і наслідки термінологічної праці в галузі бібліографознавства у 70—90-ті роки ХХ ст., доходимо висновку, що термін "бібліографія" для позначення окремого бібліографічного посібника чи їх сукупності вживати не рекомендується. Актуальними залишаються два значення терміну "бібліографія":

1. Те, що дорівнюється поняттю "бібліографічна практична діяльність", тобто діяльність, спрямована на створення та поширення бібліографічної інформації.

2. Те, що охоплює як практичну, так і інші види бібліографічної діяльності (науково-дослідну, педагогічну, управлінську).

Перший підхід приваблює тим, що дає можливість чітко розрізняти діяльність, спрямовану на виробництво БІ та задоволення бібліографічних потреб, і всі інші види діяльності, пов'язані з осмисленням першої чи підготовкою до неї. Але при такому підході не знаходиться терміна, який би охоплював усі аспекти бібліографічної діяльності, всі явища, що можна назвати бібліографічними (тобто не тільки бібліографічну практику, але й бібліографічну науку, бібліографічну освіту тощо).

Тому в останні роки все більше переважає другий підхід, коли терміном "бібліографія" позначається сукупність усіх видів діяльності, пов'язаних із створенням та функціонуванням бібліографічної інформації у суспільстві. Такий підхід запропонував О. П. Коршунов. Термін "бібліографія" при цьому охоплює всі види діяльності, так чи інакше пов'язані з функціонуванням бібліографічної інформації у суспільстві. Крім практичної бібліографічної діяльності, спрямованої на підготовку бібліографічної інформації та її доведення до споживачів,

до бібліографії належать: науково-дослідна діяльність, спрямована на вдосконалення практичної бібліографічної діяльності; навчально-виховна діяльність, яка забезпечує підготовку кадрів, і управлінська діяльність (організаційно-методичне керівництво), що сприяє виконанню завдань практичної бібліографічної діяльності.

У схемі, запропонованій О. П. Коршуновим, термін "бібліографічна діяльність" належить тільки до "практичної діяльності" суспільства. Крім практичної бібліографічної діяльності у склад бібліографії тут включено бібліографознавство, тобто наукову діяльність, спрямовану на пізнання практичної бібліографічної діяльності; підготовку кадрів і організаційно-методичне керівництво. Такий поділ бібліографії відповідає поділу всієї людської діяльності на чотири сфери: практична діяльність, наука, освіта та управління.

Загалом погоджуючись з охарактеризованою пропозицією О. П. Коршунова, ми хотіли б все ж таки звернути увагу на те, що термін "бібліографічна діяльність" неправомірно дорівнювати тільки практичній бібліографічній діяльності, тому що всі інші види діяльності у галузі бібліографії – це теж "бібліографічна діяльність". Саме сучасне розуміння поняття "бібліографія" свідчить про те, що бібліографія – це діяльність, зокрема і практична (виробництво бібліографічної інформації та її поширення), і наукова, і педагогічна, і управлінська.

Інакше кажучи, терміни "бібліографія" та "бібліографічна діяльність" слід розуміти як синонімічні, а при позначенні різних видів діяльності, з яких складається бібліографія, додавати відповідний терміноелемент: "практична бібліографічна діяльність", "науково-дослідна бібліографічна діяльність", "педагогічна (або навчальна) бібліографічна діяльність", "управлінська бібліографічна діяльність". При цьому пам'ятати, що науково-дослідна бібліографічна діяльність має ще назву "бібліографознавство" і означає дослідження проблем усіх видів бібліографічної діяльності, передусім – практичної. А терміноелемент "практична" лише умовно належить до діяльності виробництва та поширення БІ, тому що "практичними" можна назвати і деякі елементи педагогічної чи управлінської бібліографічної діяльності.

Отже, пропонується таке визначення: бібліографія (чи *бібліографічна діяльність*) – це система різних видів діяльності (практичної, науководослідної, педагогічної, управлінської), яка забезпечує виробництво та функціонування бібліографічної інформації у суспільстві.

Тут бібліографія як діяльність визначається через поняття БІ, що виступає центром, "ядром" бібліографічної діяльнісної системи. Ця залежність бібліографії від бібліографічної інформації показується на "Принциповій схемі функціонування бібліографії", розробленій О. П. Коршуновим, де бібліографія представлена з позицій системного підходу як щось цілісне, що виникає та існує навколо бібліографічної інформації. Про її внутрішню структуру тут нічого не повідомляється. Видно тільки зовнішні зв'язки із світом документів, з одного боку, та світом споживачів інформації, з іншого.

Система бібліографії тут має два входи: перший – це відомості про документи, що відбиваються у БІ; другий – це інформаційні потреби споживачів, які викликають документальні та бібліографічні потреби, для задоволення яких створюється БІ. Тобто схема показує, що БІ відображає як відомості про документи, так і інформаційні потреби (чи запити) споживачів. Система бібліографії має один (головний) вихід: подання бібліографічної інформації споживачеві. Для ефективного функціонування системи дуже важливим є зворотний зв'язок від споживача, в якому може бути надана оцінка бібліографічної інформації та діяльності системи загалом. Такий зв'язок допоможе вдосконалювати діяльність системи та підвищувати якість бібліографічної інформації.

Принципова схема функціонування бібліографії, безумовно, відображає її діяльність на дуже високому рівні абстракції, тобто відображає сутність цього явища, а не конкретні його вияви. Тут проявляється головна суттєва риса бібліографії, так само як і бібліографічної інформації – це її подвійність: те, що вона залежить від двох головних елементів – документа і споживача. Передусім, це стосується практичної бібліографічної діяльності. Але й всі інші види бібліографічної діяльності – наукова, освітня, управлінська – спрямовані на допомогу практичній бібліографічній діяльності, тобто, певна річ, вони теж забезпечують функціонування бібліографічної інформації.

Зазначене визначення бібліографії та принципова схема її функціонування не отримали

скільки-небудь серйозних заперечень з боку науковців, але пошуки іншого визначення бібліографії тривають. У кожному новому визначенні автори звертають увагу на такі аспекти, що залишилися невідображеними у попередніх. Тому фахівцям доцільно постійно стежити за новими дослідженнями, теоретичними та термінологічними розробками, свідомо сприймати їх і обговорювати.

Питання для самоконтролю

1. Коли та в зв'язку з чим виникає практична бібліографічна діяльність? Назвіть найдавніші бібліографічні пам'ятки світової культури.
2. Які пам'ятки свідчать про бібліографічну діяльність у Стародавній Русі та в Україні у XIV–XVI століттях?
3. У яких напрямках розвивалася бібліографічна діяльність у XV–XVII століттях?
4. Звідки походить термін "бібліографія"? Яким було його перше значення?
5. Які значення набув термін "бібліографія" у XVII–XVIII століттях? Назвіть перших бібліографів, які використовували та впроваджували цей термін.
6. Коли і де вперше почалося викладання бібліографії в Україні?
7. Які тлумачення "бібліографії" були поширені у XIX столітті?
8. Як визначалася бібліографія у теоретичних працях першої половини XX століття?
9. Для чого запроваджувалися державні стандарти на бібліографічну термінологію? Як змінилося у зв'язку з цим тлумачення терміна "бібліографія"? Яку назву одержала наука про бібліографію?
10. Як визначалася "бібліографічна діяльність" у державному стандарті ГОСТ 7.0–84? Чим пояснювалася відсутність у цьому стандарті терміна "бібліографія"?
11. Як визначають терміни "бібліографія" та "бібліографічна діяльність" у ГОСТІ 7.0–99? Поясніть їх співвідношення.
12. Поясніть найбільш широке значення "бібліографії" як системи різних видів діяльності. Які види діяльності вона охоплює? Що їх об'єднує?
13. Поясніть зміст "Принципової схеми функціонування бібліографії". У якій зовнішній системі виникає бібліографія? Що означає подвійність як одна з найсуттєвіших рис бібліографії?
14. Яке визначення бібліографії, на вашу думку, слід вважати найточнішим у наш час?

ЛЕКЦІЯ 6. КОМПОНЕНТНА СТРУКТУРА ПРАКТИЧНОЇ БІБЛІОГРАФІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ЇЇ ПРОЦЕСИ.

Компонент – це частина, елемент чогось.

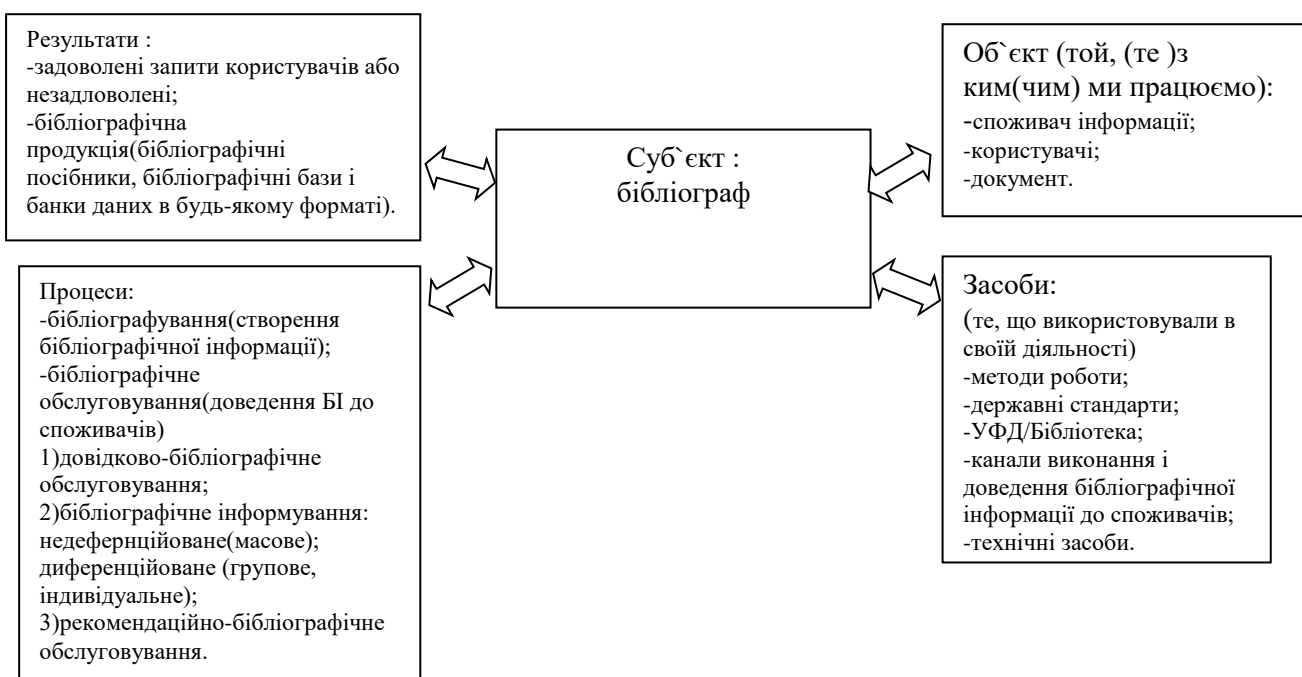

Рис. 1 Компонентна структура бібліографічної діяльності.

Компонентна структура повинна показати, з яких елементів складається практична бібліографічна діяльність. При характеристиці будь-якої людської діяльності виділяють такі компоненти: мета діяльності, її суб'єкт, об'єкт, процеси, засоби, результати. Всі вони знаходяться одне з одним у певних відносинах. Центром діяльності є суб'єкт – людина, яка виконує діяльність: ставить перед собою мету, що передбачає майбутній результат, звертається до об'єкта діяльності, застосовує певні засоби діяльності, виконує процеси і одержує результати.

Людина, яка виконує практичну бібліографічну діяльність - бібліограф. В найдавніші часи бібліографами були переписувачі книг і тільки в 17 ст. у Франції цей термін використовувався майже у нашому сучасному розумінні. Бібліографами ставали вчені, видавці, книготорговці. Першим бібліографом був працівник Олександрійської бібліотеки Каллімах. Його праця не збереглась, але є відомості про неї «Таблиці тих, хто прославився в цих науках та мистецтві і того, що ними пописано»

Практична діяльність професійною стає лише в II половині 19 ст. Зокрема, в США вчений Мелвін Дьюї заснував у 1887 р. першу в світі бібліотечну школу при Колумбійському коледжі (пізніше університет), а також створив американську бібліотечну асоціацію, заснував перший у світі фаховий бібліотечний журнал і створив «децимальну (десяткову класифікацію)» - нині це УДК.

Професійною називаємо таку практичну бібліографічну діяльність, яка здійснюється людиною, котра має фахову освіту, здійснює цю діяльність постійно згідно з службовими обов'язками, одержує зарплату за свою працю і це плата є основним джерелом її фінансування.

Непрофесійна бібліографічна діяльність та, яку здійснює особа, яка не має фахової підготовки здійснюється іншим основним видом діяльності.

Практична бібліографічна діяльність, або бібліографічна справа, це – сукупність процесів виробництва та поширення бібліографічної інформації (БІ). У даному визначенні зафіксована безпосередня мета цього виду діяльності: виробництва та поширення БІ. А кінцева мета пов'язана із сутністю БІ: задоволення бібліографічних, документальних, інформаційних потреб споживача інформації. Процеси виробництва та поширення БІ умовно поділяються на бібліографування та бібліографічне обслуговування. *Бібліографування* – це процес підготовки (створення, виробництва) бібліографічної інформації, а бібліографічне обслуговування – процес доведення БІ до споживачів. Такий поділ дозволяє під час розгляду процесу бібліографування більше уваги звертати на способи відображення документів у БІ, а під час розгляду процесу бібліографічного обслуговування – на особливості бібліографічних (а також документальних, інформаційних) потреб споживачів, способів їх прояву та засобів задоволення. Тобто поділ практичної бібліографічної діяльності на бібліографування та бібліографічне обслуговування залежить від аспекту розгляду. Але бібліографування, що закінчується створенням БІ, можна вважати таким, що відбулося, тільки в тому разі, коли інформація надана споживачеві, тобто створення БІ передбачає її поширення. З іншого боку, процес бібліографічного обслуговування, який тісно пов'язаний із задоволенням інформаційних потреб, запитів або інтересів споживачів, включає не тільки використання вже готової БІ, але й її одночасну підготовку.

Процеси практичної бібліографічної діяльності відбуваються завдяки використанню певних засобів. Передусім, до засобів належать методи бібліографування та бібліографічного обслуговування. Метод — це "спосіб, прийом або система прийомів для досягнення якої-небудь мети, для виконання певної операції"

У широкому розумінні до засобів практичної бібліографічної діяльності належать, крім методів, канали виробництва та доведення БІ до споживачів, технічні засоби і бібліографічна продукція як засіб доведення БІ до споживачів.

Каналами виробництва та доведення БІ до споживачів є: бібліотеки, видавництва, книготорговельні фірми, засоби масової інформації, науковоінформаційні органи та інші суспільні інститути, що виконують посередницькі функції у системі соціальних комунікацій.

Технічними засобами, котрі використовують у практичній бібліографічній діяльності, можна вважати всі технічні пристрої та обладнання, потрібні для запису БІ, її передачі споживачеві та використання. Довгий час практична бібліографічна діяльність була і багато в чому залишається ручною, немеханізованою працею. Поступово вироблялися певні стандарти

на обладнання: розмір каталожних карток, габарити ящиків для каталогів і картотек, каталожних шаф тощо. В останні роки серед технічних засобів практичної бібліографічної діяльності чільне місце посідає електроннообчислювальна техніка, комп'ютери. Новітні електронні засоби запису, зберігання, пошуку та поширення інформації надають багато можливостей для вдосконалення практичної бібліографічної діяльності.

Бібліографічна продукція, тобто сукупність бібліографічних посібників, або документально зафіксована БІ, є одночасно результатом і засобом практичної бібліографічної діяльності. Вона – безпосередній результат бібліографування, бо саме у бібліографічних посібниках зберігається створена БІ. Водночас, ця бібліографічна продукція є засобом бібліографічного обслуговування, тобто доведення БІ до споживачів. Процес бібліографічного обслуговування теж доволі часто завершується створенням бібліографічної продукції у вигляді окремих бібліографічних повідомлень, списків, картотек і навіть покажчиків літератури. Результати практичної бібліографічної діяльності виявляються у двох напрямках:

- 1) у створенні бібліографічної продукції як безпосереднього результату бібліографування;
- 2) у задоволенні документально-бібліографічних потреб споживачів інформації; у передаванні бібліографічної інформації споживачам..

Практична бібліографічна діяльність поділяється на бібліографування та бібліографічне обслуговування. Бібліографування має такі різновиди: первинна бібліографічна обробка документів і переробка БІ відповідно до потреб чи запитів споживачів. Результатом цих процесів є бібліографічна продукція. Вона є також засобом процесів, пов'язаних із бібліографічним обслуговуванням. Бібліографічне обслуговування, крім безпосереднього доведення БІ до споживачів, включає і переробку БІ відповідно до потреб чи запитів споживачів, тобто процес, характерний для бібліографування. Для останнього процесу бібліографічна продукція є як засобом, так і результатом діяльності.

ЛЕКЦІЯ 7. БІБЛІОГРАФІЧНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ. ВИДИ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ.

Розрізняють три види бібліографічного обслуговування:

1. Довідково-бібліографічне, яке здійснюється у відповідності до разових запитів користувачів, споживачів інформації.

Споживач звертається до інформаційної установи із запитом і отримує у відповідь інформацію.

Коли запит перростає на вимогу бібліографічної інформації, він є бібліографічним. Відповідь на такий запит – довідка.

Може бути фактографічний запит і у відповідь видають фактографічну інформацію.

Незадоволений запит це теж довідка з переацією до іншої установи, структури.

2. Бібліографічне інформування.

Такий вид бібліографічного обслуговування, який дозволяє систематично забезпечувати споживачів бібліографічною інформацією відповідно до довготривалих, постійних запитів користувачів або без них.

Може здійснюватись безпосередньо в бібліотеці або в онлайн-режимі (мережі Інтернет).

Різновиди бібліографічного інформування:

- Фронтальне(масове);
- Групове;
- Індивідуальне. } Диференційоване

3. Рекомендаційно-бібліографічне обслуговування – це визначена система роботи по вивченню та активному використанню рекомендаційних бібліографічних посібників в формуванні, популяризації фондів, індивідуальній і соціокультурній (масовій роботі з користувачем).

ЛЕКЦІЯ 8. БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ПОШУК ЯК ВИХІДНА ОСНОВА ВСІХ БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПРОЦЕСІВ.

Для характеристики практичної бібліографічної діяльності важливе значення мають поняття бібліографічного пошуку. Деякі бібліографознавці вважають, що вони належать тільки (чи переважно) до процесів бібліографічного обслуговування, особливо – до одного з цих процесів (довідково-бібліографічного обслуговування). Безумовно, поняття бібліографічного пошуку мають безпосереднє відношення до довідково-бібліографічного обслуговування, але їх можна розглядати також як фундаментальні поняття, що стосуються різних процесів практичної бібліографічної діяльності. Тому розглянемо ці поняття у цій темі, що знайомить із загальною характеристикою бібліографічної практичної діяльності.

Бібліографічний пошук є різновидом документального та інформаційного пошуку. Це співвідношення наведене на схемі (див. рис. 3.3).

Пошук загалом – це діяльність, спрямована на знаходження того чи іншого об'єкта, явища, речі серед інших та його порівняння із потребою, що спонукала до пошуку. Застосовуючи дихотомічну класифікацію (логічну процедуру поділу обсягу поняття на два видові поняття, що суперечать одне одному), пошук поділяють на інформаційний та неінформаційний пошук залежно від об'єкта пошуку.

Інформаційний пошук – це пошук інформації, що має певний тематичний зміст чи формальну характеристику. Неінформаційний пошук до проблем бібліографії не має відношення. Інформаційний пошук поділяється на документальний і недокументальний.

Документальний пошук – це пошук документа, в якому міститься потрібна інформація. Недокументальний інформаційний пошук здійснюється без звертання до документа, за іншими джерелами інформації (частіше за все – шляхом опитування інших людей). Документальний пошук поділяється на бібліографічний і небібліографічний.

Бібліографічний пошук – це пошук документа, в якому міститься потрібна інформація, за джерелами бібліографічної інформації без безпосереднього звертання до документа. Або, інакше кажучи, бібліографічний пошук – це пошук бібліографічної інформації, тобто відомостей про документ, який відповідає інформаційній потребі, але без звертання до самого документа.

Небібліографічний документальний пошук здійснюється у тому випадку, коли він ведеться серед самих документів, наприклад, на книжковій полиці чи на прилавку.

Схема дихотомічної класифікації інформаційного пошуку показує, що бібліографічний пошук за своєю природою завжди є пошуком документальним і інформаційним. Отже, всі вимоги до документального та інформаційного пошуку та їхні властивості притаманні також бібліографічному пошуку.

Для інформаційного пошуку дуже важливо розрізнити такі поняття, як інформаційна потреба, інформаційний запит та інформаційний інтерес. Всі ці поняття характеризують ставлення споживача до інформації.

Інформаційна потреба виникає та існує об'єктивно, вона обумовлюється соціально-економічними та психологічними чинниками.

Інформаційний інтерес — це усвідомлена інформаційна потреба, або форма її активного прояву. Інтерес має суб'єктивний, особистий характер.

Інформаційний запит — це суб'єктивне формулювання інформаційного інтересу, або опосередкований прояв інформаційної потреби, її умовне позначення. Інформаційний запит формулюється та викладається споживачем у термінах природної мови. У запиті, безумовно, відображається інформаційна потреба, але не завжди досить чітко і повно.

Питання для самоконтролю

1. З яких компонентів складається практична бібліографічна діяльність?
2. У якому співвідношенні знаходяться основні процеси практичної бібліографічної діяльності та бібліографічна продукція?
3. Як називають суб'єкта бібліографічної діяльності? Які властивості, знання, вміння та навички потрібні бібліографу?
4. Що таке непрофесійна бібліографічна діяльність?
5. Дайте характеристику об'єкта практичної бібліографічної діяльності. Яку роль відіграють у ньому документ і споживач інформації?

6. Від чого походять назви основних теоретичних концепцій бібліографії: книгознавчої та документографічної?

7. Що таке "бібліографічний пошук"? Як це поняття пов'язане із документальним та інформаційним пошуком?

8. Покажіть співвідношення між поняттями "інформаційна потреба", "інформаційний інтерес" та "інформаційний запит".

9. Що означають поняття: інформаційно-пошукова система, пошуковий образ документа, пошуковий образ запиту, пошуковий припис?

ЛЕКЦІЯ 9. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МЕТОДІВ БІБЛІОГРАФУВАННЯ.

Процес підготовки БІ складається з кількох операцій, які називають методами бібліографування. Основними серед них є: - бібліографічне виявлення; - бібліографічний відбір; - бібліографічна характеристика; - бібліографічне групування.

Бібліографічне виявлення – це виявлення документів як об'єктів бібліографування з метою їх подальшої бібліографічної обробки. Виявлення документів може бути здійснене шляхом документального чи бібліографічного пошуку. Іноді виявлення документів здійснюється ніби автоматично, без спеціальних зусиль з боку бібліографа. Наприклад, обліковуються всі нові надходження в бібліотеку. В інших випадках бібліографічне виявлення потребує спеціальної організації праці, планування та обліку її окремих етапів. Дуже часто бібліографічне виявлення поєднується з відбором документів, тобто під час виявлення вже здійснюється відбір – за видами документів, часом видання тощо, навіть за змістом. Такий відбір обумовлений вже тим, які обрано джерела для виявлення документів. Тому при аналізі бібліографічного посібника для характеристики бібліографічного виявлення варто звернути увагу на те, які джерела виявлення документів застосовано у бібліографічному посібнику.

Бібліографічне виявлення – це, безумовно, окремий метод бібліографування, який має свій початок і кінець, свої шляхи і способи виконання. Але він дуже тісно пов'язаний з іншими методами. Наприклад, з бібліографічною характеристикою документів, тому що перший етап бібліографічної характеристики – складання бібліографічного опису – починається вже у процесі бібліографічного виявлення. Відомості про документи, що виявлені для подальшої бібліографічної обробки, подаються у вигляді бібліографічних записів, що містять, як мінімум, бібліографічний опис документа. У процесі подальшої бібліографічної обробки цей опис може уточнюватися чи змінюватися після безпосереднього ознайомлення з документом, але початкові бібліографічні дані в ньому вже є. Бібліографічне виявлення пов'язане також із попереднім відбором документів, який проводиться, головним чином, за пошуковими образами документів, без звертання до самих документів.

Бібліографічний відбір – це відбір документів відповідно до визначених критеріїв з метою їх відображення у бібліографічній інформації. Попередній бібліографічний відбір здійснюється разом із виявленням документів. Остаточний бібліографічний відбір – це виділення частини з тих документів, які були виявлені. Поєднання бібліографічного виявлення з бібліографічним відбором називають "бібліографічний добір". Остаточний відбір обов'язково проводиться на підставі загального бібліографічного аналізу документів, або їх "вивчення", але це вивчення не таке, яке потрібне для пізнання предмета, теми, змісту документа, відображеного в ньому знання. Бібліографічний аналіз документа – це аналіз відповідності документа інформаційній потребі чи запиту читача (споживача інформації), підготовці читача, властивостям його особистості чи властивостям тієї групи читачів, на котру розраховано БІ. Обов'язкові умови остаточного бібліографічного відбору такі:

1) безпосереднє знайомство з документом (вивчення його de visu);

2) знання інформаційних потреб і запитів, властивостей читачів, яким призначено БІ.

Бібліографічний відбір — це цілеспрямований добір документів, які відповідають задуму бібліографічного посібника чи запиту читача.

Критерії бібліографічного відбору можуть бути змістові і формальні. Змістові критерії бібліографічного відбору:

Перший – галузь знання, а також тема, питання, яким присвячено документ.

Другий – наукова та художня цінність документа.

Третій – відповідність документа задуму бібліографічного посібника, властивостям тієї групи читачів, якій призначено бібліографічну інформацію.

Два останні критерії використовують при так званому якісному відборі, тобто відборі за якістю документів.

Формальні критерії бібліографічного відбору враховують формальновидавничі ознаки документів.

Перший формальний критерій — види видань, які відображають у бібліографічному посібнику (БП). Відбір за видами видань застосовується тоді, коли читачу потрібні не всі види видань, а лише визначені заздалегідь, або коли бібліограф не спроможний охопити разом різні види видань в одному бібліографічному посібнику. Види видань визначають за різними ознаками. Найбільш поширена типологія видань – за формально-видавничими ознаками, коли всі видання поділяють на неперіодичні, періодичні та продовжувані. Два останні види іноді називають серіальними.

Неперіодичні видання розрізняють за обсягом: книги (понад 48 сторінок), брошури (5—48 с.), аркушівки (1—4 с.) та аркушеві видання (аркуш паперу будь-якого формату). Періодичні видання поділяють на журнали, газет бюлетені, періодичні збірники.

Продовжувані видання – це продовжувані збірники, що виходять під однією назвою, але без чіткої періодичності, та альманахи.

Види видань розрізняють також за знаковою природою інформації, поділяючи їх на текстові і нетекстові, а останні — на нотні, картографічні, образотворчі.

Варто зазначити, що іноді до бібліографічного посібника відбирають не окремі видання чи не тільки окремі видання, а їх частини, тобто твори друку, що надруковані у виданнях: статті, рецензії, вірші, оповідання та інші документи (ноти, карти, художні репродукції тощо), опубліковані як частина періодичних, продовжуваних або неперіодичних видань.

Другий формальний критерій – *типи літератури*, які відображені у БП. Їх також розрізняють за різними ознаками.

Головна ознака, за якою визначають основні типи літератури, — соціальне призначення. За цією ознакою виділяють основні типи літератури. До них належать:

- 1) політичні першоджерела (програми партій, заяви рухів, громадських організацій, офіційні виступи їх керівників тощо);
- 2) правові першоджерела (конституція, закони, постанови парламенту та уряду, укази президента, накази та розпорядження інших керівних адміністративних органів тощо);
- 3) науково-дослідна література (наукові монографії, наукові статті чи збірники статей, тези доповідей на наукових конференціях тощо);
- 4) науково-популярна література (статті, нариси та замітки, спрямовані на популяризацію наукових знань серед неспеціалістів; науково-популярні монографії тощо);
- 5) виробнича література (практичні посібники, інструктивні матеріали з виробництва тощо);
- 6) навчальна література (підручники, навчальні посібники, навчально-методичні рекомендації, хрестоматії тощо);
- 7) довідкова література (енциклопедії, довідники, словники);
- 8) рекламна література (об'яви, оголошення, проспекти, фірмові каталоги тощо);
- 9) публіцистична література (публіцистичні статті, нариси, тексти промов з актуальних питань сучасності тощо);
- 10) художня література (романи, повісті, оповідання, вірші, поеми, драматичні твори тощо);
- 11) мемуарна література (спогади, щоденники, листування і т.п.);
- 12) літургійна (богослужбова) література (священні книги; книги, що забезпечують богослужіння);
- 13) науково-інформаційна література (видання органів науково-технічної інформації: аналітичні огляди, реферати тощо);
- 14) масово-інформаційна література (повідомлення засобів масової інформації, які не мають публіцистичного спрямування: репортажі, замітки).

Можуть бути виділені ще інші основні типи літератури, які поки ще не вивчені достатньо.

Інша ознака, за якою розрізняють типи літератури – вікова, чи віковий ценз. За цією ознакою виділяють: по-перше, літературу для дорослих; по-друге, дитячу літературу.

Література для дорослих існує в усіх перелічених типах літератури за соціальним призначенням. Дитяча література існує в багатьох основних типах, але найбільш розвинуті кілька з них. Наприклад: художня література для дітей, публіцистична, науково-пізнавальна, довідкова, навчальна.

Здавалося б логічним виділяти за віковою ознакою також літературу для юнацтва (для підлітків). Але так традиційно склалося, що як окремий тип літератури твори для юнацтва чи підлітків не виділяють. Вони можуть розглядатися як підрозділ дитячої літератури. В обслуговуванні інформаційних потреб юнацтва головне місце належить літературі для дорослих. На бібліотекарів-бібліографів тоді покладається завдання: підібрати з літератури для дорослих і дитячої літератури для обслуговування потреб юнацтва такі видання, що найбільш відповідають віковим особливостям цієї групи читачів.

Третя ознака, за якою розрізняють типи літератури – мовна. Перший тип літератури за цією ознакою – оригінальна література (тобто видана тією мовою, якою твір написаний автором) і другий тип – перекладна (усі переклади з мови оригіналу на будь-яку іншу).

Перший та другий формальні критерії бібліографічного відбору поєднуються загальною назвою "типологічні критерії", тому що вони ґрунтуються на типології видань або типології літератури.

Третій формальний критерій бібліографічного відбору – хронологічний, або час видання документів. Як правило, визначають хронологічні рамки, чи хронологічний період відбору: за скільки років відбирається література (за 2, 5, 10, 15, 50 років і т.д.); або визначають періодичність обліку нової літератури: раз на тиждень, раз на декаду, місяць, квартал, рік, 2 рази на місяць; 6 разів у рік; 1 раз на 5 років тощо.

Четвертий формальний критерій відбору – територіальний, або місце видання документів (творів друку), котрі включають у бібліографічний посібник. За цим критерієм відрізняють видання вітчизняні та зарубіжні; серед вітчизняних: центральні (тобто столичні) та місцеві (з усіх інших міст).

П'ятий формальний критерій відбору – мовний, або мова видання творів, що відбираються. Встановлюючи цей критерій, визначають конкретно, якими мовами вийшли твори та видання, що їх відображають у бібліографічному посібнику: українською, російською, англійською, німецькою тощо.

ЛЕКЦІЯ 10. БІБЛІОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА: ЇЇ СПОСОБИ.

Бібліографічна характеристика – це складання бібліографічних записів на підставі бібліографічного аналізу (вивчення) документів (їх форми та змісту). Розрізняють такі способи бібліографічної характеристики:

1) *Бібліографічний опис* – сукупність бібліографічних відомостей про документ, наведених за певними правилами, що встановлюють послідовність зон та елементів бібліографічного опису, і призначених для ідентифікації та загальної характеристики документа. У наш час в Україні діють правила бібліографічного опису документів, які встановлені Державним стандартом України ДСТУ 7.1–2006. Існують різні видання виробничого чи навчального призначення, що пояснюють цей стандарт – "правила бібліографічного опису".

2) *Анотація* – коротка характеристика документа, яка пояснює його зміст, призначення, форму та інші особливості. Анотація має вигляд стислого коментаря або пояснення щодо змісту документа, його призначення і форми, що додається, як правило, у вигляді примітки після бібліографічного опису документа. Іноді короткі пояснювальні анотації включають у бібліографічний опис документа в квадратних дужках після його назви та двокрапки. У деяких бібліографічних посібниках анотації бувають більші за обсягом, ніж звичайні, вони наближаються за формою до нарисів. Бібліографічний опис документа при цьому може бути поданий як перед анотацією, так і всередині, у дужках або як примітка. 3) *Реферат* – стислий виклад змісту документа (основних ідей, методів дослідження, результатів

тощо) з основними фактичними відомостями та висновками. Реферат розповідає читачеві, "що сказано" в документі, на відміну від анотації, яка тільки натякає, "про що йдеться". За обсягом реферат може дорівнюватися анотації чи бути більше, ніж вона; ця ознака не головна. Головне – те, що реферат пишеться, переважно, на твори науково-дослідної чи виробничої літератури і призначається читачу-спеціалісту відповідної галузі знань з метою забезпечити йому попереднє ознайомлення із змістом документа. Якщо той чи інший документ важкодоступний (є тільки в одному примірнику в певному центрі науково-технічної інформації чи викладений іноземною мовою), то реферат цього документа здатний замінити споживачеві звернення до первинного документа. Як правило, бібліографічна характеристика документа у вигляді реферату пишеться для певних типів бібліографічних посібників: реферативного журналу чи реферативного збірника.

4) *Рецензія* — критико-бібліографічна характеристика документа, яка дає його аргументований аналіз, показує його позитивні якості та недоліки. Рецензії на ті чи інші твори літератури або видання пишуться, як правило, спеціалістами тієї галузі знань, до якої належить видання. Рецензії на твори художньої літератури пишуть літературні критики. Публікують рецензії, головним чином, у періодичних виданнях: журналах і газетах, у спеціальних бібліографічних відділах або поряд з публікаціями небібліографічного характеру. Існують також спеціальні критико-бібліографічні журнали чи збірники, у яких рецензії є таким способом бібліографічної характеристики, що переважає. Проте створення критико-бібліографічного видання потребує багато зусиль від його організаторів і наявності відповідного кола читачів, які б підтримали таке видання. Тому спеціальні критико-бібліографічні видання створюються дуже рідко чи існують недовгий час.

5) *Огляд* — узагальнена характеристика кількох документів. Як спосіб бібліографічної характеристики огляд являє собою щось подібне до статті: суцільний текст, у якому характеристика документів (їх змісту, форми чи видавничих особливостей) подається про всі документи разом або про окремі з них у порівнянні одне з одним. Бібліографічні описи документів при цьому подаються у вигляді списку літератури після огляду чи у вигляді підрядкових приміток.

Такі огляди публікуються, головним чином, на сторінках періодичних видань як критико-бібліографічні огляди чи у виданнях органів науково-технічної інформації як так звані "аналітичні огляди".

Термін "огляд" застосовують також для позначення певного типу бібліографічного посібника, який являє собою зв'язну розповідь про документи. Це – такий посібник, у якому окремі анотації поєднуються між собою перехідними фразами, висловами. На наш погляд, такий тип посібника краще називати бібліографічною бесідою чи бесідою про книги.

Два останні способи бібліографічної характеристики (рецензія та огляд) є дискусійними, тобто не всі бібліографознавці вважають, що вони належать саме до бібліографічної характеристики.

Із усіх способів бібліографічної характеристики обов'язковим для існування бібліографічної інформації у документальній формі є бібліографічний опис. Всі інші створюються за певних умов, при потребі з боку читача чи відповідному призначенні бібліографічного посібника. Згідно з назвами способів бібліографічної характеристики розрізняють окремі операції, чи методи бібліографічної характеристики: складання бібліографічного опису, анотування, реферування, рецензування, складання бібліографічного огляду.

Іншими методами бібліографічної характеристики можна вважати також:

- 1) бібліографічну предметизацію, тобто визначення предметної рубрики, яка відповідає змісту документа;
- 2) бібліографічну систематизацію чи індексацію – визначення класифікаційного індексу документа згідно з певною схемою класифікації;
- 3) технічне кодування документа для автоматизованих інформаційно-пошукових систем (ІПС) – електронних каталогів, баз та банків даних.

Метод бібліографічної характеристики більш за все відповідає основній меті бібліографування: *згортанню первинної інформації*, що міститься у документах, та *створенню вторинної інформації*, яка відображає як зміст, так і форму документа.

У результаті виконання методу бібліографічної характеристики створюють пошукові

образи документів (ПОД), які можуть включатися після цього в певну ІПС. Всі способи бібліографічної характеристики – це способи створення пошукових образів документів. Вони можуть бути традиційними, розрахованими на існування БІ у традиційній документальній формі (як бібліографічні посібники у книжковій чи картковій формі) або нетрадиційними, розрахованими на існування БІ у машиночитанній формі (електронному каталозі чи базі даних).

У бібліографічній характеристиці для електронного каталогу є свої особливості. Розроблений так званий "*комунікативний формат бібліографічного запису*", який передбачає введення у машинну пам'ять (або запис у машиночитанній формі) всіх відомостей про документ, які можуть бути потрібні при бібліографічному пошуку. Ці питання вивчаються у курсі інформатики.

Крім того, у деяких ІПС передбачається складання так званого передмашинного формату, тобто спеціальної форми аркуша паперу, на яку вносять відомості про документ для наступного введення у машинну пам'ять.

ЛЕКЦІЯ 11. БІБЛІОГРАФІЧНЕ ГРУПУВАННЯ: ЙОГО СПОСОБИ.

Бібліографічне групування — це об'єднання бібліографічних записів у групи за визначеними ознаками. Бібліографічне групування проводиться для того, щоб упорядкувати певну множину бібліографічних записів, полегшити споживачеві орієнтування серед них. Бібліографічні записи об'єднують у групи за розділами, підрозділами, рубриками та підрубриками бібліографічного посібника. Перелік цих розділів і рубрик можна побачити в "Змісті" бібліографічного посібника.

Розділи, підрозділи, рубрики та підрубрики групування можуть визначатися за змістом документів або за їх формально-видавничими ознаками, а також одночасно за формальними та змістовими ознаками. Відповідно розрізняють способи бібліографічного групування: за змістом документів (змістові способи); за формально-видавничими ознаками документів (формальні способи); за змішаними ознаками (змістово-формальні способи).

Способи бібліографічного групування за змістом документів можуть бути такі:

1) *Систематичне групування* – розподіл бібліографічних записів за розділами певної схеми класифікації документів. Особливість такої схеми – у тому, що вона охоплює певну галузь знань або комплекс споріднених галузей, або всі галузі знань. Як правило, така схема створюється заздалегідь, до початку роботи над конкретним бібліографічним посібником. Історії бібліотечно-бібліографічної справи добре відомі такі схеми класифікації, що призначалися для охоплення всіх існуючих документів, принаймні всіх документів, що є у фонді бібліотеки. Найбільше поширення в усьому світі одержала Універсальна десяткова класифікація; існують також інші бібліотечно-бібліографічні класифікації.

Для окремих бібліографічних посібників розробляли схеми класифікації документів, які належать до комплексу споріднених галузей знань, наприклад: "Суспільні науки" чи "Сільськогосподарська література". Як правило, такі схеми використовують у бібліографічних посібниках, які виходять у вигляді періодичних видань, випусками, що продовжують один одного.

Систематичне групування можуть також застосовувати в періодичних або неперіодичних бібліографічних посібниках, які присвячують одній галузі знань. Схему класифікації документів у таких посібниках розробляють спеціально для конкретного видання, з урахуванням наявності документів певного змісту.

Для систематичного групування характерний ієрархічний спосіб співвідношення розділів, підрозділів, рубрик і підрубрик, тобто розміщення розділів і підрозділів у певному порядку від вищого до нижчого, а також певна логічна послідовність розділів. Остання визначається за внутрішньою логікою знання, відповідно до певних філософських уявлень про його структуру.

Переваги систематичного групування такі:

1) Кожний розділ дає можливість зібрати разом документи з певної галузі знань, незалежно від того, яким питанням, вузьким чи широким, вони присвячуються. Інформацію з певних вузьких питань можна віднайти не тільки в конкретних рубриках, але й у документах більш загального змісту.

2) Схема класифікації дає можливість наочно побачити зв'язки між окремими питаннями та

розділами. Завдяки цьому споживач одержує додаткову інформацію, а поле пошуку розширюється.

Зразками застосування систематичного групування можуть бути такі бібліографічні посібники: систематичний каталог бібліотеки; державний бібліографічний покажчик "Літопис книг"; науково-допоміжний бібліографічний покажчик "Історія України" тощо.

Різновидами систематичного групування слід вважати:

- історико-хронологічне групування (коли розділи визначають за історичними періодами, про які йдеться у документах, і розташовують їх у хронологічній послідовності, згідно з прийнятою в історичній науці періодизацією);

- географічне групування (коли розділи визначають за назвами географічних об'єктів, яким присвячений зміст документів, і розташовують їх згідно з прийнятою у географічній науці послідовністю).

Другий змістовий спосіб бібліографічного групування – *тематичне групування*. Це об'єднання бібліографічних записів у групи (розділи) відповідно до певних тем, які розміщують у логічній послідовності.

Тематичне групування дуже подібне до систематичного: воно теж здійснюється за змістом документів, теж враховує наявність тем більш широкого змісту, які можуть бути виділені як розділи, і вужчого, що є підрозділами у тематичних розділах. Іноді важко провести межу між систематичним і тематичним групуванням.

Однак головна особливість тематичного групування – в тому, що воно не має завдання найбільш повно розкрити зміст певної галузі знань чи всіх галузей. Воно спрямовується тільки на те, щоб виділити окремі теми чи питання, характерні для тих документів, які знайдені в результаті бібліографічного виявлення.

Тематичні розділи, як правило, доволі великі, об'ємні та рівнозначні. Формулювання назв розділів обумовлене загальною темою бібліографічного посібника, його цільовим та читацьким призначенням. Послідовність тематичних розділів логічна, вона теж визначається темою, цільовим та читацьким призначенням бібліографічного посібника, внутрішніми зв'язками між розділами.

Як приклад, наведемо зразок тематичного групування у бібліографічному покажчику "Громадсько-політичне життя України." Основні розділи тут такі:

1. Україна: становлення держави.
2. У вирі політичних пристрастей.
3. Соціально-економічна політика: куди йдемо?
4. Україна і світова спільнота.

Кожний розділ має тематичні підрозділи, а деякі ще й тематичні рубрики.

Тематичне групування найбільш придатне для багатьох бібліографічних посібників, які створюються з окремих тем чи проблем, особливо в тих випадках, коли тема стосується різних галузей знань, тобто має комплексний, багатогалузевий характер. Наприклад, така тема, як "Охорона навколишнього середовища" має аспекти природничі, технічні, економічні, політичні тощо, вона торкається різних галузей знань. Згрупувати літературу з питань охорони навколишнього середовища можна за різними тематичними розділами, залежно від завдань бібліографічного посібника, його цільового та читацького призначення.

Третій змістовий спосіб бібліографічного групування – *предметне групування*. Це об'єднання бібліографічних записів у групи за окремими предметними рубриками, які розміщують в алфавітній послідовності.

Предметна рубрика – це коротке словесне визначення предмета та (або) аспекту його розгляду, яке характеризує зміст, призначення та форму документа.

Предметне групування застосовується, головним чином, у бібліографічних посібниках з вузькогалузевої тематики, наприклад, у певних галузях медицини, сільського господарства тощо. Воно забезпечує швидкий пошук документів з певного предмета за алфавітом предметних рубрик і не потребує від споживача визначення тієї галузі знання, до якої належить зміст документа. У цьому – перевага предметного групування.

Але предметне групування не здатне забезпечити пошук документів більш загального галузевого змісту, які можуть доповнити інформацію з вузького питання, чи документів із ще

вужчих питань. Тому предметне групування у бібліографічних посібниках застосовують нечасто. Предметний спосіб групування матеріалу вживається швидше як додатковий у допоміжних покажчиках до бібліографічних посібників.

ЛЕКЦІЯ 12. СПОСОБИ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ГРУПУВАННЯ ЗА ФОРМАЛЬНО-ВИДАВНИЧИМИ ОЗНАКАМИ ДОКУМЕНТІВ

Способи бібліографічного групування полегшують орієнтацію споживача в сукупності документів, дозволяючи швидко знайти документи певного автора чи року видання і т.п. При такому групуванні розділи формуються за формальними ознаками, що визначають спосіб групування. Розрізняють такі формальні способи бібліографічного групування:

1) *Алфавітне групування* – це групування бібліографічних записів за алфавітом прізвищ авторів та (або) назв документів. Розділи формуються за алфавітом (А, Б, В і т.д.) – від цього походить назва цього способу групування. Але слід пам'ятати, що головне для цього способу – те, що за алфавітом розміщують прізвища авторів та (або) назви документів, які є зовнішньою (формальною) ознакою документів. Розміщення розділів за алфавітом може здійснюватися також при іншому способі бібліографічного групування предметному, але там за алфавітом розміщують предметні рубрики, що визначають зміст документів. Умовно прийнято спосіб формального групування за алфавітом прізвищ авторів і назв документів називати просто "алфавітним". Звідси походить, наприклад, назва алфавітного каталогу, у якому бібліографічні записи розміщують строго за алфавітом слів із прізвищ індивідуальних авторів, заголовків бібліографічних записів і назв документів. В окремо виданих бібліографічних посібниках алфавітне групування застосовують переважно у посібниках із великою кількістю бібліографічних записів, що інформують про документи різнобічного змісту, які дуже важко систематизувати. Перевага алфавітного групування – в тому, що всі твори одного автора, незалежно від їхнього змісту, можна легко знайти за відповідною рубрикою.

2) *Хронологічне групування* – це групування бібліографічних записів за датами видання документів у їх хронологічній послідовності. При цьому розділи визначають за роками, а документи відносять до того чи іншого розділу за часом видання чи створення документа. Хронологічне групування дає можливість споживачеві наочно побачити стан видавничої діяльності і, відповідно, розвиток наукових досліджень чи художньої культури в певні роки. Різновидом хронологічного групування є зворотно-хронологічне, коли розділи йдуть один за одним у зворотній послідовності років, тобто на початку – найостанніші роки. Такий спосіб дозволяє споживачу, насамперед, ознайомитися із найновішими документами, що відображають сучасний стан наукової, політичної чи іншої думки.

3) *Топографічне групування* – це групування бібліографічних записів за місцем видання документів (в алфавітній послідовності місць видання чи за адміністративним поділом). Топографічне групування дозволяє зібрати в одному розділі видання, що вийшли в одній місцевості. Іноді це дуже важливо для узагальненої характеристики видань (наприклад, періодичних видань, особливо газет), а також для характеристики стану видавничої діяльності у певній місцевості.

4) *Типологічне групування* – це групування бібліографічних записів за типологічними ознаками документів, що відображаються у бібліографічному посібнику, тобто за видами видань, типами літератури тощо.

У деяких покажчиках вживають типологічні підрозділи в розділах змістового характеру. Наприклад, розрізняють "Книги" та "Статті з періодичних видань". З метою групування бібліографічних записів можуть бути обрані ще й інші формально-видавничі ознаки документів, якщо це обумовлюється особливостями документів або інформаційних потреб читачів. Наприклад, це можуть бути назви видавництва (чи їх відділів); назви серій; назви мов видань; номери видань – наприклад, у стандартів. Можливе також групування за змішаними, змістово-формальними ознаками, коли розділи визначають одночасно за змістом документів і за формальною ознакою. Таким є персональне групування – об'єднання бібліографічних записів за персональними рубриками (так званими "гніздами").

Персональні рубрики визначають за прізвищами діячів науки, культури мистецтва і тощо. У кожній рубриці збирають відомості про твори цієї особи (чи їх видання) та (або) літературу

про неї. Тобто персональна рубрика (чи розділ) визначається як за формальною ознакою – авторською, так і за змістовою – твори про певного діяча. У деяких бібліографічних посібниках персональні рубрики виділяють за якоюсь однією ознакою – авторською чи змістовою. У першому випадку це буде різновид алфавітного групування, а у другому – різновид тематичного групування. Персональні рубрики (чи розділи) розміщують по-різному: за алфавітом персоналій чи за хронологією життя та діяльності осіб, про яких йдеться, чи в іншій послідовності, обумовленій задумом бібліографічного посібника. Розглянувши способи бібліографічного групування, додамо також, що в одному бібліографічному посібнику можуть бути застосовані різні способи бібліографічного групування. Бажано, щоб на одному рівні групування застосувався якийсь один спосіб. Наприклад, якщо всі розділи тематичні, то не можна виділяти поряд з ними типологічний. Але на другому рівні, всередині розділу, можуть виділятися підрозділи вже за іншою ознакою. Причому в одному розділі може використовуватися одна ознака, а в другому – інша. Вибір того чи іншого способу бібліографічного групування залежить від особливостей документів та інформаційних потреб споживачів.

ЛЕКЦІЯ 13. РОЗТАШУВАННЯ БІБЛІОГРАФІЧНИХ ЗАПИСІВ УСЕРЕДИНІ НАЙДРІБНІШОЇ РУБРИКИ.

У результаті бібліографічного групування весь масив бібліографічних записів буде поділений на розділи, підрозділи, рубрики, підрубрики. Але завжди залишається такий розділ (або підрозділ, рубрика, підрубрика), що більше не поділяється на інші розділи чи рубрики. Такі розділи чи рубрики будемо називати "найдрібнішою рубрикою". *Найдрібнішою рубрикою* називають такий розділ (підрозділ, рубрику) бібліографічного посібника, який не поділяється на інші розділи.

Про те, який спосіб розташування бібліографічних записів усередині найдрібнішої рубрики обраний у тому чи іншому бібліографічному посібнику, можна дізнатися з передмови до цього посібника чи визначити самому, уважно розглянувши послідовність бібліографічних записів. Як для бібліотекаря, так і для читача бібліографічного посібника важливо знати це, щоб правильно використовувати пошукові можливості того чи іншого бібліографічного посібника.

Способи розташування бібліографічних записів усередині найдрібнішої рубрики поділяють на змістові (за змістом документів), формальні (за формально-видавничими ознаками документів) і змішані (формально-змістові).

Змістові способи розташування бібліографічних записів усередині найдрібнішої рубрики можуть бути такі:

1) *За ступенем значення документів.* При цьому серед документів з однієї теми виділяють такі, що мають найбільше значення для вивчення цієї теми. Як правило, це правові чи політичні першоджерела (закони, постанови уряду, затверджені державою офіційні документи, партійні документи). Такі документи подають на першому місці всередині розділу (чи рубрики), а всі інші розміщують далі без якого-небудь відокремлення.

2) *Від простого до складного* (за ступенем доступності). Такий спосіб розташування документів відповідає одному з головних принципів дидактики — теорії освіти й навчання. Для того, щоб втілити його в бібліографічному посібнику, потрібна значна робота: досконале знання проблеми, з якої подаються документи, порівняльний аналіз запропонованих документів, знання рівня підготовки читачів. Такий спосіб розташування бібліографічних записів розрахований на читачів, які потребують значної допомоги у своєму читанні (наприклад, на дітей, учнів певних класів).

3) *Від загального до часткового.* Цей спосіб передбачає, що на першому місці вказують документи найбільш загального змісту, що охоплюють тему цілком і повністю, а після цього — документи, присвячені певним аспектам чи напрямам, питанням цієї теми.

Такий спосіб відповідає загальним правилам викладення знань і ознайомлення з ними. Його застосування свідчить також про значну підготовчу роботу укладача бібліографічного посібника.

Іноді в бібліографічних посібниках застосовують цей спосіб у зворотному напрямі: від часткового до загального. Таке подання матеріалу характерне для деяких прийомів навчання, коли ставиться завдання зацікавити учня певним фактом або питанням, що ближче за все до

його рівня знань та інтересів, а після цього познайомити з працями узагальнювального характеру.

4) *За логікою змісту* (послідовне розкриття теми). Цей спосіб розташування бібліографічних записів ґрунтується на внутрішніх змістових зв'язках документів, які дозволяють використовувати їх для послідовного розкриття теми рубрики. При цьому всередині рубрики можуть сформуватися певні групи документів, спільні за змістом, але вони не відокремлюються в особливі підрубрики.

Всі змістові способи розташування бібліографічних записів усередині найдрібнішої рубрики ґрунтуються на уважному, а іноді досить ґрунтовному вивченні документів з боку їх змісту, а також вивченні особливостей читачів, яким присвячується бібліографічний посібник.

Слід наголосити, що в деяких випадках навіть в одному розділі (чи рубриці) застосовується не один спосіб розташування бібліографічних записів, а одночасно два чи більше. Наприклад, при розміщенні документів за ступенем значення після виділення на перше місце найбільш важливих документів усі інші можуть бути розташовані від загального до часткового чи за логікою змісту.

Формальні способи розташування бібліографічних записів усередині найдрібнішої рубрики є найпростішими, тому їх застосовують частіше за все, особливо при дефіциті часу на підготовку бібліографічної інформації. Це такі способи, як:

1) *алфавітне розташування* (за алфавітом прізвищ авторів та назв документів);

2) *хронологічне розташування* (за датами видання документів у прямій чи зворотній хронології). Навіть таке формальне впорядкування масиву документів дає можливість, наприклад, уникнути дублювання бібліографічних записів або відтворити логічні зв'язки між документами, що присвячені одному питанню.

До *змішаних –формально-змістових* – способів розташування бібліографічних записів усередині найдрібнішої рубрики належать такі:

1) Розташування записів усередині персональної рубрики, якщо в ній немає ніяких підрозділів. Тут спочатку вказують твори даної персони за алфавітом назв або в хронології видань, потім – твори про цю персону за алфавітом авторів або в іншій послідовності (у хронології чи за жанрами, чи за ступенем значення).

2) Розташування записів усередині рубрик, де спочатку вказують найважливіші документи (за ступенем значення), а потім усі інші документи за алфавітом авторів або в хронологічній послідовності.

ЛЕКЦІЯ 14. ДОВІДКОВО-БІБЛІОГРАФІЧНИЙ АПАРАТ

Довідково-бібліографічний апарат – комплект взаємопов'язаних і доповнюючих один одного частин, призначених для багатоаспектного розкриття фонду бібліотеки, забезпечення користувачів потрібною інформацією і для сприяння професійній бібліотечно-бібліографічній діяльності.

Довідково-бібліографічний апарат у бібліотеці розуміється у зручному для користувачів та працівників бібліотеки місці.

Довідково-бібліографічний апарат має відповідати принципам:

- Науковості (відображати досягнення науки та виконувати згідно вимог державних стандартів законодавства, інструкцій, рекомендацій, головних методичних центрів).
- Достовірності. Надійності. (без помилок багатоаспектно відображати документну інформацію і може задовільняти потреби користувачів).
- Гнучкості. Пластичності. Відображення суспільних засобів масової інформації та збирання, накопичення інформації у випереджальному режимі для потенційних у майбутньому запиті (картотека термінів, яких нема у словнику).

Структура довідково-бібліографічного апарату

I. Довідкова частина (фактографічна інформація)

1. Фонд довідкових видань (енциклопедичні, словники, довідники в традиційній паперовій формі і в електронній формі).
2. Фактографічні картотеки картковому і електронному форматах.
3. Фактографічні бази і банки даних.
4. Фонд офіційних документів (Конституція, закони, постанови, розпорядження і т.д., всі документи ВР (електронна форма на сайтах).

II. Бібліографічна (бібліографічна інформація)

1. Система каталогів
 - абетковий;
 - систематичний;
 - краєзнавчий;
 - предметний;
 - електронний каталог.
2. Система картотек
 - систематична картотека статей;
 - краєзнавча картотека;
 - тематична;
 - спеціальні;
 - картотеки різноманітних документів.
3. Фонд бібліографічних посібників
4. Архів (фонд виконаних бібліографічних довідок)

ЛЕКЦІЯ 15. СКЛАДАННЯ ДОПОМІЖНИХ ПОКАЖЧИКІВ ДО БІБЛІОГРАФІЧНОГО ПОСІБНИКА: ЇХ ВИДИ

Складання допоміжних покажчиків до бібліографічного посібника традиційно не розглядають як особливий метод бібліографування, а тільки як частину праці, спрямованої на підготовку довідково-методичного апарату бібліографічного видання, поряд із написанням передмови, вступної статті, списку скорочень тощо.

На наш погляд, складання допоміжного покажчика до бібліографічного посібника — це окремий метод бібліографування, який забезпечує додаткові до бібліографічного групування способи розкриття змісту документів або складу документів, відображених у бібліографічному посібнику, за їх формальними ознаками.

Допоміжний покажчик до бібліографічного посібника — це частина бібліографічного посібника, яка відображає окремі відомості про документи в іншому аспекті, ніж це зроблено в основному тексті посібника завдяки бібліографічному групуванню, з відсилкою до відповідних бібліографічних записів. На відміну від основного тексту бібліографічного посібника у допоміжних покажчиках відсутні повні бібліографічні описи документів, але їх легко відшукати в основному тексті бібліографічного посібника.

Допоміжний покажчик складається з тих чи інших рубрик, які відображають зміст або формально-видавничі ознаки документів, і посилань до бібліографічних записів, що знаходяться в основному тексті посібника.

Посилання подають у вигляді номерів бібліографічних записів, якщо вони пронумеровані, або номерів сторінок бібліографічного посібника, де знаходиться відповідний запис. Перший варіант, безумовно, точніший і зручніший для споживача, але він потребує від укладача (бібліографа) проведення суцільної нумерації всіх бібліографічних записів у бібліографічному посібнику.

Допоміжні покажчики до бібліографічного посібника складають тоді, коли кількість бібліографічних записів у посібнику доволі велика, а бібліографічне групування не може забезпечити пошук документів за іншими ознаками, ніж ті, що застосовані при групуванні.

Наприклад, коли бібліографічне групування здійснене за змістовими ознаками (систематичне, тематичне, предметне), доцільно скласти допоміжний покажчик за формальною ознакою (прізвищами авторів) або навпаки.

Складання допоміжних покажчиків до бібліографічного посібника — це створення нових рубрик, рубрик допоміжного покажчика, які містять відомості про документи лише з одного якогось аспекту та відсилають до повного бібліографічного запису, який знаходиться всередині бібліографічного посібника. Рубрики допоміжного покажчика розташовують у послідовності, яка визначається видом допоміжного покажчика (переважно — за алфавітом).

Існують такі *види допоміжних покажчиків*, що використовують ознаки змісту

документів:

1) *Систематичний* (рубрики визначають за певною схемою класифікації знань або документів і розташовують згідно з цією схемою).

2) *Предметний* (рубрики визначають за предметом, який викладено в документі, а розташовують за алфавітом перших слів предметних рубрик).

3) *Тематичний* (рубрики визначають за темою, якій присвячено документ, а розташовують у логічній послідовності тем).

4) *Географічний* — це різновид предметного допоміжного покажчика, в якому рубрики визначають географічні об'єкти, про які йдеться у змісті документів.

5) *Персональний*, або покажчик персоналій (рубриками є прізвища осіб, яким присвячено зміст документів; розташовують їх за алфавітом прізвищ).

Іноді в бібліографічних посібниках створюють допоміжні покажчики, що поєднують деякі ознаки та спосіб розташування рубрик. Наприклад, у *предметно-систематичному* допоміжному покажчику рубрики визначають за «предметами», а розташовують їх відповідно до певної схеми класифікації. У *географічному* допоміжному покажчику подають *предметні підрубрики*, що дозволяє шукати потрібні документи не тільки за тим, якому географічному об'єкту вони присвячуються, але й за їх галузевою тематикою.

Види допоміжних покажчиків за формальними ознаками документів:

1) *Авторський* (рубрики — прізвища та ініціали авторів, а також редакторів та всіх осіб, що брали участь у створенні документа; розташовуються вони в алфавітній послідовності).

2) *Покажчик назв* (рубрики — тільки назви видань або творів, згадуваних у бібліографічному посібнику; розташовуються вони в алфавітній послідовності).

3) *Покажчик авторів та назв* (рубрики включають прізвища авторів із назвами творів; розташовують їх за алфавітом авторів та назв).

4) *Покажчик колективів*, або організацій та установ, що видали твори (рубрики розташовують, як правило, за алфавітом назв установ).

5) *Хронологічний покажчик* (рубрики – роки видання документів; розташовуються вони у хронологічній послідовності).

6) *Топографічний покажчик* (рубрики – географічні об'єкти, що визначають місце видання документів; розташовуються за алфавітом або за адміністративно-територіальним поділом).

7) *Мовний покажчик* (рубрики – назви мов, якими здійснені видання).

8) *Покажчик видавництва* або друкарень.

9) *Покажчик серій*, до яких входять видання.

Можуть бути також інші допоміжні покажчики як за змістом, так і за формально-видавничими ознаками, якщо це потрібно для розкриття змісту або складу відображених у БП документів.

Види допоміжних покажчиків комплексного характеру, тобто з рубриками, які відображають як зміст, так і формальні ознаки документів, такі:

1) *Іменний покажчик* (рубрики – прізвища авторів та персоналій, розміщені в єдиному алфавіті). Як правило, посилання до № бібліографічного запису документа, присвяченого певній особі (персоналії), подається у круглих дужках, наприклад: Шевченко Т. Г.

2) *Пермутаційний покажчик* (від англ. permutation – переставлення). Рубрики цього покажчика визначають автоматично, при використанні електронно-обчислювальної машини, шляхом переставлення на перше місце послідовно всіх слів з елементів бібліографічного опису документа (насамперед, прізвищ авторів та слів із назви документа).

Питання для самоконтролю

1. Дайте загальну характеристику методів бібліографування: для чого вони використовуються, які операції називають методами бібліографування, у чому сенс поділу методів бібліографування на аналітичні і синтетичні.

2. Поясніть поняття "бібліографічне виявлення". Як співвідносяться поняття

"бібліографічне виявлення" та "бібліографічний пошук"?

3. Дайте загальну характеристику бібліографічного відбору.

4. Поясніть змістові критерії бібліографічного відбору.

5. Які ознаки документів враховують при бібліографічному відборі за видами видань?

Як розрізняють види видань?

6. Які ознаки документів враховують при бібліографічному відборі за типами літератури? Охарактеризуйте типи літератури за різними ознаками.

7. Охарактеризуйте такі формальні критерії бібліографічного відбору, як хронологічний, територіальний, мовний.

8. Що таке "бібліографічна характеристика"? Поясніть способи бібліографічної характеристики.

9. Що таке "бібліографічне групування"? У чому полягає його результат?

10. Охарактеризуйте способи бібліографічного групування за змістом документів. Ясинський М. Індивідуальна бібліографія // Бібліолог. вісті. — 1930. — № 1 (22). — С. 24. 106

11. Охарактеризуйте способи бібліографічного групування за формально-видавничими ознаками документів.

12. У чому особливості персонального групування? Що таке "персональна рубрика"?

13. Як визначається "найдрібніша рубрика" бібліографічного посібника? Для чого потрібне розташування бібліографічних записів усередині найдрібнішої рубрики бібліографічного посібника?

14. Охарактеризуйте змістові способи розташування бібліографічних записів усередині найдрібнішої рубрики.

15. Охарактеризуйте формальні та змішані способи розташування бібліографічних записів усередині найдрібнішої рубрики.

16. Що являє собою допоміжний покажчик до бібліографічного посібника? З чого він складається? Від чого залежить вибір того чи іншого виду допоміжного покажчика для певного бібліографічного посібника?

17. Охарактеризуйте види допоміжних покажчиків, у яких використовують ознаки змісту документів.

18. Назвіть види допоміжних покажчиків за формальними ознаками документів.

19. Які допоміжні покажчики відображають як зміст, так і формальні ознаки документів?

20. Візьміть бібліографічний посібник і проаналізуйте, як застосовувалися при його складанні методи бібліографічного виявлення, бібліографічного відбору, бібліографічної характеристики, бібліографічного групування, розташування бібліографічних записів усередині найдрібнішої рубрики, складання допоміжних покажчиків до бібліографічного посібника.

ЛЕКЦІЯ 16. ЗАГАЛЬНІ ПОНЯТТЯ ТА ЗАВДАННЯ КЛАСИФІКУВАННЯ БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСІБНИКІВ

Як наголошувалося, сукупність бібліографічних посібників являє собою документальний результат практичної бібліографічної діяльності, а також її засіб у тій частині, що належить до бібліографічного обслуговування. Вміння аналізувати бібліографічні посібники, розумітися у їхніх відмінностях та особливостях є дуже важливим як для теоретичного пізнання бібліографії, так і для оволодіння вміннями та навичками практичної бібліографічної діяльності.

Одним із наукових методів пізнання бібліографічної продукції є класифікування бібліографічних посібників. Класифікування – це метод пізнання, у результаті якого створюється класифікація. Класифікація – це система класів, тобто певна наукова побудова, яка визначає місце того чи іншого об'єкта у системі, вказує на його властивості та відмінності від інших об'єктів, встановлює зв'язки між класами об'єктів. "Клас" тут

розуміємо як поняття, що означає сукупність (множину) об'єктів, які мають певну спільну ознаку, чим і відрізняються від інших об'єктів. Класифікування – це розподіл будь-яких об'єктів за спільними ознаками з утворенням певної системи класів.

Поняття "класифікування" та "класифікація" розрізняються як метод пізнання та його результат, але частіше за все використовують лише останнє поняття, трактуючи його і як метод, і як результат.

Класифікування повинне відповідати певним правилам, що відомі як правила поділу обсягу поняття. Практична мета поділу обсягу поняття — системний огляд видів об'єктів, узагальнених у понятті.

Поділ обсягу поняття робиться за певною ознакою (або сукупністю ознак), яка називається підставою поділу. Вибір підстави залежить від мети.

Класифікація бібліографічних посібників

Ознака класифікування	Вид бібліографічного посібника
I. ЖАНРИ БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСІБНИКІВ	
За внутрішньою формою бібліографічних посібників	1. окреме бібліографічне повідомлення 2. бібліографічний список 3. бібліографічний покажчик 4. бібліографічний огляд 5. бібліографічна бесіда 6. бібліографічний бюлетень 7. бібліографічний журнал 8. бібліографічний відділ у періодичному виданні 9. допоміжний покажчик до видання 10. бібліографічний каталог 11. бібліографічна картотека
II. ВИДИ БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСІБНИКІВ ЗА СУСПІЛЬНИМ ПРИЗНАЧЕННЯМ	
За суспільним (цільовим та читацьким) призначенням бібліографічних посібників	1. державний (обліковий) бібліографічний посібник (БП) 2. науково-допоміжний БП 3. рекомендаційний БП 4. професійно-виробничий БП 5. видавничо-книготорговельний БП 5.1. видавничий БП 5.2. книготорговельний БП 6. бібліотечно-каталожний БП
III. ВИДИ БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСІБНИКІВ ЗА ОСОБЛИВОСТЯМИ ОБ'ЄКТА ОБЛІКУ (ДОКУМЕНТІВ, ЩО ВІДОБРАЖЕНІ)	
А. За видами відображених документів	1. покажчик літератури (текстових документів) 2. покажчик нетекстових документів 2.1. покажчик нот 2.2. покажчик картографічних документів 2.3. покажчик образотворчих документів 3. покажчик інших видів документів 4. покажчик документів різних видів
Б. За тематико-галузевим змістом відображених документів	1. універсальний БП 2. багатогалузевий БП 2.1. комплексно-тематичний БП 2.2. біобібліографічний посібник 2.3. персональний БП

	3. галузевий БП 3.1. загальногалузевий БП 3.2. вузькогалузевий БП 3.3. тематичний БП 3.4. біобібліографічний посібник 3.5. персональний БП
В. За змістово-територіальними зв'язками відображених документів	1. краєзнавчий БП 2. країнознавчий БП 3. БП, який відображає документи незалежно від зв'язку їх змісту з певною територією
Г. За часом видання відображених документів	1. ретроспективний БП 2. поточний БП 3. перспективний БП
Д. За місцем видання відображених документів	1. міжнародний БП 2. загальнодержавний БП 3. покажчик (список, огляд) місцевого друку
Е. За мовою відображених документів	1. мономовний БП 2. полімовний БП
Ж. За ступенем згортання інформації, що міститься у відображених документах	1. покажчик (список, огляд) первинних документів 2. покажчик (список, огляд) бібліографічних посібників 3. покажчик (список, огляд) первинних документів і бібліографічних посібників
IV. ВИДИ БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСІБНИКІВ ЗА ОСОБЛИВОСТЯМИ МЕТОДІВ БІБЛІОГРАФУВАННЯ, ЩО ЗАСТОСОВУВАЛИСЯ ПРИ СКЛАДАННІ БП	
А. За способом бібліографічного відбору	1. реєстраційний БП 2. вибіркового БП
Б. За способом бібліографічної характеристики	1. сигнальний БП 2. анотований БП 3. реферативний БП 4. критико-бібліографічний посібник 5. оглядовий БП 6. технічно-кодований БП
В. За способом бібліографічного групування	1. БП із формальним групуванням 1.1. алфавітний БП 1.2. хронологічний БП 1.3. топографічний БП 1.4. БП із групуванням за іншою формальною ознакою 2. БП із змістовим групуванням 2.1. систематичний БП 2.2. тематичний БП 2.3. предметний БП 3. БП із змішаним групуванням 3.1. біобібліографічний посібник 3.2. словниковий БП
V. ЗОВНІШНІ ФОРМИ БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСІБНИКІВ	
За зовнішньою формою бібліографічного посібника	1. рукописний (у тому числі машинописний) БП 1.1. картковий БП 1.2. БП у книжковій формі 1.3. аркушевий БП

	2. друкований БП 2.1. окреме видання 2.1.1. картковий БП 2.1.2. БП у книжковій формі 2.1.2.1. неперіодичне видання –книга – брошура– аркушівка 2.1.2.2. періодичне видання – бюлетень – періодичний збірник – журнал 2.1.2.3. продовжуване видання (збірник, що продовжується) 2.1.3. аркушеве видання – газета (періодичне видання) –плакат (неперіодичне видання) 2.2. частина видання (частина книги або брошури, журналу, газети і т.п.) 2.2.1. самостійна частина видання 2.2.1.1. внутрішньокнижковий БП 2.2.1.2. внутрішньожурнальний БП 2.2.1.3. внутрішньогазетний БП 2.2.2. несамотійна частина видання 2.2.2.1. прикнижковий БП 2.2.2.2. пристатейний БП 2.2.2.3. допоміжний покажчик до видання 2.2.2.4. бібліографічне посилання 3. машиносприймальний БП 3.1. мікроформа бібліографічного посібника 3.2. аудіальний БП 3.3. аудіовізуальний БП 3.4. машиночитаний (або машинозчитуваний) БП

ЛЕКЦІЯ 17. ЖАНРИ БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСІБНИКІВ.

Жанрами бібліографічних посібників називаємо підрозділи класифікації бібліографічних посібників за ознаками їхньої внутрішньої форми.

Ознаками, що характеризують внутрішню форму бібліографічного посібника, вважаємо такі: обсяг бібліографічного посібника; його структурну характеристику (наявність розділів і підрозділів, допоміжних покажчиків, довідкових текстів тощо); способи подання відомостей про документи. Отже, пропонується така характеристика жанрів бібліографічних посібників:

Окреме бібліографічне повідомлення — це бібліографічне повідомлення, не пов'язане за задумом та композицією з іншим текстом. Це може бути картка з бібліографічним записом; плакат, що містить відомості про певне видання; рецензія, опублікована як самостійний матеріал у газеті чи журналі тощо.

Бібліографічним списком називають бібліографічний посібник, що складається із сукупності бібліографічних записів, обмежений за обсягом, з простою структурою, без допоміжних покажчиків. Це визначення часто піддається критиці. Дійсно, "обмежений обсяг" — невизначене точно поняття. У бібліографічному списку може бути від 2—3 до 50—60 або більше бібліографічних записів. Незначна кількість бібліографічних записів дозволяє подавати їх без групування на певні розділи та підрозділи, тому "обмежений обсяг" пов'язується з "простою структурою" бібліографічного посібника, але проста структура — теж невизначене точно поняття. Що стосується бібліографічних списків з великою кількістю записів, то в них можливе й виділення розділів. Зазвичай у бібліографічних списках немає

допоміжних покажчиків, але відсутність допоміжних покажчиків ще не свідчить про те, що перед нами бібліографічний список. Незважаючи на всі викладені тут зауваження, "бібліографічний список" залишається традиційним позначенням одного з різновидів бібліографічних посібників. Відрізняють його, головним чином, від "бібліографічного покажчика".

Бібліографічний покажчик — це бібліографічний посібник, що містить значну кількість бібліографічних записів, має складну структуру та науково-довідковий апарат. "Значна кількість" бібліографічних записів — це, безумовно, теж не точна ознака, але вона пов'язується із "складною структурою", тобто наявністю розділів і підрозділів, передмови і допоміжних покажчиків, що є довідковим апаратом бібліографічного посібника. У той же час, на жаль, не кожний бібліографічний покажчик має передмову, допоміжні покажчики та інші довідкові матеріали. Здебільшого це викликане недоліками видавничого виконання бібліографічного покажчика, коли загальний обсяг бібліографічного посібника штучно скорочується за рахунок довідкових матеріалів.

Бібліографічним оглядом ми вважаємо бібліографічний посібник, що містить узагальнену характеристику групи документів, які об'єднуються за певною ознакою, та бібліографічні описи цих документів. Тобто це – посібник, у якому застосовується огляд як спосіб бібліографічної характеристики (див. п. 4.3). Текст огляду подається у вигляді статті, з послідовним висвітленням певних питань, з відсилками до відповідних документів, бібліографічні описи яких подаються окремо, у вигляді приміток. Бібліографічна бесіда (чи бесіда про книги) – це бібліографічний посібник, який містить зв'язну розповідь про документи, послідовну характеристику кожного з них. Доволі часто цей жанр бібліографічного посібника називають бібліографічним оглядом, не розрізняючи його з попереднім.

Бібліографічний бюлетень – це періодичний бібліографічний посібник, який регулярно інформує про нові документи. Бібліографічний бюлетень відрізняється від звичайного бібліографічного списку чи бібліографічного покажчика своєю періодичністю, що пов'язане із завданням інформувати про нові документи. При цьому кожний окремих випуск (чи номер, число) бюлетеня являє собою лише його частину. Передмова та допоміжні покажчики можуть бути вміщені в інших випусках бюлетеня чи бути відсутніми.

Бібліографічний журнал – це періодичний бібліографічний посібник, що об'єднує бібліографічні повідомлення різноманітних жанрів. На відміну від бібліографічного бюлетеня бібліографічний журнал не має вигляду списку чи покажчика літератури. Він містить окремі бібліографічні повідомлення – рецензії, анотації, а також бібліографічні огляди, бібліографічні списки, критико-бібліографічні статті та інші публікації.

Бібліографічний відділ у періодичному виданні – це частина видання (журналу або газети), яка регулярно інформує про нові видання. Так само, як і бібліографічний журнал, вона може складатися з різних жанрів: окремих бібліографічних повідомлень, списків або оглядів.

Допоміжний покажчик до видання – це бібліографічний посібник, який розкриває склад або зміст творів, що вміщує це видання. Допоміжні покажчики до видань дуже відрізняються від бібліографічних списків чи покажчиків. В них немає повного бібліографічного опису документа, про який йдеться. Допоміжні покажчики до видань є часткою науково-довідкового апарату видання, яка допомагає орієнтуватися у змісті видання. Різновидом допоміжних покажчиків до видань можна вважати допоміжні покажчики до бібліографічних посібників.

Бібліографічний каталог – це бібліографічний посібник, який відображає склад та (або) зміст фондів документів (що зберігаються у бібліотеках, книготорговельних установах та ін.). Крім бібліографічного опису видання містить, як правило, вказівки на шифр зберігання документа у фонді. *Бібліографічна картотека* – бібліографічний посібник, який відображає різні види документів, у тому числі журнальні та газетні статті, реалізований переважно у картковій формі і не пов'язаний з певним фондом документів.

ЛЕКЦІЯ 18. ВИДИ БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСІБНИКІВ ЗА СУСПІЛЬНИМ ПРИЗНАЧЕННЯМ

Класифікація бібліографічних посібників за суспільним призначенням має чимале значення, тому що вона відображає істотні для бібліографічних посібників ознаки.

Дискусійність класифікування бібліографічних посібників за суспільним призначенням починається з визначення того, що таке "суспільне призначення" бібліографічних посібників. Згідно з одним із поглядів суспільне призначення бібліографічного посібника складається із сукупності його цільового та читацького призначення. Згідно з цим виділяють такі види бібліографічних посібників:

1. *Державний* — бібліографічний посібник, який інформує про видані в країні документи на підставі їх державного обліку. Як синонім до терміна "державний" вважаємо можливим вживати термін "обліковий". Раніше бібліографічні посібники цього виду звалися "обліково-реєстраційними", але цей термін визнали невдалим через те, що реєстраційними зараз називають бібліографічні посібники, які виділяються за іншою ознакою (видом бібліографічного відбору). Цільове призначення цього виду БП — повний облік документів, виданих на певній території. Читацьке призначення — працівникам книжкової справи, науково-інформаційних центрів, будь-яким категоріям споживачів. Це — бібліографічні посібники, що створюються для забезпечення документально бібліографічних потреб усього суспільства, але вони не враховують особливості інформаційних потреб якоїсь окремої категорії споживачів.

2. *Науково-допоміжний* — бібліографічний посібник, призначенням якого є допомога науково-дослідній діяльності. Цільове призначення цього виду БП вказане у визначенні; читацьке призначення, відповідно, є таким: науковцям, спеціалістам різних галузей знань та виробництва.

3. *Рекомендаційний* — бібліографічний посібник, призначенням якого є допомога загальній та професійній освіті, самоосвіті, вихованню та пропаганді знань. Цільове призначення вказане у визначенні; читацьке тісно пов'язане з ним: для певних груп читачів, що займаються освітою та самоосвітою, вихованням та пропагандою знань. Останнім часом все ширше визнання знаходить пропозиція називати такі посібники "популярними". За ГОСТом 7.0–99 рекомендаційний бібліографічний посібник — це бібліографічний посібник, що відображає документи, які пропонуються певним категоріям читачів і відбираються за відповідними змістовими та якісними критеріями, а популярний бібліографічний посібник — це бібліографічний посібник, призначений для забезпечення пізнавальних інтересів широкого загалу читачів.

4. *Професійно-виробничий* — бібліографічний посібник, призначенням якого є допомога професійно-виробничій діяльності спеціалістам різних галузей практичної діяльності. Цільове призначення такого посібника вказане у визначенні; читацьке призначення — фахівцям різного рівня підготовки з усіх сфер суспільної практичної діяльності. Цей вид бібліографічних посібників почали відокремлювати від двох попередніх (науково-допоміжних та рекомендаційних) не так давно, після затвердження державного стандарту 7.0–84 "Бібліографічна діяльність. Терміни та визначення". Вважають, що посібники, призначені на допомогу у практичній професійній діяльності, повинні відрізнятися як від науково-допоміжних, так і від рекомендаційних бібліографічних посібників. Деякі бібліографічні посібники, дійсно, почали видаватися з відповідним підзаголовком. Щодо посібників, виданих раніше чи виданих без урахування вимог вказаного державного стандарту, то вони називалися або рекомендаційними (з призначенням на допомогу у підвищенні професійної кваліфікації спеціалістів середньої ланки), або науково-допоміжними — на допомогу кваліфікованим спеціалістам виробництва в їхній професійній діяльності.

5. *Видавничо-книготорговельний* — бібліографічний посібник, призначенням якого є допомога книгообігу, для інформування про продукцію видавництва та асортимент книгарень.

Цільове призначення вказане у визначенні; читацьке — покупцям, книгопродавцям, широкому загалу споживачів інформації. Видавничо-книготорговельні бібліографічні посібники подібні до державних (облікових) тим, що вони не мають на меті враховувати особливості інформаційних потреб окремих читацьких груп, але відрізняються тим, що не передбачають повного обліку всіх виданих на території держави документів. Видавничо-книготорговельні бібліографічні посібники повинні, насамперед, познайомити суспільство з планами та підсумками видавничої діяльності, для того щоб сприяти розповсюдженню видань. Значною мірою вони виконують рекламні функції, притаманні ринковому виробництву: пропагують продукцію видавництва, сприяють її надходженню до споживачів інформації та її купівлі-продажу. Різновидами видавничо-книготорговельних бібліографічних посібників є: видавничі – ті, що відображають продукцію, видану чи заплановану до випуску одним або кількома видавництвами, та книготорговельні – ті, що відображають книжковий асортимент однієї або кількох книготорговельних організацій з метою сприяння збуту видань.

6. *Бібліотечно-каталожний* – бібліографічний посібник, що відображає склад певного фонду документів, які зберігаються в одній або кількох бібліотеках. Цільове призначення таких посібників – інформування про склад бібліотечного фонду та забезпечення бібліографічного пошуку документів у цьому фонді. Читацьке призначення – абонентам (користувачам) бібліотек.

ЛЕКЦІЯ 19. ВИДИ БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСІБНИКІВ ЗА ОСОБЛИВОСТЯМИ ОБ'ЄКТА ОБЛІКУ (ДОКУМЕНТІВ, ЩО ВІДОБРАЖЕНІ)

Класифікування бібліографічних посібників за особливостями відображених документів складається з багатьох фасетів. У кожному з них за підставу поділу береться якась певна ознака документів. Оскільки таких ознак можна виділити чимало, враховуючи різні підходи, то і фасетів класифікації бібліографічних посібників за особливостями відображених документів теж багато, тому що вони враховують різні ознаки класифікації. Деякі поділи і назви видів бібліографічних посібників за особливостями відображених документів, здається, можуть бути зрозумілими вже з таблиці класифікації бібліографічних посібників, поданої вище, і не потребують пояснень.

Зокрема, види бібліографічних посібників *за видами відображених документів* можна зрозуміти з їх назв; тільки для цього треба знати, що таке "види документів".

У запропонованому фасеті класифікації бібліографічних посібників за видами відображених документів

перший вид – *покажчик літератури (або текстових документів)* – це такий бібліографічний посібник, що відображає лише літературні (або текстові) документи, тобто документи, зміст яких виражений словами, знаковою системою письма.

Другий вид – *покажчик нетекстових документів* – відображає тільки нетекстові документи, тобто ноти, образотворчі документи, картографічні документи.

Третій вид – *покажчик інших видів документів* – це такий бібліографічний посібник, у якому відображені не текстові, не нотні, не образотворчі і не картографічні документи, а документи, зміст яких виражений іншими знаковими системами, наприклад, аудіальні документи (грамплатівки), або аудіовізуальні (відеофільми, кінофільми), машиночитані (комп'ютерні файли, компакт-диски).

Четвертий вид – *покажчик документів різних видів* – це такий бібліографічний посібник, у якому відображені одночасно документи текстові і нетекстові та/або документи інших видів.

Бібліографічні посібники поділяються, перш за все, на універсальні, багатогалузеві та галузеві. *Універсальний* – це бібліографічний посібник, що відображає документи з різних (усіх) галузей знань. Як правило, перелік цих галузей визначається змістом документів, що видавалися на певній території, у визначений час, певною мовою тощо. Інакше кажучи, бібліографічний відбір у таких посібниках обмежують формальними ознаками документів і

завдяки цьому в універсальному бібліографічному посібнику відображаються документи будь-якого змісту, з будь-яких галузей знань, що існували у вигляді документальної інформації. *Багатогалузеві* бібліографічні посібники відображають документи з декількох галузей знань, що обумовлюється визначенням наперед змістом бібліографічного посібника. Наприклад, багатогалузевим є *комплексно тематичний бібліографічний посібник*, який відображає документи з різних галузей знань, але присвячені одній комплексній темі. Такі посібники називають інакше "тематичними" чи "проблемно-тематичними", "проблемно комплексними", „проблемно-орієнтованими". Прикладами можуть бути покажчики літератури з таких тем, як: "Охорона навколишнього середовища" або "Медико-біологічні проблеми космічних польотів" тощо. Багатогалузеві посібники поділяються на: біобібліографічні та персональні посібники. *Бібліографічний посібник* — це такий бібліографічний посібник, що містить біографічні відомості про певну особу чи осіб, а також бібліографічну інформацію про їхні твори та літературу про них. *Персональним* зветься бібліографічний посібник, який відображає твори одного автора та (або) літературу про нього. Відмінності між цими видами посібників незначні. Головним чином, вони полягають у тому, що біобібліографічні посібники містять, крім відомостей про документи, ще й біографічні відомості про ту особу, якій присвячено посібник. Крім того біобібліографічний посібник може бути присвячений як одній, так і декільком особам, а персональний — тільки одній. Крім того, біобібліографічний посібник, як правило, містить відомості як про твори певної особи (осіб), так і про літературу про неї, а персональний може охоплювати тільки твори певної особи чи тільки літературу про неї, чи те й інше разом. Біобібліографічні та персональні посібники можуть бути багатогалузевими у тому випадку, коли вони вміщують відомості про осіб, чия діяльність і твори стосуються різних галузей знань. *Галузевим* вважається бібліографічний посібник, що відображає документи з певної галузі знань та (або) практичної діяльності. На наш погляд, серед галузевих бібліографічних посібників слід відрізнити загальногалузеві, вузькогалузеві, тематичні, біобібліографічні та персональні. *Загальногалузевий* бібліографічний посібник — це посібник, який відображає документи з усієї великої галузі знань; *вузькогалузевий* — той, що відображає документи з вузької галузі знань, яка є складовою іншої, великої галузі. Наприклад, загальногалузевим є покажчик літератури з фізики, а вузькогалузевим — з енергетики. *Тематичним* є галузевий бібліографічний посібник, який відображає документи з однієї теми чи проблеми, яка належить до однієї галузі знань. Наприклад, якщо продовжувати порівняння з фізикою, про гідроенергетику. Однак слід зазначити, що іноді важко точно визначити, чи є бібліографічний посібник загальногалузевим, вузькогалузевим або тематичним, бо ці поняття відносні, вони залежать від того, які галузі знань та практичної діяльності відображаються і як ми розглядаємо співвідношення цих галузей. *Бібліографічні та персональні* посібники теж можуть бути галузевими у тому випадку, коли діяльність осіб, про яких йдеться, та їхні твори належать до однієї галузі. *За змістово-територіальним зв'язками* відображених документів дуже важливо виділяти краєзнавчі та країнознавчі бібліографічні посібники, що відображають документи, які за змістом пов'язані з певною територією. *Краєзнавчим* зветься бібліографічний посібник, що відображає документи про певну місцевість (край), яка є частиною країни. *Країнознавчий* — це бібліографічний посібник, який відображає документи, за змістом пов'язані з певною країною (державою) чи декількома країнами. З погляду практичних потреб бібліографічної діяльності доцільно розглядати тільки два названі види бібліографічних посібників за вказаною ознакою. Але правила поділу обсягу поняття вимагають, щоб був поділений весь обсяг поняття, тобто у даному випадку — всі бібліографічні посібники, що існують. Тому виникає потреба виділити третій вид бібліографічних посібників за вказаною ознакою — бібліографічний посібник, який відображає документи незалежно від зв'язку їх змісту з певною територією. Таких посібників чимало. За часом видання відображених документів розрізняють бібліографічні посібники ретроспективні, поточні та перспективні. *Ретроспективний* бібліографічний посібник відображає масив документів за певний період минулого часу (як правило, за

період більше одного року). *Поточним* бібліографічним посібником зветься такий, випуски якого регулярно і оперативно (з періодичністю від одного тижня до одного року) відображають нові документи, які щойно з'являються. *Перспективним* зветься бібліографічний посібник, що відображає документи, які заплановані до випуску.

За місцем видання відображених документів дуже важливо відрізнити покажчики (або списки, огляди) місцевого друку, які відображають документи, видані в одній місцевості, і тим самим свідчать про розвиток видавничої діяльності та суспільної думки певного краю. *Загальнодержавні* бібліографічні посібники відображають документи, видані в одній державі. Як правило, вони складають найбільшу частку всіх бібліографічних посібників. *Міжнародним* тут названо бібліографічний посібник, який відображає документи, видані в різних країнах. Такі бібліографічні посібники надають споживачеві можливість знайти та використати інформацію з документів, що створені у різних країнах, завдяки чому інформаційний потенціал бібліографічного посібника значно збагачується. Зазначимо, що в бібліографознавстві існує ще одне значення терміна "міжнародний бібліографічний посібник": "бібліографічний посібник, створений у результаті міждержавної кооперації країн-партнерів" (за ГОСТом 7.0—99). Якщо визнати це значення за стандартизованим терміном, треба буде знайти інший термін для позначення бібліографічних посібників, створених однією країною, але таких, що відображають документи, видані в різних країнах. *Види бібліографічних посібників за мовою відображених документів* такі: мономовний — посібник, який відображає документи, видані однією мовою; полімовний — посібник, що відображає документи, видані різними мовами. Мономовний бібліографічний посібник дозволяє простежити розвиток суспільної думки певної нації, яка користується однією мовою; полімовний бібліографічний посібник часто допомагає споживачеві подолати "мовний бар'єр" на шляху інформації; познайомитися з літературою, виданою різними мовами.

ЛЕКЦІЯ 20. ВИДИ БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСІБНИКІВ ЗА ОСОБЛИВОСТЯМИ МЕТОДІВ БІБЛІОГРАФУВАННЯ

Першою серед ознак, що характеризують особливості методів бібліографування, застосовуваних під час складання того чи іншого бібліографічного посібника, розглядаємо ознаку "за способом (або за видом) бібліографічного відбору". За цією ознакою розрізняємо бібліографічні посібники реєстраційні та вибіркові. *Реєстраційний* бібліографічний посібник — той, що максимально повно відображає документи, відібрані за певними формальними критеріями. *Вибірковий* бібліографічний посібник — той, що відображає документи, відібрані за певними якісними критеріями.

Зовнішні форми бібліографічних посібників Зовнішні форми бібліографічних посібників розрізняємо за ознаками зовнішньої форми. Це не одна ознака, а декілька. Вони використовуються на різних рівнях класифікації, в результаті чого класифікація бібліографічних посібників за ознаками зовнішньої форми є ієрархічною (тобто виділяються вищі й нижчі елементи класифікації у певному порядку). Перш за все, за ознаками зовнішньої форми поділяємо бібліографічні посібники на *рукописні, друковані та машиносприймальні*. Рукописні та друковані форми БП є традиційними, а машиносприймальні БП — нетрадиційними. *Рукописні форми* — це переважно бібліографічні посібники, що виконуються рукописним способом. До цієї групи належать також машинописні бібліографічні посібники, що виконуються друкарською машинкою, та принтерні БП, надруковані за допомогою комп'ютера, але такі, що не мають статусу видання. Рукописні бібліографічні посібники можуть існувати у картковій, аркушевій чи книжковій формі. *Картковий* бібліографічний посібник являє собою сукупність карток із бібліографічними записами. Так виконуються традиційні карткові каталоги та картотеки. *Аркушевий* бібліографічний посібник має вигляд аркуша паперу будь-якого формату з текстом з одного чи обох боків. Бібліографічний посібник у *книжковій* формі має вигляд сукупності аркушів паперу, що з'єднуються з одного боку.

Друкований бібліографічний посібник — це посібник, виданий поліграфічними засобами. Переважна більшість бібліографічних посібників, що існують у наш час, належать до цієї категорії. Вони дуже різноманітні і розрізняються за різними ознаками. По-перше, серед друкованих бібліографічних посібників виділяємо *окремі видання та частини видань*. Окремі бібліографічні видання поділяються за зовнішньою формою так само, як і будь-які інші видання. Спочатку виділимо *видання карткові* (що видаються у вигляді сукупності карток певного формату), *видання у книжковій формі* (тобто у вигляді сукупності аркушів, з'єднаних з одного боку) та *видання аркушеві* (що складаються із одного чи кількох аркушів паперу різного формату, не з'єднаних один з одним). Серед бібліографічних посібників у книжковій формі найбільш поширеними є *неперіодичні бібліографічні видання* у вигляді книг (що мають обсяг понад 48 сторінок) або *брошур* (обсягом від 5 до 48 сторінок), або *аркушівок* (обсягом 1 —4 сторінки). *Періодичні бібліографічні видання* можуть бути як у *книжковій формі* (бюлетень, періодичний збірник, журнал), так і *в аркушевій* (газета). Існують також продовжувані бібліографічні видання (продовжувані збірники), які виходять нумерованими випусками під однією назвою, але без певної періодичності. Бібліографічні посібники, що існують у вигляді *частини небібліографічного видання*, називають латентними (від лат. *latens* (*latentis*) – прихований, який не виявляє себе видимими ознаками). Вони поділяються на самостійні частини видань і несамостійні частини видань.

Перші – на такі, що не залежать від навколишнього тексту чи інших творів у складі видання і є окремими самостійними творами (внутрішньокнижковий, внутрішньожурнальний, внутрішньогазетний бібліографічні посібники).

Другі – такі, що пов'язані з іншим текстом видання (прикнижковий або пристатейний бібліографічні посібники, допоміжні покажчики до видань). Різновидом бібліографічних посібників як несамостійних частин видань є також бібліографічні посилання, що даються від основного тексту твору до бібліографічних відомостей про інші твори.

Третя група бібліографічних посібників, котрі виділяємо за ознаками зовнішньої форми — машиносприймальні бібліографічні посібники. Точніше кажучи, це посібники, зміст яких людина може сприйняти тільки за допомогою певної машини (технічних засобів).

Серед них – мікроформи бібліографічних посібників (мікрокарти, мікрофіши, мікрофільми). Останнім часом ці форми набувають все більшого поширення. У розвинутих країнах великі бібліографічні посібники видаються одночасно у традиційній друкованій формі і у мікроформі. Споживач може вибирати ту форму посібника, що для нього зручніше. Крім того, з метою зберігання рідкісних примірників цінних бібліографічних посібників виготовляють їх мікрокопії.

Аудіальний бібліографічний посібник існує у вигляді аудіального документа, розрахованого на сприйняття інформації на слух: грамзапису, магнітозапису.

Аудіовізуальний бібліографічний посібник — це посібник у вигляді аудіовізуального документа (відеозапису, кінофільму).

Машиночитаним (або машинозчитувальним, машинозчитуваним, машиночитним) називають бібліографічний посібник у формі, яку "читає" електронно-обчислювальна машина (ЕОМ), або комп'ютер. Зовнішня форма машиночитаного запису бібліографічної інформації залежить від того, який тип ЕОМ використовується. Спочатку це були записи у вигляді перфокарт і перфострічок, потім — магнітних стрічок і магнітних дисків. Способи машинозчитуваного запису інформації постійно вдосконалюються. Наразі перспективними формами вважають компактні оптичні диски (англ. *compact optical disk*, скорочено "COD", або *compact disk*, скорочено "CD"). Машиночитані БП в електронній формі називають ще бібліографічними базами чи банками даних, а також комп'ютерними бібліографічними ресурсами.

ЛЕКЦІЯ 21. КЛАСИФІКАЦІЯ КОМП'ЮТЕРНИХ БІБЛІОГРАФІЧНИХ РЕСУРСІВ

Найактуальнішим завданням сьогодення є розвиток і використання комп'ютерних

(електронних) засобів зберігання і поширення бібліографічної інформації (БІ). Водночас, теоретичне усвідомлення нових засобів створення і розповсюдження БІ дещо відстає від розвитку техніки і технології. Пропонуємо розглянути класифікацію комп'ютерних бібліографічних ресурсів (КБР).

КБР широко відомі під назвами "електронний каталог", "база даних" (БД), "банк даних". Співвідношення цих понять чітко не визначено. Неясно, чи можна будь-який комп'ютерний БП називати базою даних; чи є електронний каталог базою даних або банком даних. Найбільш загальними поняттями для позначення будь-якого джерела комп'ютерної БІ є, на наш погляд, такі: "комп'ютерний (або електронний, або машиночитаний) БП", а також "комп'ютерні бібліографічні ресурси" (КБР) як збірне поняття.

Відомі пропозиції замість різноманітних термінів, що позначають машиночитані записи інформації (БД, банк даних, комп'ютерний файл даних тощо) ввести термін "електронний ресурс", що позначає будь-які матеріали, кодовані для використання за допомогою комп'ютера. Гадаємо, що термін "електронний бібліографічний ресурс" є рівнозначним до терміна "комп'ютерний бібліографічний ресурс".

Найважливішою ознакою класифікації БП є їх суспільне призначення, що розуміється як сукупність цільового та читацького призначення. За цією ознакою КБР, як і будь-які БП, можна поділити на бібліотечно-каталожні, державні, науково-допоміжні, рекомендаційні, видавничі і книготорговельні. Характеристика цільового і читацького призначення кожного з цих видів КБР відповідає характеристиці аналогічних видів традиційних БП.

Державні КБР – це ті, що відображають видавничу продукцію (публікації) і депоновані документи, які створені (чи вийшли) на території певної держави. Як відомо, такі посібники мають синонімічну назву "національні", хоча в дійсності вони становлять лише один різновид продукції національної бібліографії. Державні (національні) КБР можуть існувати у вигляді стаціонарних баз і банків даних (доступних off line, тобто тільки в тій установі, яка їх створила), або у вигляді баз і банків даних, доступних on line (через електронні засоби зв'язку), або у вигляді записів на компактних оптичних дисках, що тиражуються (CD-ROM). Існування і використання державних КБР – дуже важливе завдання сучасної бібліографії. Саме державні КБР здатні забезпечити принцип єдності (одноманітності) бібліографічних даних в різних базах і банках даних завдяки одноразовій бібліографічній обробці всіх опублікованих документів і наступному багаторазовому використанню наявних бібліографічних записів. Аналогічні завдання можуть виконувати і бібліотечно-каталожні КБР, але тільки у випадку організації системи корпоративної каталогізації, де діяльність кожної установи не дублює, а доповнює іншу.

Науково-допоміжні КБР – це галузеві, проблемно-орієнтовані (тематичні чи політематичні) та біобібліографічні або персональні бази і банки даних, розраховані на фахівців відповідної галузі задля допомоги у їх професійній – науковій чи виробничій – діяльності. Як і традиційні науково-допоміжні БП, науково-допоміжні КБР відзначаються ретельним стеженням за професійними інформаційними потребами фахівців та їх задоволенням. Як правило, ніякі формальні межі відбору інформації (такі, як місце видання чи місце зберігання документів) не влаштовують спеціалістів. Тому при створенні науково-допоміжних КБР матеріали бібліотечно-каталожних та державних КБР можуть тільки враховуватися, але вони не можуть замінити створення спеціальних баз чи банків даних, розрахованих на потреби фахівців.

Рекомендаційні КБР наразі є найменш розробленими. Створення комп'ютерних БП, призначених на допомогу нефахівцям з метою загальної освіти та самоосвіти ще не набуло широкого розповсюдження. Але вже є гарний приклад того, яким може бути електронний рекомендаційний посібник: "Лікс-ізборник" Державної бібліотеки України для дітей, виставлений в Інтернеті для он-лайнного використання. Рекомендаційну БІ можна подати і у формі електронної енциклопедії на CD-ROM, тільки це вимагає значної творчої роботи.

Видавничі і книготорговельні КБР, як і традиційні БП таких видів, дуже близькі за призначенням і можуть одночасно виконувати завдання інформування про продукцію

видавництв і сприяння книгопродажу. Наприклад, такими є комп'ютерні системи типу "Books in Print". Однак деякі КБР можуть спеціалізуватися на обліку продукції видавництв, а інші – на сприянні книжковій торгівлі. Усі види КБР, що виділяються за суспільним призначенням, уже існують і є об'єктивно необхідними; жоден з них не може замінити інший, хоча при їх створенні необхідно враховувати наявність КБР іншого призначення і можливість їх використання. Розглянемо види КБР за *особливостями об'єкта відображення*. Як відомо, документи, що є об'єктом відображення в базах даних, мають чимало різних характерних рис і особливостей, тому при класифікуванні БП за об'єктом відображення враховується декілька ознак, що у підсумку дає паралельну фасетну класифікацію. Так, за видами відображених документів серед КБР можна розрізнити покажчики літератури (текстових документів), *покажчики нетекстових документів (образотворчих, нотних, картографічних)*, покажчики аудіовізуальних документів (у т.ч. аудіальних і екранних), покажчики машиночитаних документів, покажчики документів різних видів. Терміноелемент "покажчик" тут використовується умовно, тільки для того щоб показати склад відображених документів. У зв'язку з тим, що види документів розрізняють за різними ознаками, види КБР за видами відображених документів можна виділяти ще й іншим чином: покажчики видань (зокрема, неперіодичних чи періодичних); покажчики творів, опублікованих у виданнях; покажчики видань і творів, опублікованих у виданнях; покажчики депонованих документів. За *типами відображеної літератури* серед КБР можна виділити: покажчики правових першоджерел, покажчики науково-дослідної літератури, покажчики довідкової літератури, покажчики навчальної літератури, покажчики науково-популярної літератури, покажчики художньої літератури і т.д., а також покажчики літератури різних типів. За *змістом відображених документів* КБР можуть бути: універсальні, багатогалузеві (зокрема, комплексно-тематичні і біобібліографічні), галузеві (зокрема, загальногалузеві, вузькогалузеві, тематичні і біобібліографічні чи персональні). За *змістово-територіальними зв'язками* відображених документів виділяємо краєзнавчі, країнознавчі і не пов'язані за змістом з територіальною ознакою КБР. За *місцем видання відображених документів* КБР можуть бути загальнодержавні, міжнародні або покажчики місцевого друку. За мовою відображених документів є мономовні і полімовні КБР. За *часом видання відображених документів* можна розрізнити поточні, ретроспективні і перспективні КБР. Цікавою є проблема співвідношення поточних і ретроспективних КБР. Поточними ми вважаємо БП, що відображають документи за період не більше одного року. Поточні БП повинні виходити (створюватися) регулярно, із визначеною заздалегідь періодичністю. Поточні БП не можуть змінити свою видову приналежність навіть з перебігом часу (наприклад, "Літопис друку" 20-х років залишається поточним БП і в наші дні). У випадку з КБР є дві можливості переходу поточних КБР у ретроспективні. Перша: просте накопичення окремих баз даних. Наприклад, електронний каталог бібліотеки може складатися з окремих баз даних, що відображають надходження в бібліотеку за кожний рік окремо, але в сукупності електронний каталог є ретроспективним банком даних, тому що відображає документи за декілька років. Друга можливість більш складна технічно, але така, що більше відповідає вимогам до ретроспективного БП, який повинен об'єднувати інформацію про документи різних років видання. Розглядаючи види КБР за *методами бібліографування*, теж використовуємо декілька ознак і виділяємо декілька фасетів класифікації. Зокрема, за видом бібліографічного відбору КБР можуть бути реєстраційні (якщо при відборі використовувалися тільки формальні ознаки документів) і вибіркові (якщо при відборі документів враховувалися їх якісні характеристики: наукова чи художня цінність, придатність для тієї мети, з якою створювався комп'ютерний БП). За *способом бібліографічної характеристики* КБР можуть бути сигнальні (якщо характеристика складається лише з елементів бібліографічного опису), предметизовані (якщо до опису додають предметні рубрики), анотовані (якщо до опису додається анотація), реферативні (якщо до опису додається реферат) і критичні чи рецензовані, якщо до опису додається рецензія. Можливо існування і оглядових КБР, в яких характеристика документів подається у вигляді огляду, що додається до бібліографічних

описів документів. Така ознака, як спосіб бібліографічного групування не є характерною для КБР, оскільки в них послідовність бібліографічних записів не має значення як при створенні, так і для пошуку. Натомість для КБР важливо знати, за якими формальними та змістовими ознаками можливий пошук документів.

Питання для самоконтролю

1. Для чого потрібне класифікування бібліографічної продукції? Як співвідносяться поняття "класифікування" та "класифікація"?
2. Назвіть основні вимоги до класифікування.
3. Чому класифікація бібліографічних посібників зветься багатоаспектною і фасетною?
4. Які ознаки бібліографічних посібників ураховуються при їхньому класифікуванні? Скільки блоків класифікації бібліографічних посібників можна виділити за певними групами ознак класифікування?
5. Що означають поняття виду, жанру, типу, форми бібліографічного посібника?
6. Дайте характеристику жанрів бібліографічних посібників.
7. Як розуміти поняття "суспільне призначення бібліографічних посібників"? Назвіть і охарактеризуйте види бібліографічних посібників за суспільним призначенням.
8. Які ознаки відображених документів ураховуються у класифікації бібліографічних посібників за особливостями об'єкта обліку?
9. Як розрізняють бібліографічні посібники за видами відображених документів?
10. Дайте характеристику видів бібліографічних посібників за тематико-галузевим змістом відображених документів.
11. Як розрізняють види бібліографічних посібників за змістово-територіальними зв'язками відображених документів?
12. Охарактеризуйте види бібліографічних посібників за часом видання відображених документів.
13. Чим відрізняються один від одного реєстраційні та вибіркові бібліографічні посібники?
14. Які види бібліографічних посібників виділяють за способом бібліографічної характеристики?
15. Які види бібліографічних посібників виділяють за способом бібліографічного групування?
16. Назвіть основні зовнішні форми бібліографічних посібників.
17. Охарактеризуйте різновиди зовнішніх форм рукописних бібліографічних посібників.
18. Охарактеризуйте різновиди зовнішніх форм друкованих бібліографічних посібників.
19. Охарактеризуйте різновиди зовнішніх форм машиносприймальних бібліографічних посібників.
20. Візьміть будь-який бібліографічний посібник і визначте його вид за різними ознаками класифікації. Аргументуйте своє рішення характеристикою відповідних видів і наявними рисами аналізованого бібліографічного посібника.

ЛЕКЦІЯ 22. ДИСКУСІЙНІСТЬ ПРОБЛЕМИ КЛАСИФІКАЦІЇ БІБЛІОГРАФІЇ

Класифікування бібліографії – це її поділ на види. Види бібліографії виділялися з давніх часів, але то не було наукове класифікування, що мало б відповідати певним вимогам

Наукове класифікування бібліографії важко було зробити до тих пір, поки не було визначене саме поняття "бібліографії". Зовсім недавно, з історичної точки зору, почали розрізняти поняття "бібліографічний посібник" та "бібліографія". До того часу, а подекуди і дотепер, замість класифікування бібліографічної діяльності доволі часто говорили про класифікування бібліографічних посібників.

Це стало особливо помітно після прийняття державного стандарту ГОСТ 16448–70 "Бібліографія. Терміни та визначення", де вперше розрізнялися види бібліографічних посібників і види бібліографії.

Видами бібліографії почали називати підрозділи бібліографічної діяльності, що виділилися у процесі її диференціації завдяки спільності деяких рис, ознак.

Яких саме ознак? Перш за все – особливостей бібліографічної продукції, що створюється тим чи іншим видом бібліографічної діяльності. Тобто в кінцевому підсумку класифікація бібліографії збігається з класифікацією бібліографічних посібників. Наприклад, якщо результатом бібліографування є державні бібліографічні посібники, то вид бібліографії, яка їх створює, зветься "державною"; науково-допоміжні бібліографічні посібники створюються науково-допоміжною бібліографією; рекомендаційні посібники – рекомендаційною бібліографією тощо.

ЛЕКЦІЯ 23. КЛАСИФІКАЦІЯ БІБЛІОГРАФІЇ ЗА ОЗНАКОЮ ЇЇ СУСПІЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ: ПЕРШИЙ ПІДХІД

Виділення видів бібліографії за ознакою її суспільного призначення залежить від того, як ми розуміємо, що таке суспільне призначення бібліографії. В історії бібліографознавства відомо чимало відповідей на це питання, а також багато схем класифікації бібліографії за цією ознакою. Розглянемо два підходи, найбільш характерні для вітчизняного бібліографознавства.

Перший: *суспільне призначення бібліографії* розуміється як її призначення для обслуговування певної сфери життєдіяльності суспільства. Конкретизується "суспільне призначення бібліографії" у цьому випадку поняттями цільового та читацького призначення бібліографії. У результаті діяльності кожного з видів бібліографії, виділених за вказаною ознакою, створюються бібліографічні посібники з відповідним суспільним, тобто цільовим та читацьким призначенням: державні, науково-допоміжні, рекомендаційні, професійно-виробничі, видавничо-книготорговельні, бібліотечно-каталожні. Крім спільної сукупності цільового та читацького призначення для таких видів бібліографії у наш час характерні чітко визначені центри бібліографічної діяльності і сформована система бібліографічних посібників.

Державна бібліографія – це бібліографія, призначенням якої є реєстрація всіх опублікованих на території держави документів, насамперед – творів друку. У міжнародному вжитку за цим видом бібліографії утвердився термін "національна", хоча він не зовсім точно відповідає трактуванню державної бібліографії.

Національна бібліографія має такі напрями:

- 1) облік усіх документів, виданих на території країни;
- 2) облік документів, виданих за межами країни національною мовою;
- 3) облік документів, авторами яких є представники цієї нації, виданих за межами країни будь-якою мовою;
- 4) облік документів, присвячених за змістом даній країні, незалежно від місця опублікування.

Центрами державної бібліографії є, як правило, спеціальні установи: книжкові палати, бібліографічні інститути чи спеціальні підрозділи національних бібліотек. У деяких країнах функції центрів державної бібліографії виконують видавничо-книготорговельні фірми. В Україні центром державної бібліографії є Книжкова палата України. Облік усіх документів здійснюється державою на підставі так званої "системи обов'язкового примірника". Державні керівні органи видають закон або постанову, згідно з якою всі видані в країні документи обов'язково у певній кількості примірників подаються в Книжкову палату (або Національну бібліотеку) з метою здійснення державного обліку та комплектування національних книгосховищ. *Науково-допоміжна бібліографія* – бібліографія, призначенням якої є сприяння науковій та професійно-виробничій діяльності. Читацька адреса цього виду – спеціалісти тієї чи іншої галузі знань та практичної діяльності.

Науково-допоміжна бібліографія задовольняє різні потреби спеціалістів, різні цілі звернення до бібліографічних посібників.

Основні організаційні центри цього виду бібліографії – наукові бібліотеки, центри Державної (чи Національної) системи науково-технічної інформації, науково-дослідні інститути та інші установи. В Україні центрами науково-допоміжної бібліографії є Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського Національної академії наук України (НБУВ), Національна парламентська бібліотека України (НПБУ), Державна науково-технічна бібліотека України (ДНТБ України), Український інститут науково-технічної та економічної інформації (УкрІНТЕІ), територіальні (обласні) міжгалузеві центри науково-технічної та економічної інформації (ЦНТЕІ) та інші установи.

Система бібліографічних посібників науково-допоміжної бібліографії включає добре розроблені рівні поточного інформування (сигнальний, реферативний, оглядовий), певні типи бібліографічних посібників за особливостями бібліографічного відбору (реєстраційні та вибіркові), а також добре розвинену систему галузевих бібліографічних посібників. Науководопоміжні бібліографічні посібники – це, переважно, галузеві та багатогалузеві бібліографічні посібники.

Останнім часом серед основних видів бібліографічних посібників відокремлюють професійно-виробничі (за ГОСТами 7.0–84 та 7.0–99), які склали раніше частину науково-допоміжних та рекомендаційних бібліографічних посібників. Тому можна виділити також і окремий вид бібліографії, який призначений для задоволення професійно-виробничих потреб спеціалістів – професійно-виробничу або виробничо-допоміжну, або виробничу бібліографію. На такому виділенні наполягали А. І. Барсук, Маргарита Георгіївна Вохришева. У принципі це можливо, але ані центри цього виду бібліографії, ані система бібліографічних посібників поки ще не визначені достатньо чітко.

Рекомендаційна бібліографія – це бібліографія, призначенням якої є сприяння освіті, самоосвіті, вихованню та пропаганді знань. Метою цієї діяльності є забезпечення можливостей постійного духовного самовдосконалення особистості, її виховання та самовиховання, підвищення рівня освіченості та кваліфікації людини. Читацька адреса – різні групи читачів, які займаються самоосвітою, освітою, вихованням та пропагандою знань.

У рекомендаційній бібліографії можна виділити три основні напрями: 1) на допомогу загальній освіті та самоосвіті; 2) на допомогу вихованню та пропаганді знань; 3) на допомогу професійній освіті та самоосвіті.

Центри рекомендаційної бібліографії – це наукові універсальні та спеціальні бібліотеки. Координаційним центром рекомендаційної бібліографії в Україні є Національна парламентська бібліотека України. Крім неї, створенням рекомендаційних бібліографічних посібників (РБП) займаються: Національна бібліотека України для дітей, Державна бібліотека України для юнацтва, Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка, Одеська державна наукова бібліотека імені О. М. Горького, всі обласні універсальні наукові бібліотеки та інші. Розроблена складна, дуже розгалужена система рекомендаційних бібліографічних посібників, яка має певну змістову та жанрово-типологічну структуру.

Останнім часом рекомендаційну бібліографію називають популярною або просвітницькою.

Видавничо-книготорговельна бібліографія — бібліографія, призначенням якої є рекламування видавничої продукції, сприяння книгообігу, розповсюдженню та продажу видань. Читацьке призначення цього виду бібліографії — широкі кола читачів та покупців видавничої продукції, а також працівники книжкової справи (книгопродавці, бібліотекарі, інформаційні працівники).

Система бібліографічних посібників цього виду бібліографії має два головні напрями (видавничі та книготорговельні бібліографічні посібники), які часто поєднуються. Вони інформують про продукцію видавництва та наявність книг у продажу, допомагають у комплектуванні бібліотек та у пошуку документів, які вийшли у видавництвах.

Організаційні центри цього виду бібліографії — видавництва, книготорговельні установи, видавничо-книготорговельні об'єднання та керівні органи системи книгорозповсюдження.

На думку О. П. Коршунова та М. Г. Вохришевої, видавнича та книготорговельна бібліографії повинні виділятися окремо і не за суспільним призначенням, а за організаційно-суб'єктною ознакою, тобто залежно від того, який суб'єкт (організація, суспільний інститут) виконує цю діяльність. Але такий підхід не враховує той факт, що видавничо-книготорговельна бібліографія, дійсно, відрізняється від інших видів бібліографії своїм суспільним призначенням як сукупністю цільового та читацького призначення. Можливо, слід було б знайти особливий термін, який позначав би саме цільове призначення цього виду бібліографії. Пошуком такого терміна займався, зокрема, А. І. Барсук. Він запропонував два варіанти: "рекламно ознайомлювальна" або "асортиментна" бібліографія. Але розглядуваний вид бібліографії має вже давні традиції, свою усталену систему понять і термінів. Пропозиція А. І. Барсука не знайшла підтримки фахівців з книготорговельної бібліографії, і тому пізніше він від неї відмовився.

Оскільки зараз відсутній термін для позначення бібліографічної діяльності, спрямованої на створення бібліотечно-каталожних бібліографічних посібників, пропонуємо виділяти за ознакою суспільного призначення ще й *бібліотечно-каталожну бібліографію*. Це — бібліографія, призначенням якої є відображення бібліотечних фондів у бібліографічних посібниках, з метою широкого інформування про документи, які є у фондах бібліотек, та сприяння їх використанню читачами. Центри цієї діяльності добре відомі — це всі бібліотеки, які займаються складанням каталогів. Але є деякі установи, які виконують значну допоміжну роботу з каталогізації бібліотек. Наприклад, це книжкові палати, які видають друковані картки, призначені для складання каталогів, або центральні бібліотеки у централізованих бібліотечних системах, які розмножують каталожні картки у кількості, достатній для всіх бібліотек-філіалів централізованої системи. Крім того, існують центри, які займаються організацією складання зведених каталогів бібліотек. Це, головним чином, центральні універсальні наукові бібліотеки держави чи області. Система бібліотечно-каталожних бібліографічних посібників охоплює рукописні чи друковані карткові каталоги; каталоги, друковані в книжковій формі; електронні каталоги; списки та бюлетені нових надходжень, зведені каталоги. За способом групування вони поділяються на алфавітні, систематичні, предметні та інші; за охопленням фондів це — каталоги на окремі фонди, каталоги всієї бібліотеки, декількох бібліотек (центральні — для централізованої бібліотечної системи, зведені — для бібліотек різних систем та відомств); за часовою ознакою: каталоги нових надходжень, каталоги рідкісних видань тощо.

Питання для підсумкового контролю знань

1. Характеристика термінологічної системи дисципліни «Бібліографічна діяльність».
2. Бібліографічна діяльність Наукової бібліотеки імені В.І. Вернадського.
3. Довідково-бібліографічне обслуговування користувачів.
4. Диференційоване бібліографічне інформування.
5. Система бібліографічних видань.
6. Управління бібліографічною діяльністю бібліотек.
7. Бібліографічна служба наукових бібліотек.
8. Каталоги як джерела бібліографічної інформації. Види каталогів та їх призначення.
9. Організація рекомендаційно-бібліографічної діяльності.
10. Бібліографічна діяльність науково-технічних бібліотек: особливості, характеристика.
11. Складання бібліографічних посібників — важливий напрямок у діяльності бібліотек. Перспективи розвитку системи бібліографічної продукції в Україні.
12. Структура довідково-бібліографічного апарату бібліотек різних типів.
13. Завдання довідково-пошукової системи бібліотеки та загальні вимоги до неї.
14. Загальна характеристика основних процесів бібліографічної діяльності.
15. Ефективність бібліографічного пошуку.

16. Сутність та основні принципи і методи управління бібліографічною діяльністю бібліотек.
17. Об'єкти та суб'єкти бібліографічної діяльності, їх характеристика.
18. Комплексні форми бібліографічного інформування.
19. Бібліографічне навчання користувачів.
20. Загальна методика укладання бібліографічних посібників.
21. Бібліографічні посібники- важлива частина інформаційних ресурсів бібліотеки.
22. Менеджмент бібліографічною справою.
23. Бібліографічний пошук як вихідна основа всіх бібліографічних процесів.
24. Знання, вміння та навички бібліографа – сучасні вимоги.
25. Порівняльна характеристика термінів «бібліографічне інформування» і «бібліографічне обслуговування».
26. Бібліографічне навчання користувачів бібліотеки.
27. Завдання та основні принципи довідково-бібліографічного обслуговування.
28. Перспективи розвитку бібліографічної діяльності в умовах розвитку інформаційно-комунікаційних технологій.
29. Рекомендаційно-бібліографічна діяльність в Україні: історія, сучасний стан, перспективи розвитку.
30. Загальна методика надання бібліографічних послуг.
31. Бібліографічна діяльність- одна з основних функцій бібліотек різних типів.
32. Термінологічні аспекти організації бібліографічної діяльності.
33. Сучасна організація управління бібліографічною діяльністю бібліотеки.
34. Довідкові видання, як необхідна складова довідково-бібліографічного апарату бібліотеки.
35. Довідково-бібліографічне обслуговування – зміна парадигми в умовах інформаційно-комп'ютерних технологій. Сучасні технології довідково-бібліографічного пошуку.
36. Бібліографічне навчання співробітників бібліотеки: форми, методика організації і проведення.
37. Індивідуальне інформування користувачів бібліотеки.
38. Словники як особлива група довідкових видань. Види словників. Інші види довідкових видань/ путівники, календарі.
39. Фонд виконаних бібліографічних довідок, його призначення та організація.
40. Завдання та основні принципи бібліографічного навчання.
41. Сутність та основні принципи і методи управління бібліографічною діяльністю бібліотеки.
42. Функціональне призначення бібліографічних посібників.
43. Повнота і точність бібліографічного пошуку як основа ефективної бібліографічної діяльності.
44. Фонд виконаних бібліографічних довідок, його призначення та організація.
45. Загальна характеристика методики укладання науково-допоміжних бібліографічних посібників.
46. Поточні та перспективні бібліографічні посібники.
47. Бібліографічні посібники: загальна характеристика методики укладання.
48. Довідково-пошукова система бібліотеки- основна база бібліографічної діяльності .
49. Загальна характеристика основних видів бібліографічного обслуговування.
50. Завдання довідково-пошукової системи бібліотеки та загальні вимоги до неї.
51. Пошукові можливості енциклопедичних видань. Енциклопедії та видання енциклопедичного характеру, їх види.
52. Сучасні масові форми бібліографічного інформування користувачів.
53. Пошукові можливості довідкових видань
54. Дистанційне бібліографічне обслуговування.

55. Довідники, їх класифікація за призначенням та змістом.
56. Сучасна професіограма бібліографа.
57. Краєзнавчі та краєзнавчі рекомендаційні посібники, їх зміст та призначення.
58. Призначення систематичної картотеки статей. Методика її складання та ведення.
59. Завдання та функції бібліографічних відділів наукових бібліотек вищих навчальних закладів.
60. Краєзнавча картотека як різновид тематичної картотеки.
61. Анотування як один із способів характеристики документів в рекомендаційних та науково-допоміжних бібліографічних посібниках.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Праці викладачів Мукачівського державного університету (бібліографічний покажчик) / уклад.: Л.І. Сливка, Н.І. Гульпа; відпов. за вип. К.М. Мовчан. – випуск присвячено 20-річному ювілею МДУ. – Мукачево : МДУ, 2015. – 98 с.
2. Гоблик Володимир Васильович : бібліографічний покажчик / уклад. К.М. Мовчан. – Мукачево : МДУ, 2016. – 20 с.
3. Бібліографічний опис документів [Електронний ресурс] : навчальний посібник / упорядники: Н. Г. Духновська, А. С. Близнюк. – Житомир, 2006. – 60 с.
4. Бібліографічний опис. Бібліографічне посилення: особливості застосування при написанні наукових робіт : методичні рекомендації для науковців / укладачі: К.М. Мовчан, Л.І. Сливка. – Мукачево : НБ МДУ, 2017. – 55 с.
5. " Стратегії розвитку бібліотек: від ідеї до втілення" (науково-практичний семінар) // Бібліотечна планета. – 2018. – №1. – С.33-35.
6. Стратегія Української бібліотечної асоціації на 2015-2018 роки // Бібліотечний форум України. – 2015. – №2. – С.50-52.
7. Систематизація документів та організація каталогів і картотек освітянських бібліотек за таблицями Універсальної десятикової класифікації : практичний посібник / укладач І.Г. Лобановська. – К. : Ліра-К, 2019. – 105 с.
8. Визначення індексів УДК для наукових документів : методичні рекомендації / укладачі В.М. Муравйова, М.Й. Ахвердова, Ю.О. Набхан. – К. : Книжна палата України, 2015. – 36 с.
9. Наукові праці Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського : збірник / наук. ред.: Т.В. Добко, І.Г. Лобановська ; редкол.: Л.Д. Березівська (голова), С.М. Зозуля (заст. голови), Т.В. Філімонова, Л.І. Страйгородська, Л.І. Самчук. – К., 2016. – 181 с.
10. Бібліографічна діяльність : методичні рекомендації до проведення практичних занять для студентів за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» / укладач К.М. Мовчан. – Мукачево : МДУ, 2020. – 22 с. – [+електронний ресурс].
11. Основи бібліотечно-бібліографічних знань [Електронний ресурс] : конспект лекцій для студентів III курсу спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» галузі знань 02 «Культура і мистецтво». Ч.1 / укладач : Т. О.Ковальська. – Одеса, 2019. – 48 с.
12. УДК. Скорочений варіант таблиць [Електронний ресурс] : практичний посібник / укладач С. Ю. Алексининець. – Ужгород : Ужгородський коледж культури і мистецтв, 2017. – 37.
13. Сидоренко, Т. Професійні стандарти та соціальна відповідальність в сфері PR-діяльності. / Т. Сидоренко, А. Фігура. – . – с.6-13.
14. Агаркова, В. Особистості, які творили історію бібліотеки / В. Агаркова // Бібліотечна планета. – 2016. – №4. – С.28-31.
15. Амельченко, Ю. Новий простір бібліотеки: популярність, репутація, бренд / Ю. Амельченко // Бібліотечна планета. – 2018. – №1. – С.17-19.
16. Анісімова, О. М. Сучасна українська книга в житті молоді через призму соціологічного дослідження / О. М. Анісімова, Н. М. Крисько. – . – С.21-31.
17. Анісімова, О. М. Сучасна українська книга в житті молоді через призму соціологічного дослідження / О. М. Анісімова, Н. М. Крисько // . – 2019. – №4. – С.21-31.
18. Антонович, В. С. Діяльність бібліотек по інформаційно- комунікаційному забезпеченню готельно- ресторанної сфери у зарубіжних країнах / В. С. Антонович. – . – С.101-106.
19. Антонович, В. С. Діяльність бібліотек по інформаційно-комунікаційному забезпеченню готельно-ресторанної сфери у зарубіжних країнах / В. С. Антонович // . – 2019. – №3. – С.101-106.

20. Бабічева, О. Сучасне обслуговування користувачів у бібліотеці навчального закладу / О. Бабічева // *Бібліотечний вісник*. – 2013. – №3. – С.13-15.
21. Бажкова, В. Бібліотерапія / В. Бажкова // *Бібліотечна планета*. – 2016. – №4. – С.14-15.
22. Бездрабко, В. В. До концепції нової редакції термінологічного стандарту з діловодства й архівної справи / В. В. Бездрабко // . – 2019. – №1. – С.63-72.
23. Безпала, Г. Науково-культурне "посольство" Австрії в Україні (до 20-річчя заснування Австрійської бібліотеки у НБУВ) / Г. Безпала // *Бібліотечний вісник*. – 2012. – №6. – С.33-39.
24. Безручко, О. Бібліотечний простір для дітей : аспекти змін / О. Безручко // *Бібліотечна планета*. – 2015. – №2. – С.16-20.
25. Берёзкина, Н. Оценка научной деятельности организаций Беларуси с использованием индексов цитирования / Н. Берёзкина, О. Сикорская, Г. Хренова // *Бібліотечний вісник*. – 2013. – №5. – С.45-49.
26. Білик, І. Чи потрібна бібліотека у селі?Роздуми бібліотекаря / І. Білик // *Бібліотечна планета*. – 2015. – №2. – С.32-33.
27. Білик, О. Електронні ресурси бібліотек України на допомогу читанню / О. Білик // *Бібліотечна планета*. – 2017. – №1. – С.16-21.
28. Білик, Олена Публічні бібліотеки в США: дослідження думок американців / Олена Білик // *Бібліотечна планета*. – 2019. – №2. – С.22-23.
29. Білик, Олена XII Всеукраїнська науково-практична конференція "Бібліотека і книга в контексті часу" / Олена Білик. – С.35-36.
30. Білик, Олена Пандемія COVID - 19 та діяльність національних бібліотек світу / Олена Білик // *Бібліотечна планета*. – 2020. – №2. – С.38-39.
31. Білик, Світлана Приклади індексування документів за УДК У Національній бібліотеці України імені Ярослава Мудрого / Світлана Білик, Надія Марченко, Анастасія Руденко // *Бібліотечна планета*. – 2020. – №2. – С.40-41.
32. Білуха, М. Т. Методологія наукових досліджень : Допущено МОНУ як підручник для студ. ВНЗ / М. Т. Білуха. – К : АБУ, 2002. – 480 с.
33. Богун, Н. Електронна книга в бібліотечних колекціях / Н. Богун // *Бібліотечна планета*. – 2016. – №2. – С.22-24.
34. Богущ, Тетяна Пандемія COVID - 19: виклики й особливості діяльності бібліотек / Тетяна Богущ // *Бібліотечна планета*. – 2020. – №2. – С.7-12.
35. Бодак, О. Національна бібліотека України ім.В.І.Вернадського в пресі: аналітичний огляд публікацій за 2011 рік / О. Бодак // *Бібліотечний вісник*. – 2012. – №4. – С.46-50.
36. Боженко, О. Міжнародні правила цитування та посилання в наукових роботах [Електронний ресурс] : методичні рекомендації / О. Боженко, Ю. Корян, М. Федорець. – К. : УБА, 2016. – 117 с.
37. Бойко, Н. В. Нормативно-правове забезпечення документування управлінської інформації в органах місцевого самоврядування України / Н. В. Бойко // . – 2019. – №2. – С.78-86.
38. Бойко, Н. В. Веб-сайт- як складова документно-комунікаційного простору органів місцевого самоврядування: структура, ресурси, зміст / Н. В. Бойко // . – 2019. – №4. – С.75-83.
39. Болонніков, О. Електронний архів періодичних видань Back2News. Вивчай свою історію з першоджерел / О. Болонніков. – . – С.9-11.
40. Бондарчук, Оксана Збереження та використання інформаційного ресурсу: традиційні та новітні підходи / Оксана Бондарчук. – . – С.18-20.
41. Бояринова, О. Внесок українських фахівців у глобальне бачення майбутнього бібліотек / О. Бояринова // *Бібліотечна планета*. – 2018. – №1. – С.7-9.
42. Букач, Т. Бібліопроєкт "Креативна середина" / Т. Букач // *Бібліотечна планета*. – 2016. – №1. – С.19-21.

43. Валентина, Білоус Інноваційний клімат- обов'язкова умова розвитку бібліотеки вищого навчального закладу / Білоус Валентина // Бібліотечний форум України. – 2015. – №1. – С.32-34.
44. Вараксіна, Н. Створення галузевої електронної бібліотеки у Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В.О. Сухомлинського / Н. Вараксіна // Бібліотечний вісник. – 2013. – №5. – С.3-9.
45. Варенко, В. М. Аналітика : сучасні тенденції та виклики / В. М. Варенко // . – 2019. – №1. – С.118-123.
46. Васильченко, М. Допомога у відродженні та поповненні бібліотечних фондів України / М. Васильченко // Бібліотечний форум України. – 2015. – №2. – С.22-26.
47. Васильченко, М.П. та ін. Бібліотечні фонди [Електронний ресурс] : посібник / М.П. та ін. Васильченко. – Харків : Основа, 1993. – 152 с.
48. Вергун, А. Р. Програмне забезпечення для перевірки наукових текстів на плагіат : інформаційний огляд / А. Р. Вергун, Л. В. Савенкова, С. О. Чуканова. – К. : УБА, 2016. – 36 с. – [+електронний ресурс].
49. Вилегжагіна, Тамара Читайте! І будьте здорові!!! / Тамара Вилегжагіна // Бібліотечна планета. – 2020. – №2. – С.4-5.
50. Вилегжаніна, Т. Бібліотеки і бібліотекарі в процесі змін / Т. Вилегжаніна // Бібліотечна планета. – 2017. – №4. – С.4-5.
51. Вилегжаніна, Т. Реформування бібліотечної галузі - невідкладне завдання сьогодні. / Т. Вилегжаніна // Бібліотечна планета. – 2015. – №1. – С.4-6.
52. Вилегжаніна, Т. Соціальний тренд публічної бібліотеки / Т. Вилегжаніна // Бібліотечна планета. – 2019. – №3. – с.4-6.
53. Вилегжаніна, Тамара Фонди публічних бібліотек як частина інформаційного простору країни / Тамара Вилегжаніна // Бібліотечна планета. – 2019. – №2. – С.4-6.
54. Власов, П. Книга друкована і книга електронна: розмова бібліотекаря з книгарем / П. Власов, І. Журавльова // Бібліотечний вісник. – 2013. – №3. – С.16-22.
55. Вовнюк, Ірина Бібліотека для юнацтва: нові ролі в нових реаліях / Ірина Вовнюк // Бібліотечна планета. – 2020. – №2. – С.24-25.
56. Воскобойнікова-Гузева, О. Модернізаційна стратегія розвитку вітчизняної бібліотечно-інформаційної сфери / О. Воскобойнікова-Гузева // Бібліотечний вісник. – 2012. – №5. – С.8-19.
57. Воскобойнікова-Гузева, О. Всеукраїнський галузевий інформаційний ресурс з питань педагогіки, психології та розвитку освіти / О. Воскобойнікова-Гузева // Бібліотечний вісник. – 2013. – №6. – С.30-31.
58. Ганжа, О. Книга та бібліотека у сучасному суспільстві: роздуми фахівця / О. Ганжа. – . – С.2-3.
59. Ганна, Волкова Проектна діяльність як передумова інноваційного розвитку бібліотеки Полтавського університету економіки та торгівлі / Волкова Ганна // Бібліотечний форум України. – 2015. – №1. – С.19-22.
60. Глибицька, Світлана Бібліографічні та бібліографознавчі праці В. М. Грамми (до 80-річчя від дня народження) / Світлана Глибицька. – . – С.62-63.
61. Глоба, Т. "Дніпрокультура": просвітницький проект та краєзнавча локація в соціальних мережах / Т. Глоба // Бібліотечна планета. – 2018. – №3. – С.26-27.
62. Головаха, С. Наукова бібліотека в соціальних мережах / С. Головаха // Бібліотечний вісник. – 2013. – №1. – С.29-32.
63. Гранчак, Т. Сучасні підходи до вивчення бібліотеки як соціального інституту / Т. Гранчак // Бібліотечний вісник. – 2012. – №5. – С.20-26.
64. Гречко, Г. Мас-медіа та бібліотеки як важливі складові системи соціальних "ліфтів" у суспільстві / Г. Гречко // Бібліотечний форум України. – 2015. – №2. – С.29-31.

65. Гришко, С. Ефективність використання електронних ресурсів бібліотеки Полтавського університету економіки і торгівлі / С. Гришко // Бібліотечний форум України. – 2015. – №2. – С.17-21.
66. Грігаш, Мар'яна Взаємозбагачення національно- культурних традицій багатонаціонального краю (з досвіду роботи бібліотек Закарпаття) / Мар'яна Грігаш // Бібліотечна планета. – 2020. – №2. – С.12-17.
67. Губар, Л. Бібліотека в бібліотеці: архівні колекції університетської книгозбірні / Л. Губар // Бібліотечний вісник. – 2013. – №4. – С.35-39.
68. Дем'янюк, Л. Публічні бібліотеки у сучасному Ірані / Л. Дем'янюк // Бібліотечний вісник. – 2013. – №1. – С.46-52.
69. Добко, Т. Кадри довідково-бібліографічних служб у контексті вимог інформаційного суспільства / Т. Добко // Бібліотечний вісник. – 2012. – №5. – С.35-44.
70. Добко, Т. Платні довідкові- бібліографічні послуги бібліотек: історія і сучасність / Т. Добко // Бібліотечний вісник. – 2013. – №1. – С.19-28.
71. Добко, Т. В. Показники змісту українських часописів - складова національної бібліографії України / Т. В. Добко, В. А. Шкаріна // . – 2019. – №3. – С.6-14.
72. Добко, Т. В. Організаційно-розпорядча документація як документальне джерело другої світової війни / Т. В. Добко, В. А. Шкаріна. – . – С.6-14.
73. Добровльська, В. В. Документаційне забезпечення управління галузі культури в аспекті документальних комунікацій / В. В. Добровльська // . – 2019. – №2. – С.69-77.
74. Добровольська, В. Професійні стандарти та соціальна відповідальність в сфері PR-- діяльності. / В. Добровольська. – . – с.69-77.
75. Добровська, С. "Інформаційні технології" у реферативній базі даних "Україніка наукова" / С. Добровська, С. Кириленко, І. Балагура // Бібліотечний вісник. – 2012. – №4. – С.12-17.
76. Донець, В. Використання електронних баз даних у сучасній бібліотеці вищого навчального закладу / В. Донець // Бібліотечний вісник. – 2013. – №3. – С.36-38.
77. Дуднік, О. Я. Герої національно- визвольних змагань українського народу (1917-1921): відображення у бібліографічних виданнях / О. Я. Дуднік. – . – С.47-53.
78. Дуднік, О. Я. Герої національно - визвольних змагань українського народу (1917-1921рр) : відображення у бібліографічних виданнях / О. Я. Дуднік // . – 2019. – №4. – С.47-53.
79. Жалко, Т. Професійні стандарти та соціальна відповідальність в сфері PR-- діяльності. / Т. Жалко, Н. Ляшук. – . – с.14-20.
80. Жалко, Т. Й. Віртуальний бібліотечний простір, як середовище соціокультурної комунікації (на прикладі бібліотек с.Луцька) / Т. Й. Жалко, Н. В. Ляшук // . – 2019. – №2. – С.14-21.
81. Журавльова, І. Бібліотека вищів Харківського зонального методичного об'єднання: нова якість роботи / І. Журавльова // Бібліотечний вісник. – 2013. – №3. – С.3-8.
82. Загrevська, С. "Читаючий трамвай" - перший у Харкові. / С. Загrevська // Бібліотечна планета. – 2015. – №2. – С.25-26.
83. Зарванська, І. Концептуальна модель каталогізації як засіб забезпечення доступу до бібліографічних ресурсів / І. Зарванська // Бібліотечний вісник. – 2013. – №5. – С.10-15.
84. Збанацька, О. Документ у реаліях сьогодення / О. Збанацька // Бібліотечна планета. – 2016. – №3. – С.23-27.
85. Здановська, Валентина Бібліотекарі на карантині / Валентина Здановська // Бібліотечна планета. – 2020. – №2. – С.30-34.
86. Здановська, Валентина Бібліотечна освіта в США: сучасні тренди / Валентина Здановська, Надія Пркопенко // Бібліотечна планета. – 2019. – №2. – С.19-22.
87. Зуб, В. Особливості становлення та розвитку законодавчої бази з питань охорони праці в бібліотеках України / В. Зуб // Бібліотечний вісник. – 2013. – №2. – С.44-51.

88. Зуб, В. Удосконалення документального забезпечення діяльності служб охорони праці у контексті сучасного розвитку бібліотечних технологій / В. Зуб // Бібліотечний вісник. – 2013. – №4. – С.39-46.
89. Зуб, В. Бібліотечні втрати та шляхи їх мінімізації: документознавчий аспект / В. Зуб // Бібліотечний вісник. – 2013. – №1. – С.36-45.
90. Ільченко, А. Особливості подання вебліографічної інформації на сайтах ОУНБ / А. Ільченко // Бібліотечна планета. – 2015. – №3. – С.25-27.
91. Ірина, Петренко Замість стін будуюмо мости / Петренко Ірина // Бібліотечний форум України. – 2015. – №1. – С.4-5.
92. Камінський, Ю. Видавництво "Elsevier" як джерело поповнення сучасних бібліотечних ресурсів / Ю. Камінський // Бібліотечний вісник. – 2013. – №5. – С.16-19.
93. Каракоз, О. О. Традиційна книга - феномен сучасного соціокультурного простору / О. О. Каракоз // . – 2019. – №3. – С.93-100.
94. Карпенко, О. О. Аналітико-синтетична переробка документної інформації: бібліографічний опис [Електронний ресурс] : навчальний посібник / О. О. Карпенко. – Харків : Нац. аерокосм. ун-т «Харк. авіац. ін-т», 2010. – 138 с.
95. Карпенко, О. В. Управлінський облік: методика викладання у вищій школі : Навч. посібник для студ. ВНЗ. Реком. МОНУ / О. В. Карпенко. – К : Центр учбової літератури, 2007. – 244 с.
96. Карплюк, Н. Бібліотечні інновації для громад : створюємо майбутнє / Н. Карплюк // Бібліотечна планета. – 2019. – №3. – с.34-35.
97. Керзюк, О. Програми відцифрування Британської бібліотеки / О. Керзюк // Бібліотечний вісник. – 2013. – №6. – С.8-12.
98. Кибкало, Н. Літнє дозвілля в ЦМБ ім.Короленка м.Маріуполя / Н. Кибкало // Бібліотечна планета. – 2015. – №3. – С.24.
99. Кирий, С. Культурно-просвітницька діяльність Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В.О. Сухомлинського як заксіб розкриття інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу / С. Кирий // Бібліотечний вісник. – 2013. – №4. – С.47-53.
100. Кісельова, О. Мандрі в пошуках України(про заходи бібліотек Кіровоградської області) / О. Кісельова // Бібліотечна планета. – 2017. – №4. – С.15-18.
101. Кісельова, О. Бібліотека для молоді: формати, неформати, платформи можливостей / О. Кісельова. – . – С.28-29.
102. Ковальська, Л. А. Управлінська документація як головне інформаційне джерело другої світової війни / Л. А. Ковальська // . – 2019. – №2. – С.62-69.
103. Ковальська, Л. А. Організаційно-розпорядча документація як документальне джерело другої світової війни / Л. А. Ковальська // . – 2019. – №3. – С.36-43.
104. Ковальчук, Г. Чи потрібен Україні Державний реєстр книжкових пам'яток? / Г. Ковальчук // Бібліотечний вісник. – 2012. – №6. – С.3-10.
105. Ковальчук, Н. Професійні стандарти та соціальна відповідальність в сфері PR-- діяльності. / Н. Ковальчук. – . – с.55-61.
106. Ковальчук, Н. В. Документні комунікації в управлінні бібліотекою / Н. В. Ковальчук. – . – С.68-74.
107. Ковальчук, Н. В. Роль сучасних інформаційних технологій в організації документування управлінської діяльності бібліотеки / Н. В. Ковальчук // . – 2019. – №1. – С.96-101.
108. Ковальчук, Н. В. Концептуальна модель документаційного забезпечення управління бібліотекою в сучасних умовах / Н. В. Ковальчук // . – 2019. – №2. – С.55-62.
109. Ковальчук, Н. В. Документні комунікації в управлінні бібліотекою / Н. В. Ковальчук // – 2019. – №4. – С.68-74.
110. Ковальчук, С. Києво - Могилянська бізнес-школа для бібліотекарів : перевершені сподівання / С. Ковальчук // Бібліотечна планета. – 2016. – №2. – С.25-26.

111. Ковальчук, С. Професійний розвиток бібліотекарів як один із чинників успішного реформування галузі / С. Ковальчук // Бібліотечна планета. – 2017. – №3. – С.20-23.
112. Колесникова, Т. Еволюція комунікаційних моделей діяльності бібліотек ВНЗ в умовах інформатизації / Т. Колесникова // Бібліотечний вісник. – 2013. – №2. – С.17-24.
113. Комова, М. Професійні стандарти та соціальна відповідальність в сфері PR-- діяльності. / М. Комова. – . – с.44-54.
114. Комова, М. В. Дисфункційність документа як феномен позиціонування у комунікаційній взаємодії / М. В. Комова // . – 2019. – №2. – С.44-54.
115. Комова, М. В. Соціокомунікаційні ресурси культурної інформації у моделюванні мислення і поведінки споживачів інформації / М. В. Комова, А. М. Пелешишин // . – 2019. – №4. – С.92-101.
116. Копанаєва, В. О. Герої національно- визвольних змагань українського народу (1917-1921): відображення у бібліографічних виданнях / В. О. Копанаєва. – . – С.6-13.
117. Копанєва, В. О. Концептуальна модель бібліотеки в середовищі цифрової науки / В. О. Копанєва // . – 2019. – №4. – С.6-13.
118. Копанєва, С. Національні індекси наукового цитування / С. Копанєва // Бібліотечний вісник. – 2012. – №4. – С.29-34.
119. Коффман, С. Сучасні бібліотеки? / С. Коффман // Бібліотечний форум України. – 2015. – №2. – С.43-49.
120. Крайнікова, Т. Друкована книга і читання в сучасній культурі медіаспоживання: рецептивний аналіз / Т. Крайнікова // Бібліотечний вісник. – 2013. – №2. – С.30-35.
121. Кулик, О. Ретроконверсія карткового каталогу в електронну форму / О. Кулик // Бібліотечна планета. – 2018. – №3. – С.22-25.
122. Кундеревич, О. Професійні стандарти та соціальна відповідальність в сфері PR-- діяльності. / О. Кундеревич. – . – с.136-141.
123. Кундеревич, О. В. Інформаційно-комунікаційні механізми впливу на суспільну свідомість: ціннісний аспект / О. В. Кундеревич // . – 2019. – №1. – С.27-32.
124. Кундеревич, О. В. Професійні стандарти та соціальна відповідальність в сфері PR-- діяльності / О. В. Кундеревич // . – 2019. – №2. – С.137-141.
125. Кушнарєнко, Н. М. Бібліотечне красзнавство : Підручник. Затв. МОНУ / Н. М. Кушнарєнко. – К. : Знання, 2007. – 502 с. – (Вища освіта ХХІ століття).
126. Кушнарєнко, Н. М. Наукова обробка документів : підручник / Н. М. Кушнарєнко, В. К. Удалова. – Київ : Вікар, 2003. – 328 с. – (Вища освіта ХХІ століття).
127. Кущук, Тетяна Ламаючи стереотипи... / Тетяна Кущук // Бібліотечна планета. – 2020. – №2. – С.18-21.
128. Лагута, Людмила "Місто- сад" Брондбю і його публічні бібліотеки / Людмила Лагута // Бібліотечна планета. – 2020. – №2. – С.34-38.
129. Лазорєнко, Ю. Маркетинговий складник діяльності наукових бібліотек аграрних вишів / Ю. Лазорєнко // Бібліотечний вісник. – 2013. – №4. – С.17-24.
130. Ланде, Д. Електронна бібліотека як середовище адаптивного агрегування інформації / Д. Ланде, О. Баркова // Бібліотечний вісник. – 2013. – №2. – С.12-16.
131. Литвин, С. Х. Науковий журнал " Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія" у професійному комунікаційному просторі / С. Х. Литвин, В. В. Добровольська . – 2019. – №1. – С.16-26.
132. Литовченко, В. Систематизація медичної літератури у Центральній науковій бібліотеці Харківського національного університету імені В.М. Каразіна за таблицями ББК / В. Литовченко // Бібліотечний вісник. – 2013. – №3. – С.27-29.
133. Лобузїна, К. Комплексний інформаційний ресурс " Книжкові пам'ятки НБУВ" / К. Лобузїна // Бібліотечний вісник. – 2012. – №6. – С.10-14.
134. Лобузїна, К. Інформаційні технології створення національних бібліографічних ресурсів / К. Лобузїна // Бібліотечний вісник. – 2013. – №1. – С.9-14.

135. Лоренц, Бернд Класифікаційна система Регенсбург : історія та сучасний розвиток / Бернд Лоренц // . – 2019. – №2. – С.21-29.
136. Лукаш, Г. П. Категоріальні парадигми тексту документа / Г. П. Лукаш . – 2019. – №4. – С.62-67.
137. Лупан, А. Ярмарок бібліотечних послуг "Це цікаво місцевій громаді" / А. Лупан // Бібліотечна планета. – 2017. – №2. – С.22-23.
138. Лупіка, Л. Сучасні бібліотеки - відкритий простір для освіти, спілкування і дозвілля / Л. Лупіка // Бібліотечний форум України. – 2015. – №2. – С.27-28.
139. Мазуркевич, А. Взаємодія бібліотек та музеїв України / А. Мазуркевич // Бібліотечний форум України. – 2015. – №2. – С.53-56.
140. Малолетова, Н. Пам'ять нації (До 100-річчя заснування Німецької національної бібліотеки) / Н. Малолетова // Бібліотечний вісник. – 2012. – №5. – С.47-53.
141. Мальована, А. Бібліотеки Польщі: досвід для України / А. Мальована // Бібліотечна планета. – 2018. – №3. – С.27-30.
142. Маталолета, Н. Національна бібліотека Франції: основні напрями діяльності / Н. Маталолета // Бібліотечний вісник. – 2013. – №5. – С.20-27.
143. Матвейко, І. Електронні сервіси бібліотеки для забезпечення наукового та навчального процесу / І. Матвейко . – С.12-14.
144. Матвеева, Н. Як зберегти бібліотечний фонд: юридичний, моральний та адміністративний аспекти / Н. Матвеева . – С.18-20.
145. Матвієнко, О. В. Підготовка документознавців в Україні : надання освітніх послуг розширюється у нових спеціальностях / О. В. Матвієнко, М. Н. Цивін . – 2019. – №1. – С.56-62.
146. Мацюк, Г. Професійні стандарти та соціальна відповідальність в сфері PR-- діяльності. / Г. Мацюк . – с.106-115.
147. Микола, Васильченко Бібліотечна справа на сторінках газет / Васильченко Микола // Бібліотечний форум України. – 2015. – №1. – С.12-14.
148. Микола, Васильченко Функції управління в бібліотечній справі / Васильченко Микола // Бібліотечний форум України. – 2015. – №1. – С.15-18.
149. Михайлова, О. Краєзнавчі веб-ресурси регіональних бібліотек на сайті Національної історичної бібліотеки України / О. Михайлова, І. Чеховська // Бібліотечний вісник. – 2013. – №6. – С.16-21.
150. Молотетова, Н. Централізоване комплектування зарубіжними періодичними виданнями бібліотек мережі НАН України: історичний огляд / Н. Молотетова, О. Полякова // Бібліотечний вісник. – 2012. – №6. – С.20-30.
151. Молчан, Ж. Автоматизація бібліотечних процесів на основі сучасних проектних рішень радіочастотної ідентифікації (RFID) об'єктів / Ж. Молчан // Бібліотечний вісник. – 2012. – №5. – С.31-35.
152. Мохонько, В. Досліджуючи минуле, творимо майбутнє / В. Мохонько // Бібліотечний вісник. – 2013. – №3. – С.9-12.
153. Муравйова, В. Методичне забезпечення діяльності публічних бібліотек з упровадження Універсальної десятикової класифікації / В. Муравйова // Бібліотечна планета. – 2018. – №3. – С.19-22.
154. Надія, Петрина Польсько- український центр у бібліотеці- осередок взаємодії та партнерства двох братніх народів / Петрина Надія // Бібліотечний форум України. – 2015. – №1. – С.47-48.
155. Наталія, Волян Сучасні бібліотеки змінюють життя::успішні практики бібліотек Рівненщини / Волян Наталія // Бібліотечний форум України. – 2015. – №1. – С.35-37.
156. Наталія, Ландарєва Бібліотеки вишів обговорили на конференції актуальні питання сьогодення / Ландарєва Наталія // Бібліотечний форум України. – 2015. – №1. – С.56-57.
157. Наталя, Грабар Особливості професійного спілкування сучасного бібліотекаря / Грабар Наталя // Бібліотечний форум України. – 2015. – №1. – С.40-41.

158. Науменко, К. Представлення Бібліографічної інформації на сайтах ОУНБ / К. Науменко // Бібліотечна планета. – 2016. – №1. – С.36-38.
159. Нахова, Тетяна Сучасний медіапростір: ефективні технології по залученню дітей до читання / Тетяна Нахова, Ірина Голенко. – С.10-14.
160. Нерюева, М. Проект Библиотечной Ассамблеи Евразии "Золотая коллекция Евразии" / М. Нерюева // Бібліотечний вісник. – 2013. – №6. – С.13-16.
161. Новальська, Т. В. Бібліотечно-інформаційна освіта в КНУКіМ в контексті історії та сьогодення / Т. В. Новальська, Н. А. Бачинська. – 2019. – №1. – С.124-132.
162. Огус Центри освіти для дорослих - новий тренд сучасної бібліотеки / Огус, І // Бібліотечна планета. – 2017. – №3. – С.28-30.
163. Олег, Соцков Що нам робити з методичною службою бібліотек? Роздуми вголос / Соцков Олег // Бібліотечний форум України. – 2015. – №1. – С.38-39.
164. Онищенко, О. В.І.Вернадський та його концепція Національної бібліотеки України / О. Онищенко, Л. Дубровіна // Бібліотечний вісник. – 2013. – №2. – С.3-11.
165. Осаула, В. О. Соціальна реклама як комунікативний феномен сучасності: до постанови питання / В. О. Осаула. – 2019. – №3. – С.88-93.
166. Палеха, Ю. І. Інформаційна культура організації як індикатор стану її інформаційного забезпечення / Ю. І. Палеха. – 2019. – №2. – С.87-96.
167. Палеха, Ю. І. Культура пошуку та опрацювання інформації як складник інформаційної культури організації / Ю. І. Палеха. – 2019. – №3. – С.54-61.
168. Панькевич, О. О. Професійна культура , професійна культура журналіста , інтерактивні методи навчання, кейс-методи, аксіологічний аспект / О. О. Панькевич. – 2019. – №3. – С.69-75.
169. Парфенюк, І. М. Україномовний простір як стратегічний складник в системі захисту держави від інформаційних війн / І. М. Парфенюк. – 2019. – №2. – С.123-129.
170. Пашкова, В. Бібліотеки і неформальна безперервна освіта (у контексті забезпечення сталого й збалансованого розвитку суспільства) / В. Пашкова // Бібліотечна планета. – 2018. – №3. – С.15-17.
171. Петрушка, А. І. Алгоритм просування університетських видань в наукометричні бази даних / А. І. Петрушка, А. М. Пелешишин. – 2019. – №3. – С.44-53.
172. Петрушка, А. І. Алгоритм просування університетських видань в наукометричні бази даних / А. І. Петрушка, А. М. Пелешишин. – С.44-53.
173. Політова, О. Професійні стандарти та соціальна відповідальність в сфері PR-діяльності. / О. Політова. – С.30-36.
174. Політова, О. А. Бібліографознавчі розвідки на сторінках журналу "Бібліотекознавство.Документознавство.Інформологія" / О. А. Політов. – 2019. – №2. – С.30-36.
175. Половинчак, Ю. Синтезоване знання як відображення суспільних процесів / Ю. Половинчак // Бібліотечний вісник. – 2012. – №4. – С.51-52.
176. Постельжук, О. Новітні види інформаційно-аналітичної продукції обласних універсальних бібліотек України / О. Постельжук // Бібліотечний вісник. – 2013. – №1. – С.3-8.
177. Приймак, С. Професійні зустрічі :літня школа молодих бібліотекарів Кіровоградщини / С. Приймак // Бібліотечна планета. – 2016. – №4. – С.11-12.
178. Р, .Павленко Польська медична бібліотека в Києві - третя, після Рима і Парижа / .Павленко Р // Бібліотечна планета. – 2017. – №1. – С.32-33.
179. Рабош, А. Електронна газета , як засіб самовираження бібліотеки / А. Рабош // Бібліотечна планета. – 2015. – №3. – С.12-13.
180. Ржегак, О. Бібліотечна полонщина: реформа в дії / О. Ржегак // Бібліотечна планета. – 2018. – №1. – С.6-7.
181. Рибачук, О. М. Діяльність громадських інформаційно-комунікативних центрів сприянні відкритості влади / О. М. Рибачук. – 2019. – №1. – С.41-47.

182. Розколупа, Н. Установчі документи та локальні акти публічних бібліотек / Н. Розколупа // Бібліотечна планета. – 2018. – №3. – С.17-19.
183. Розколупа, Н. Питання оплати праці працівників публічних працівників / Н. Розколупа // Бібліотечна планета. – 2018. – №1. – С.9-11.
184. Розколупа, Н. Окремі аспекти надання платних послуг публічними бібліотеками / Н. Розколупа // Бібліотечна планета. – 2017. – №3. – С.8-10.
185. Розколупа, Наталія Організація дистанційної (надомної) роботи в бібліотеці / Наталія Розколупа // Бібліотечна планета. – 2020. – №2. – С.6-7.
186. Романюк, О. SWOT-аналіз як основа стратегічного управління бібліотечною діяльністю / О. Романюк // Бібліотечна планета. – 2016. – №1. – С.23-26.
187. Рудько, І. Володимир Івасюк: бібліографічна спадщина / І. Рудько. – . – С.21-22.
188. С, Моїсеєва Нова історія Луганської ОУНБ ім.О.М.Горького / .Моїсеєва С // Бібліотечна планета. – 2017. – №1. – С.10-13.
189. Самохвалова, О. Упровадження АБІС Absotheque Unicode в університетській бібліотеці / О. Самохвалова // Бібліотечний вісник. – 2013. – №3. – С.22-26.
190. Самохіна, Н. Архівування інформаційних ресурсів у системі формування електронної бібліотеки / Н. Самохіна // Бібліотечний вісник. – 2012. – №5. – С.27-30.
191. Світельник, І. Інформаційна культура студента : навчальний посібник. Реком. МОН молодьспорт України / І. Світельник. – К. : Кондор, 2012. – 182 с.
192. Світлана, Чуканова Як розвивалась бібліотечна освіта у США: деякі історичні аспекти / Чуканова Світлана // Бібліотечний форум України. – 2015. – №1. – С.49-53.
193. Світлана, Чуканова Наукова комунікація в цифрову епоху: новини з Другої міжнародної конференції в Могілянці / Чуканова Світлана // Бібліотечний форум України. – 2015. – №1. – С.58-60.
194. Селиванова, Ю. Международные стандарты метаданных для описания библиотечных, архивных материалов и музейных объектов / Ю. Селиванова, Ю. Масхулия // Бібліотечний вісник. – 2012. – №4. – С.18-28.
195. Сербін, О. Історико-технологічні особливості еволюції систематичного каталогу бібліотеки: досвід майбутнього у новизні минулого / О. Сербін // Бібліотечний вісник. – 2012. – №4. – С.3-11.
196. Серова, О. Обеспечение доступности информации - важнейшая задача библиотек / О. Серова // Бібліотечний вісник. – 2012. – №5. – С.3-7.
197. Сидоренко, А. І. Організація роботи з документами в діяльності органів місцевого самоврядування : сучасний вимір / А. І. Сидоренко, І. А. Москаленко. – 2019. – №1. – С.73-81.
198. Сидоренко, Т. В. Сучасні підходи до збереження фондів у бібліотеках України : історіографія дослідження. / Т. В. Сидоренко, А. О. Фігура . – 2019. – №2. – С.6-13.
199. Скаченко, О. Бібліотрансформер- сучасна форма бібліографічної діяльності бібліотек / О. Скаченко // Бібліотечна планета. – 2018. – №1. – С.25-27.
200. Скаченко, О. Національно-патріотичне виховання молоді в бібліотеці вишу / О. Скаченко // Бібліотечна планета. – 2016. – №3. – С.6-9.
201. Скаченко, О. Ігрофікація: гра як форма залучення користувачів до бібліотеки / О. Скаченко // Бібліотечна планета. – 2019. – №3. – С.11-14.
202. Скрипка, К. Популяризація Європейських цінностей у бібліотеках Чернігівщини. / К. Скрипка, О. Плаунова // Бібліотечна планета. – 2017. – №2. – С.36-37.
203. Соколов, В. Ю. Організаційно-розпорядча документація як документальне джерело другої світової війни / В. Ю. Соколов. – С.15-27.
204. Соколов, В. Ю. Розвиток діяльності центральних губернських бібліотек в Україні у 1920-х рр, у контексті еволюції провідних публічних бібліотек губернських міст / В. Ю. Соколов. – 2019. – №3. – С.15-26.

205. Соколов, Віктор Книги зберігають минуле. Бібліотеки створюють майбутнє (до 100-річчя Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки Національної академії аграрних наук України) / Віктор Соколов. – К . – С.2-7.
206. Солоіденко, Г. Бібліотеки країн близького зарубіжжя / Г. Солоіденко // Бібліотечна планета. – 2017. – №4. – С.18-22.
207. Соляник, А. Обов'язковий примірник мережевого документа як гарантована форма постачання Національної електронної бібліотеки / А. Соляник // Бібліотечний вісник. – 2013. – №6. – С.25-29.
208. Соцков, О. Десять пазлів, що допоможуть оновити бібліотеку, запровадити зміни / О. Соцков // Бібліотечний форум України. – 2015. – №2. – С.16.
209. Стів, Коффман Сучасні бібліотеки? / Коффман Стів // Бібліотечний форум України. – 2015. – №1. – С.44-46.
210. Стовба, О. Робота з молоддю - шлях до подолання кризи читання / О. Стовба // Бібліотечна планета. – 2015. – №1. – С.14-15.
211. Стронська, Н. Новітні інформаційні технології в суспільних та культурних процесах сучасної України / Н. Стронська. – с .43-49.
212. Т, .Вилегжанівна Інновації в новій парадигмі діяльності бібліотек / .Вилегжанівна Т // Бібліотечна планета. – 2017. – №1. – С.4-5.
213. Талалаєвська, М. Нові бачення просторових рішень бібліотек (за матеріалами зарубіжних і українських інтернет-джерел) / М. Талалаєвська // Бібліотечна планета. – 2018. – №1. – С.20-22.
214. Талалаєвська, М. На шляху до інституціональної модернізації публічних бібліотек :результати паспортизації / М. Талалаєвська // Бібліотечна планета. – 2015. – №2. – С.9-16.
215. Талалаєвська, М. Нові форми роботи з користувачами в бібліотеках різних країн / М. Талалаєвська // Бібліотечна планета. – 2016. – №2. – С.13-16.
216. Талалаєвська, М. Блоги публічних бібліотек України / М. Талалаєвська // Бібліотечна планета. – 2016. – №3. – С. 19-23.
217. Тетяна, Коваль Концептуальні засади інформаційно-комунікаційної діяльності наукових бібліотек (джерелознавчий аспект) / Коваль Тетяна, Туровська Леся // Бібліотечний форум України. – 2015. – №1. – С.8-11.
218. Тишкевич, К. Новітні інформаційні технології в суспільних та культурних процесах сучасної України / К. Тишкевич. – с.97-104.
219. Тишкевич, К. І. Цифровізація та інформаційно- комунікаційні послуги мережі бібліотек України для юнацтва / К. І. Тишкевич . – С.124-130.
220. Тур, О. М. Стандарти ISO, присвячені процесам оцифрування, конверсії та міграції документів / О. М. Тур, В. В. Шабуніна. – 2019. – №4. – С.54-62.
221. Федорів, Юлія Вікі бібліотека і хроніки карантину / Юлія Федорів // Бібліотечна планета. – 2020. – №2. – С.22-23.
222. Федорченко, Н. Соціокультурна діяльність Богуславської ЦРБ / Н. Федорченко // Бібліотечна планета. – 2018. – №1. – С.23-25.
223. Філіпова, Л. Я. Трансформаційні характеристики професійної діяльності американських бібліотекарів в умовах інтернет- комунікацій / Л. Я. Філіпова, О. В. Олійник. – С.14-20.
224. Філіпова, Л. Я. Інформаційно-документний профіль освітніх програм у контексті нової інтегрованої спеціальності / Л. Я. Філіпова . – 2019. – №1. – С.48-55.
225. Філіпова, Л. Я. Роль компютерної етики в формуванні інформаційної культури користувачів компютерно-мережевого середовища / Л. Я. Філіпова. – 2019. – №3. – С.75-80.
226. Філіпова, Л. Я. Трансформаційні характеристики професійної діяльності американських бібліотекарів в умовах інтернет-комунікації / Л. Я. Філіпова, О. В. Олійник . – 2019. – №4. – С.14-20.

227. Хавкина, Л. Б. Авторские таблицы двузначные [Электронный ресурс] / Л. Б. Хавкина. – 21 с.
228. Цимбалюк, П. Професійні компетенції бібліотекарів - важливий складник успішної бібліотеки / П. Цимбалюк. – С.34-35.
229. Цяпало, Л. URBAN Бібліотека - краший проект ревіталізації бібліотечного простору 2017 року / Л. Цяпало // Бібліотечна планета. – 2017. – №4. – С.12-15.
230. Черепуха, Л. Дослідження з бібліографознавства і документології / Л. Черепуха // Бібліотечний вісник. – 2012. – №6. – С.31-32.
231. Черкесова, І. Бібліотека як інформаційно-культурний центр у часи глобалізації / І. Черкесова, К. Картузов // Бібліотечний форум України. – 2015. – №2. – С.6-9.
232. Шаравара, Т. О. Інформаційний пошук і робота з бібліотечними ресурсами : навчальний посібник для аспірантів / Т. О. Шаравара. – К. : Ліра-К, 2016. – 256 с.
233. Швецова-Водка, Г. Місце бібліології в системі наукового знання / Г. Швецова-Водка // Бібліотечний вісник. – 2013. – №4. – С.3-9.
234. Швецова-Водка, Г. М. Вступ до бібліографознавства [Електронний ресурс] : навчальний посібник для студентів напрямку 6.020102 "Книгознавство, бібліотекознавство і бібліографознавство" / Г. М. Швецова-Водка. – вид. 3-є, виправ. та допов. – Рівне : Рівненський державний гуманітарний університет, 2011. – 231 с.
235. Швецова-Водка, Г. М. Вступ до бібліографознавства : навч. посібник для студ. ВНЗ. Реком. МОНУ / Г. М. Швецова-Водка. – К. : Кондор, 2004. – 216 с.
236. Шелест, Т. С. Тематична спрямованість публікацій у бібліотекознавчі періодиці / Т. С. Шелест. – 2019. – №2. – С.37-43.
237. Шеляг, Андрій Мережева кібербезпека в бібліотеці / Андрій Шеляг // Бібліотечна планета. – 2020. – №2. – С.26-30.
238. Шестакова, О. Робота з фахівцями - пріоритетний напрям діяльності наукової бібліотеки / О. Шестакова // Бібліотечна планета. – 2016. – №2. – С.17-19.
239. Шипота, Г. Є. Бібліографічна діяльність : практикум / Г. Є. Шипота. – К. : Ліра-К, 2017. – 176 с.
240. Шлепакова, Т. Місце бібліотек у сучасному світі / Т. Шлепакова // Бібліотечна планета. – 2017. – №2. – С.14-16.
241. Шубенкова, Тетяна Бібліотечні електронні ресурси на базі фотодокументів: аналіз способів створення, збереження і надання користувачам / Тетяна Шубенкова. – С.25-27.
242. Шум, Л. Фотопроект "Відродження бібліотек сходу України" / Л. Шум // Бібліотечна планета. – 2017. – №3. – С.40.
243. Щербіна, О. С. Кооперація бібліотек України в напрямі збереження національної документальної спадщини / О. С. Щербіна, О. С. Шевчук. – С.32-38.
244. Щербіна, О. С. Кооперація бібліотек України в напрямі збереження національної документальної спадщини / О. С. Щербіна, О. С. Шевчук. – 2019. – №4. – С.32-38.
245. Ющенко, Л. О. Формування професійних компетентностей фахівців спеціальності "Інформаційна, бібліотечна та архівна справа" у ЗВО I-II рівнів акредитації / Л. О. Ющенко, В. О. Базар. – С.84-90.
246. Ющенко, Л. О. Формування професійних компетентностей фахівців спеціальності "Інформаційна, бібліотечна та архівна справа" у ЗВО I-II рівнів акредитації / Л. О. Ющенко, В. О. Базар. – 2019. – №4. – С. 84-90.
247. Яворська, Т. М. Герої національно- визвольних змагань українського народу (1917-1921): відображення у бібліографічних виданнях / Т. М. Яворська, Н. В. Щусь. – С.38-46.
248. Яворська, Т. М. Формування медіа-та інформаційної культури: зарубіжний досвід публічних бібліотек / Т. М. Яворська. – 2019. – №4. – С.38-46.
249. Яковенко, Ю. Бібліотека у новому форматі / Ю. Яковенко // Бібліотечна планета. – 2016. – №3. – С. 12- 13.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Нормативно-правові документи

1. ДСТУ 2392-94. Інформація та документація. Базові поняття. Терміни та визначення. – К. : Держстандарт України, 1994. – 53 с.
2. Про бібліотеки і бібліотечну справу : Закон України від 27 січ. 1995 р. № 32/95-ВР // Відом. Верхов. Ради України. – 1995. – №7. – Ст. 45; В ред. Закону №5461-17 від 12.12.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80>.
3. Про інформацію : Закон України від 2 жовт. 1992 р. № 2657-ХІІ // Відом. Верхов. Ради України. – 1992. – №48. – Ст. 650; В ред. Закону №5029-17 від 10.08.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.
4. Бібліографічний запис скорочення слів і словосполук, поданих іноземними європейськими мовами (ГОСТ 7.11-2004 (ИСО 832:1994), MOD; ISO 832:1994, MOD): ДСТУ 7093:2009. – [Чинний від 2010.04.01]. – К. Держспоживстандарт України, 2009. – III, IV, 82 с. – (Система стандартів з інформації, бібл. та видавн. справи). – Текст рос.
5. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.1-2003, IDT) : ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Чинний від 01.07.2007. – К. : Держспоживстандарт України, 2007. – III, III, 48 с. – (Система стандартів з інформації, бібл. та видавн. справи ; Нац. стандарт України).
6. Бібліографічний запис. Заголовок. Загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.80-2000, IDT): ДСТУ ГОСТ 7.80:2007. – [Чинний від 2008.04.01]. – К. : Держспоживстандарт України, 2009. – 7 с. – (Система стандартів з інформації, бібл. та видавн. справи).

Базова

1. Библиографическая работа в библиотеке : организация и методика / О.П. Коршунов, Д.Я. Коготков, Э.К. Беспалова и др., под ред. О.П. Коршунова. – М. : Кн. палата, 1990. – 255 с.
2. Власова Г.В. Аналітико-синтетична переробка інформації : навч. посіб. / Г.В. Власова, В.І. Лутовинова, Л.І. Титова ; ДАКККіМ. – К., 2006. – 290 с.
3. Вохрышева М.Г. Библиографическая деятельность: структура и эффективность / М.Г. Вохрышева. – М. : Кн. палата, 1989. – 199 с.
4. Коршунов О.П. Библиографоведение. Основы теории и методологии : учеб. для студентов высш. учеб. заведений, обучающихся по спец. 071201 – Библи.-информ. деятельность / О.П. Коршунов, Т.Ф. Лиховид, Т.А. Новоженова ; под ред. О.П. Коршунова. – М. : Изд-во ФАИР, 2009. – 336 с.
5. Кушнарченко Н.М. Наукова обробка документів : підручник / Н.М. Кушнарченко, В.К. Удалова. – К. : Знання, 2006. – 334 с.
6. Моргенштерн И.Г. Научная организация библиографического труда: учеб. пособие по спец. курсу / И.Г. Моргенштерн. – Челябинск, 1992. – 102 с.
7. Моргенштерн И.Г. Справочно-библиографическое обслуживание в библиотеках: науч.-практ. пособие. – М. : Либерия, 1999. – 79 с.
8. Швецова-Водка Г.М. Бібліографічні ресурси України: загальна характеристика : навч. посіб. / Г.М. Швецова-Водка ; Рівнен. держ. гуманіт. ун-т. – Рівне : РДГУ, 2000. – 205 с
9. Швецова-Водка Г.М. Вступ до бібліографознавства : навч. посіб. для студентів напряму 6.020102 “Книгозн., бібліотекознавство і бібліогр.” / Г.М. Швецова-Водка ; Рівнен. держ. гуманіт. ун-т. – 3-тє вид., випр. та допов. – Рівне, 2011. – 231 с.
- 10.

Додаткова

11. Абдуллаева А.Т. Библиографы как посредники в формировании информационной культуры читателей / А.Т. Абдуллаева // Библиография. – 2013. – №3. – С. 30-34.
12. Андреева Н.Е. Нормативные показатели деятельности виртуальных справочных служб библиотек / Н.Е. Андреева, С.С. Смирнова // Библиография. – 2013. – № 2. – С. 21-25.
13. Архіпова І. Імідж бібліографа довідкової служби / І. Архіпова, Н. Мойсеєнко // Наук. пр. НБУВ. – К., 2003. – Вип. 11. – С. 177-183.
14. Бакан С. Довідково-інформаційне обслуговування : еволюція в часі / С. Бакан // Бібліотека і книга у контексті часу : зб. наук. ст. [І] Міжнар. наук.- практ. конф., 11–13 трав. 2006 р., м. Київ / НПБУ. – К., 2006. – С. 10-20.
15. Бібліографічні видання публічної бібліотеки: різновиди та методика створення : (метод. поради) / Київ. публ. б-ка ім. Лесі Українки ; підгот. : О.І. Романюк, Т.В. Орлова. – К., 2006. – 14 с.
16. Вальдовська Г. Методологічний аспект підготовки бібліографічних покажчиків / Г. Вальдовська, І. Бірюкова // Бібл. форум України. – 2005. – № 2. – С. 20–21.
17. Варюхина Л. Виртуальная справочно-информационная служба как новая услуга публичных библиотек Украины / Л. Варюхина // Бібл. форум України. – 2005. – № 2. – С. 17-19.
18. Васюк О.В. Методи вивчення інформаційних потреб / О.В. Васюк // Вісн. Книжк. палати. – 2002. – № 9. – С. 29-31.
19. Вернигора Н.М. Бібліографія та бібліографічна діяльність : [визначення термінів, історія та класиф. бібліогр.] / Н.М. Вернигора // Шк. б-ка. – 2009. – № 10. – С. 25-30.
19. Видання наукової літератури у вузі : методичні рекомендації для науковців / укладачі: К.М. Мовчан, М.В. Бабіля. – Мукачево : РВВ МДУ, 2017. – 113
20. Войченко І. Книжкові виставки НБУВ як складова науково- інформаційної діяльності бібліотеки : історія та сучасні тенденції / І. Войченко, І. Прокошина // Наук. пр. НБУВ. – К., 2005. – Вип. 14. – С.362-369.
21. Ворошилов О. Вивчення запитів користувачів як складова забезпечення повнішого задоволення їхніх інформаційних потреб / О. Ворошилов // Наук. пр. НБУВ. – К., 2007. – Вип. 18. – С. 26-31.
22. Добко Т. Бібліографічний опис електронних ресурсів віддаленого доступу та соціальних сервісів Веб 2.0 / Т. Добко, І. Антоненко, Н. Мойсеєнко // Бібл. вісн. – 2014. – № 4. – С. 12-21.
23. Добко Т. Використання електронних інформаційних ресурсів у довідково-бібліографічному обслуговуванні / Т. Добко // Вісн. Книжк. палати. – 2003. – № 6. – С. 25-28.
24. Добко Т. Довідково-бібліографічне обслуговування в електронну еру : розвиток навігаторської функції / Т. Добко // Бібл. вісн. – 2003. – № 1. – С. 2-6.
25. Добко Т. Платні довідково-бібліографічні послуги бібліотек: історія і сучасність / Т. Добко // Бібл. вісн. – 2013. – № 1. – С. 19–28.
26. Добко Т.В. Бібліографічна довідка в системі довідково- бібліографічного обслуговування : практ. посіб. / Т.В. Добко, М.А. Чиж, О.М. Василенко ; НАН України, НБУВ ; наук. ред. В. М. Горвий. – К., 2004. – 90 с.
27. Довгань О. Функціонування інформації в контексті діяльності служби «Віртуальнабібліографічна довідка» – об'єднаного проекту освітянських бібліотек / О. Довгань // Вісн. Книжк. палати. – 2013. – №2. – С. 21-24.
28. Дьяконова Е.М. Библиография и библиограф в информационном обществе / Е.М. Дьяконова // Библиография. – 2008. – №3. – С. 97-100.
29. Загуменна В.В. Інноваційні форми інформаційно-бібліографічного

обслуговування / В.В. Загуменна // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 21–23 трав. 2007 р. / М-во освіти і науки України, М-во культури і туризму України, ДАКККіМ. – К., 2007. – С. 112–114.

30. Захарова І.В. Поняття про інформаційну продукцію. Основи інформаційно-аналітичної діяльності: навч. посібник/ І.В. Захарова, Л.Я. Філіпова.-К.: Центр учбової літератури, 2013.-С. 124-138.

31. Звидрина М.П. Анализ и синтез информации при подготовке ретроспективного указателя / М.П. Звидрина // Библиография. – 2013. – № 5. – С. 40-44.

32. Зотова В. Методичні підходи до інформаційно-бібліографічного обслуговування читачів у режимі «запит – відповідь» / В. Зотова // Історія освітянських бібліотек України : наук. зб. / ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – К., 2006. – С. 83-88.

33. Кириченко Л. Добір матеріалу до державних бібліографічних покажчиків України «Літописів» / Л. Кириченко // Вісн. Книжк. палати. – 2003. – № 8. – С. 11-12.

34. Колупасєва О.В. Ресурсне забезпечення бібліографічної діяльності : [труд., матеріал.-техн., фінанс., інформ. та організац. ресурси, що забезпечують технологію бібліогр. діяльн.] / О.В. Колупасєва // Вісн. ХДАК. – Х., 2007. – Вип. 21. – С. 162-169.

35. Короткий термінологічний словник із бібліографознавства та соціальної інформатики. – К. : Книжк. палата України, 1998. – 115 с.

36. Коршунов О.П. Библиографическое образование: to be or not to be / О.П. Коршунов // Мир библиогр. – 1998. – № 1. – С. 96-97.

37. Левин Г.Л. Библиографические ресурсы библиотеки/ Г.Л. Левин//Библиография.- – 2010. – №5. – С. 16-27.

38. Леонов В.П. О личности и мастерстве библиографа / В.П. Леонов // Мир библиогр. – 2008. – №1. – С. 2-5.

39. Лобузїна К.В. Електронне середовище як засіб формування комплексних бібліографічних ресурсів національної бібліотеки/ К.В. Лобузїна// Вісник Львівського університету. Серія «Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології». – 2012. – Вип.7.– С. 254-260.

40. Лобузїна К.В. Інформаційні технології у створенні національних бібліографічних ресурсів/ К.В. Лобузїна//Бібл. Вісник. – 2013.-№1. – С. 9-15.

41. Маммадов А.М. Библиографическая деятельность Президентской библиотеки Азербайджана/ А.М. Маммадов // Библиография. – 2014. – № 2. – С. 66-76.

42. Моргенштерн И.Г. Библиограф в информационном обществе: Профессиональный кодекс библиографа // Библиография. – 1992. – № 5/6. – С. 3-10.

43. Остапчук Ю.А. Визначення понять «віртуальний довідково- бібліографічний апарат» й «електронний довідково-бібліографічний апарат» бібліотеки / Ю.А. Остапчук // Наук. пр. НБУВ. – К., 2010. – Вип. 27. – С. 200- 206.

44. Остапчук Ю.А. Обґрунтування терміну «довідково-бібліографічного апарату бібліотеки» / Ю.А. Остапчук // Бібл. вісн. – 2009. – № 4. – С. 33-37.

45. Остапчук Ю.А. Поняття «довідково-бібліографічний апарат» та його місце в бібліотеці як системі / Ю. А. Остапчук // Вісн. Книжк. палати. – 2008. – № 10. – С. 12-15.

45. Остапчук Ю.А. Роль електронної комунікації в інформаційному суспільстві/ Ю. А. Остапчук //Вісник Книжкової палати.-2016.-№ 5.-С. 38-40.

46. Остапчук Ю.А. Термінологічні питання бібліографічних апаратів бібліотек / Ю.А. Остапчук // Термінологія документознавства та суміжних галузей знань : зб. наук. пр. / М-во культури і туризму України, КНУКіМ, Ін-т держ. упр. та інформ. діяльн. – К., 2010. – Вип. 4. – С. 118-130.

47. Пономаренко Л.О. Створення та розвиток інтегрованого галузевого

інформаційно-бібліографічного ресурсу в провідних бібліотеках МОН України і НАПН України в сучасних умовах/ Л.О.Пономаренко //Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія: наук. Журнал. – Київ, 2015. – №1. – С.57-64.

48. Прилипко Т.А. Инновационные технологии в работе научно-библиографического отдела Национальной исторической библиотеки Украины/ Т.А. Прилипко, К.Г. Таранюк-Русановский, Л.З. Рудзский// Научные и технические библиотеки. – 2013. – №3. – С. 65-72.

49.Прокопенко Л.С. Методика пошуку літератури / Л.С. Прокопенко // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2005. – №4. – С. 51-58.

50.Рева Л. Флагмани нашого життя : [про професію бібліотекаря- бібліографа] / Л. Рева // Вісн. Книжк. палати. – 2003. – № 8. – С. 13-14.

51. Рева Н. Професія – бібліограф / Н. Рева, Л. Рева // Бібл. планета. – 2004. – № 3. – С. 33-34.

52. Романуха З. Термінологія довідково-бібліографічного обслуговування/ З. Романуха, Г.Ю.Швецова-Водка//Вісник Книжкової палати. – 2015. – №9. – С. 16-19

53. Романуха З. Термінологія бібліографічного інформування/ З. Романуха, Г.Ю.Швецова-Водка//Бібліотечний вісник. – 2016. – №1. – С. 46-51.

54. Савина И.А. Библиографический язык в современном обществе / И.А. Савина // Библиография. – 2008. – №2. – С. 24-27.

55. Свіркова Л. Інформаційно-бібліографічне обслуговування користувачів: нові тенденції і проблеми / Л. Свіркова // Бібл. форум України. – 2008. – № 1. – С. 22-25.

56. Створення навчально-методичної літератури: методичні рекомендації для викладачів / укладач: М.В. Бабіля; Відповідальна за випуск Мовчан К.М. – Мукачево : МДУ, 2016. – 45 с.

57. Семенюк С. Професійні якості бібліографа та їх вплив на процеси переробки інформації в бібліотеці / С. Семенюк // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В.І. Вернадського. – К., 2001. – Вип. 6. – С. 463-470.

58. Создание библиографических указателей и справочников: информационные ресурсы и методы поиска : метод. пособие / ОГНБ им. А.М. Горького ; [авт.-сост. И.Э. Рикун]. – Одесса, 2005. – 95 с.

59.Соколов А.В. Интеллигентность в мире библиографии / А.В. Соколов // Мир библиогр. – 2006. – №2. – С. 8-11.

60.Справочник библиографа / науч. ред. А.Н. Ванеев, В.А. Минкина. – 3- е изд., доп. – СПб. : Профессия, 2005. – 528 с.

61.Сугак Д.Б. Исчезающая профессия? / Д.Б. Сугак // Мир библиогр. – 2010. – №6. – С. 9-12.

62.Тараненко Л.Г. Эволюция методики библиографического поиска / Л.Г. Тараненко // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики : матеріали III Міжнар. наук.- практ. конф., м. Київ, 16–18 трав. 2006 р. / М-во освіти і науки України, М-во культури і туризму України, ДАКККіМ. – К., 2006. – С. 109-111.

63.Трачук Л. Віртуальна виставка чи віртуальний бібліографічний посібник / Л. Трачук // Наук. пр. НБУВ. – К., 2008. – Вип. 22. – С. 180-189.

64.Трачук Л. Віртуальне довідково-бібліографічне обслуговування в українських бібліотеках / Л. Трачук // Вісн. Книжк. палати. – 2006. – № 8. – С. 16-18.

65.Трачук Л. Форми масового електронного бібліографічного інформування споживачів / Л. Трачук // Наук. пр. НБУВ. – К., 2010. – Вип. 28. – С. 149-157.

66.Фокеев В. А. Библиографическая деятельность: экспликация понятия Мир библиогр. – 2003. – № 5. – С. 9-12.

67.Чачко А.С. Библиотечный специалист: особенности труда и профессионализации / А.С. Чачко. – К. : Наук. думка, 1986. – 192 с.

68.Шалиганова А. Віртуальна довідкова служба в публічних бібліотеках України :

напрями розвитку / А. Шалиганова // Бібл. форум України. – 2006. – № 2. – С. 16-18.

69. Швалб М. Створення бібліографічних посібників- основний напрям діяльності Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна/ М. Швалб, В. Грамма, С. Глибицька// Бібліотечний вісник.-2013.-№3.-С. 30-35

70. Швецова-Водка Г.М. Загальне бібліографознавство. Бібліографічні ресурси України: навч. посібн./ Г.М. Швецова-Водка.-К.:Кондор-Видавництво, 2017.-220с.

71. Швецова-Водка Г.М. Теорія, історія, організація та методика бібліографії : вибр. пр. / Г.М. Швецова-Водка ; Рівнен. держ. гуманіт. ун-т. – Рівне : Дятлик М. С., 2011. – 495

72. Швецова-Водка Г.М. Науково-допоміжна бібліографія в діяльності універсальних бібліотек всеукраїнського рівня національної системи НТІ України / Г.М. Швецова-Водка // Вісник Харківської державної академії культури. Серія: Соціальні комунікації.-2017.-Вип. 50.-С. 112-123

73. Швецова-Водка Г.М. Рекомендаційна бібліографія в Україні на початку ХХІ ст./ Г.М. Швецова-Водка//Бібліотечний вісник.-2017.-№1.-С. 11-16

74. Шипота Г.Є. Бібліографічна діяльність: практикум/Галина Євгенівна Шипота; М-во культури України; Київ. Нац. Ун-т культури і мистецтв.-Київ: Видавництво Ліра –К, 2017.-176с.

Інформаційні ресурси

№ з/п	Адреса веб-сайту	Назва веб-сайту
1	http://www.irbis-nbuv.gov.ua/info_lib.html	«Віртуальна бібліографічна довідка» - Служба комплексного інформаційно-бібліографічного обслуговування Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського НАН України
2	http://bibliotekari-rf.livejournal.com	«Библиотечное дело и библиография»: Библиотечно-библиографический клуб ЖЖ (ББК)»
3	http://ask.fm/luklkievua	«Головний бібліограф@luklkievua» Сторінка головного бібліографа Публічної бібліотеки імені Лесі Українки
4	http://profy.nplu.org/file/b-01-05.doc	Бібліографознавство України (2001–2005): науково-допоміжний бібліографічний покажчик
5	http://profy.nplu.org/file/b-06-10.pdf	Бібліографознавство України (2006–2010): науково-допоміжний бібліографічний покажчик
6	http://www.ula.org.ua	Українська бібліотечна асоціація (УБА)

ГЛОСАРІЙ

Абонент бібліотеки — читач бібліотеки чи установа, що користується бібліотечним обслуговуванням.

Абонемент бібліотечний - форма бібліотечного обслуговування, яка передбачає видачу документів для використання поза бібліотекою.

Автоматизована бібліотечна інформаційна система (АБІС) - автоматизована інформаційна система, призначена для автоматизації бібліотечних процесів на основі використання сучасних інформаційно-комунікативних технологій, засобів обчислювальної техніки та телекомунікаційних мереж. В бібліотеках України використовується різні прикладні програмні продукти. Серед них можна виділити такі: MAPK-SQL, ІБІС, ALEPF, УФД/Бібліотека, UNILIB і т. ін.

Автоматизована інформаційно-пошукова система — пошукова система, створена на базі електронно-обчислювальної техніки, призначена для автоматизованого пошуку в електронному каталозі.

Автор — особа, яка створила твір або брала участь у його створенні. Автором може бути установа чи організація, від імені яких публікуються матеріали.

Автореферат дисертації — наукове видання у вигляді брошури авторського реферату проведеного дослідження, яке подається на здобуття наукового ступеня.

Авторський знак — умовне позначення прізвища автора або першого слова заголовка твору. Застосовується для розстановки творів друку в алфавітному порядку.

Авторське право - це сукупність правових норм, що регулюють немайнові та майнові відносини, що виникають у зв'язку із створенням та використанням творів науки, літератури і мистецтва як об'єктів права інтелектуальної власності.

Айстопери (eye stoper — дослівно „той, що зупиняє очі”) – назва, що використовується в рекламі, покликана привертати увагу людей до об'яви. Наприклад, найсильніший „айстопер” – це колір, особливо яскравий, адже саме колір предмета людське око розрізняє швидше за все. Також використовуються різноманітні нестандартні і смішні зображення тварин, людей. Такий прийом використовується в бібліотеках для оформлення книжкових виставок.

Алфавітне бібліографічний посібник — бібліографічний посібник, в якому бібліографічні записи розташовані в алфавітному порядку індивідуальних і колективних авторів і (або) заголовків документів.

Алфавітно-предметний покажчик до систематичного каталогу (АПП) — допоміжний апарат до систематичного каталогу, що представляє собою алфавітний перелік предметних рубрик, що розкривають зміст відображених у систематичному каталозі документів із зазначенням відповідних класифікаційних індексів. Кожне слово АПП заноситься на окремі картки, які розставляються в алфавітному порядку в спеціально виділений ящик систематичного каталогу. АПП є свого роду "ключем" до систематичного каталогу. Він підказує, де, в якому розділі, і під яким індексом слід шукати потрібну книгу.

Алфавітний каталог (АК) — бібліотечний каталог, в якому бібліографічні записи розташовуються в алфавітному порядку авторів, найменувань організацій або заголовків документів.

Альбом — книжкове або комплектне листове образотворчого мистецтва, що має, як правило, пояснювальний текст.

Альманах — збірка, що містить літературно-художніх та (або) науково-популярні твори, об'єднані за певною ознакою (тема, час написання і т.д.).

Аналітичний бібліографічний опис — бібліографічний опис статті з книги або періодичного видання.

Анотація — коротка характеристика документа, що пояснює його зміст, призначення, форму, інші особливості.

Анотоване бібліографічний посібник — бібліографічний посібник, в якому всі або більшість бібліографічних записів включають анотації.

Анонімний автор — автор, який опублікував документ без вказівки свого імені.

Антологія — неперіодичний збірник вибраних літературно-художніх творів (або витяг з них), переважно віршованих.

Атлас — альбом, що містить зображення різних об'єктів (карти, креслення, малюнки), створений для навчання або практичних цілей.

Аудіокнига - різновид аудіовізуального документа: магнітофільм; озвучене видання для сліпих та слабозорих, записаний на магнітофонну стрічку або грамплатівку і є репродукцією плоскочечатного оригіналу. Відноситься до матеріалів спеціальних форматів.

Аудіовізуальний документ — документ, що містить образотворчу і (або) звукову інформацію, відтворення якої вимагає застосування відповідного обладнання. До аудіовізуальних документів відносяться грамплатівки, магнітні фонограми, діаматеріали і вузькоплівкові кінофільми, відеокасети, CD-Rom.

Афіша — рекламне або довідкове листове видання з інформацією про який-небудь культурний захід і призначене для розклеювання.

База даних (БД) — набір даних, який представлений на машинному носії у вигляді, що дозволяє здійснювати автоматизовану переробку розміщеної в ньому інформації. База даних призначена для зберігання даних про придбані бібліотекою виданнях (монографіях, довідниках, збірниках статей і т.п.), інформації про місцезнаходження окремих екземплярів (палітурок) кожного видання і відомостей про читачів.

Банер – вид рекламного носія в сіті Інтернет, зображення, як правило, рекламного змісту, при натисканні на яке відкривається веб-сторінка з більш докладним описом рекламованої акції, товару або послуги. Стандартними розмірами банерів вважаються 468x60, 100x100, 420x200, 234x60. Банери бувають статичними (gif або jpeg картинки) і динамічними (flash-банери).

Бенч-маркінг - метод порівняльного аналізу бібліотечного фонду, що передбачає порівняння показників документного фонду бібліотеки з аналогічними еталонними показниками. В якості еталону порівняння служать зазвичай ідеальні кількісні моделі фонду, стандарти і нормативи.

Бестселер - книжкове видання, випущене масовим тиражем, розраховане на широкі кола населення і користується найбільшим попитом.

Бібліограф — співробітник бібліотеки, що має спеціальну бібліографічну освіту. До бібліографа можна звернутися за допомогою в пошуку необхідної інформації про документи. Бібліограф допоможе в роботі з каталогами, підкаже, як простіше знайти необхідну інформацію. Бібліографи складають бібліографічні списки літератури, рекомендаційні бібліографічні посібники з різних тем, які можна використовувати при пошуці інформації.

Бібліографічна база даних — база даних, що містить бібліографічні записи.

Бібліографічне видання — бібліографічний посібник, випущений у вигляді окремого документу у формі неперіодичного, серійного, періодичного або продовжуваного видання.

Бібліографічна довідка — відповідь на разовий запит, що містить бібліографічну інформацію про наявність і (або) місцезнаходження документа (адресна довідка), про зміст бібліографічної інформації з певної теми (тематична довідка); про відсутніх або перекручених у запиті елементах бібліографічного опису (уточнююча довідка).

Бібліографічна інформація — інформація про документи, необхідна для їх пошуку і використання.

Бібліографічний інформування — систематичне забезпечення бібліографічною інформацією абонента відповідно до його довготривало чинним запитом.

Бібліографічний запит — інформаційний запит на бібліографічну інформацію.

Бібліографічний запис — елемент інформації про документ, що фіксує в документальній формі відомості, що дозволяють розкрити його склад і зміст з метою бібліографічного пошуку.

Примітка. До складу бібліографічного запису входить бібліографічний опис, доповнюється в міру потреби заголовком, класифікаційними індексами і предметними рубриками, анотацією, шифром зберігання документа, датою завершення обробки документа, відомостями службового характеру.

Бібліографічна картотека — бібліографічний посібник, реалізований в картковій формі.

Бібліографічний огляд — бібліографічний посібник, в письмовій або усній формі представляє собою зв'язне оповідання про документи.

Бібліографічний опис — сукупність бібліографічних відомостей про документ, наведених за певними правилами, що встановлює порядок проходження областей та елементів, і призначених для ідентифікації і загальної характеристики документа. Бібліографічний опис допоможе Вам зорієнтуватися при пошуці інформації в книжковому фонді бібліотеки, відображаючи коротку характеристику документа: автор, назва, рік і місце видання.

Бібліографічний обслуговування — забезпечення споживачів бібліографічною інформацією.

Бібліографічний покажчик — бібліографічний посібник зі складною структурою, яка передбачає наявність допоміжних покажчиків, передмови, змісту, списку скорочень і т. д.

Бібліографічний покажчик до видання — частина довідкового апарату видання, що розкриває склад або зміст творів, вміщених у даному виданні.

Бібліографічна послуга — результат бібліографічного обслуговування, що задовольняє потреби в бібліографічній інформації.

Бібліографічний пошук — інформаційний пошук, здійснюваний в каталозі або картотеці на підставі бібліографічних даних.

Бібліографічний посібник — впорядкована множина бібліографічних записів, об'єднаних за будь-якою ознакою.

Бібліографічний список — список документів, складений відповідно до правил бібліографічного опису.

Бібліографія — наукова дисципліна, мета якої допомагати читачеві орієнтуватися в книжкових скарбах. Бібліографія забезпечує підготовку, розповсюдження та використання бібліографічної інформації.

Бібліометрія — використання математичних та статистичних методів вивчення потоків наукових документів (книг, періодичних видань, та ін.) з метою виявлення тенденцій розвитку предметних галузей, особливостей авторства і взаємного впливу публікацій.

Бібліометрія зародилася в 60-і роки; пов'язана вона з кількісним аналізом документальних потоків. Термін «бібліометрія» ввів в 1969 році англійський вчений Алан Прічард. Вся бібліометрія побудована на аналізі даних про публікації — бібліографічних даних. Об'єктами вивчення при бібліометричному аналізі науки є публікації, згруповані за різними ознаками: авторами, журналами, тематичними рубриками, країнами та ін.

Бібліотерапія – використання спеціально підібраних книг в якості допоміжного лікувального засобу в медицині і психології; лікувальний вплив на психіку хворої людини за допомогою книги; перспективний напрям діяльності бібліотек, що займаються вивченням впливу спеціально підібраної літератури на стан здоров'я хворої людини.

Бібліотека — заклад культури, який збирає, зберігає і надає всім бажаючим джерела інформації. У Стародавньому Єгипті таким джерелом були глиняні таблички. В даний час це книги, журнали, відео-, аудіокасети, дискети і т.д.

Бібліотека-допозитарій — бібліотека, на яку покладено обов'язок постійного зберігання максимально повного бібліотечного фонду з метою звільнення фондів інших бібліотек регіону від маловикористовуваних творів друку та інших документів.

Бібліотека-філія — бібліотека, що знаходиться в підпорядкуванні у Центральної бібліотеки.

Бібліотекар — співробітник бібліотеки, що має спеціальну бібліотечну освіту. Бібліотекар працює не тільки з читачами, а й утримує в порядку фонд джерел інформації. Одне з головних завдань допомогти читачеві під час його роботи в бібліотеці.

Бібліотечний маркетинг – загальна концепція управління бібліотекою, за якої вся її діяльність спрямована на послідовне задоволення існуючих і майбутніх запитів, потреб і очікувань користувачів і, тим самим, на реалізацію функцій і завдань бібліотеки.

Бібліотечна мережа — бібліотечна система, об'єднана спільністю завдань, організаційних рішень, рядом єдиних ознак (належність до певної території, засновнику, галузі і т. д.).

Бібліотечний моніторинг – дозволяє безперервно вести спостереження за фактичним станом справ у бібліотечній сфері з метою своєчасного виявлення і систематичного аналізу змін, що відбуваються в ній, попередження негативних тенденцій.

Бібліотечна система — сукупність взаємодіючих бібліотек, об'єднаних на певних договірних умовах з метою більш повного задоволення запитів користувачів і ефективного використання бібліотечно-бібліографічних ресурсів.

Бібліотечна послуга — результат бібліотечного обслуговування, що задовольняє певну потребу користувача бібліотеки (видачу та абонування документів, надання інформації про нові надходження, довідки, виставки, консультації і т. д.).

Бібліотечно-бібліографічна класифікація (ББК) — таблиці систематизації документів для організації книжкового фонду. Їхнє основне завдання розкрити зміст документів, представити їх у вигляді стрункої науково-обґрунтованої системи знань і цим максимально полегшити читачеві використання бібліотечних фондів.

Бібліотечна справа — галузь ідеологічної, культурно-освітньої та науково-інформаційної діяльності, яка забезпечує задоволення потреб населення у творах, пресі та інших документах за допомогою бібліотек.

Бібліотечне обслуговування — діяльність бібліотеки по пропаганді та видачу творів друку та інших документів або їх копій, надання допомоги в їх виборі та використанні.

Бібліотечний каталог — сукупність розташованих за певними правилами бібліографічних записів на документи, що розкриває склад і зміст фонду бібліотеки.

Примітка. Бібліотечний каталог може функціонувати в картковій або машиночитаній формі, на мікроносіях, а також у формі книжкового видання.

Бібліотечний пункт — форма нестационарного обслуговування — територіально відокремлений підрозділ, організовується за місцем проживання, роботи або навчання користувачів бібліотек.

Біобібліографічний посібник — посібник, що містить біографічні відомості про певний особу чи осіб, а також бібліографічну інформацію про їх твори та літературу про них.

Біографічний довідник — довідник, що містить відомості про життя і діяльність будь-яких осіб.

Блог – (англ. blog, от web log, «мережевий журнал чи щоденник подій») – веб – сайт, головний зміст якого – записи (пости), зображення чи мультимедіа, що регулярно додаються. Для блогів характерні короткі записи тимчасової значущості. Відмінність блогу від традиційного щоденника в тім, що блоги зазвичай публічні і передбачають сторонніх читачів, які можуть вступити в полеміку з автором.

Блогер – людина, яка веде блог.

Браузер – засіб перегляду; програмне забезпечення для комп'ютера або іншого електронного пристрою, як правило, під'єданого до Інтернету, що дає можливість користувачеві взаємодіяти з текстом, малюнками або іншою інформацією на гіпертекстовій веб-сторінці. Наприклад, MS Internet Explorer, Mozilla Firefox, Opera.

Брошура — книжкове видання об'ємом понад 4, але не більше 48 сторінок.

Буклет — листове видання у вигляді одного аркуша друкованого матеріалу, свальцованого будь-яким способом у два чи більше згинів.

Буккросінг - хобі та громадський рух, що діє за принципом соціальних мереж. Це процес визволення книг. Людина, прочитавши книгу, залишає («звільняє») її у громадському місці (парк, кафе, метро) для того, щоб інша людина могла цю книгу прочитати; той, у свою чергу повинен повторити процес. Ідею буккросінгу запропонував спеціаліст з Інтернет-технологій Рон Хорнбекер у 2001 році.

Буктрейлер - (англ. book +trailer) короткий відеоролик за мотивами книги, покликаний розповісти про книгу і зацікавити потенційного читача.

Бюлетень — періодичне або продовжуване видання, яке випускається оперативно, містить стислі офіційні матеріали з питань, що входять до кола ведення організації, що їх випускає.

Веб-сайт - сукупність веб-сторінок, доступних у мережі (Інтернеті), які об'єднані як за змістом, так і навігаційно. Являє собою рекламно-інформаційні ресурси приватної особи чи організації, об'єднані загальною ідеєю та загальним дизайном.

Вебінар (англ. web + seminar) - семінар, який проводиться у дистанційному режимі через Інтернет з використанням відповідних технічних засобів. Припускає «одностороннє» мовлення спікера і мінімальний зворотній зв'язок від аудиторії.

Відеодокументи, відеофонограми — аудіовізуальний документ на стрічковому чи дисковому носії, який містить інформацію, зафіксовану на ньому за допомогою відеозвукозапису.

Відеотека — організація або служба (відділ бібліотеки), в обов'язок якої входить збір, зберігання і надання в розпорядження користувачів відеодокументів.

Видання — документ, призначений для поширення в ньому інформації, що пройшла редакційно-видавничу обробку, отриманий друкуванням або тисненням, поліграфічно самостійно оформлений, має вихідні дані.

Вибрані твори - одностомне чи багатостомне видання, яке містить частину найбільш значних творів одного чи кількох авторів, які відібрані за певним принципом.

Виставка бібліотечна – публічна демонстрація спеціально підібраних і систематизованих творів друку та інших носіїв інформації, які рекомендуються користувачам бібліотеки для перегляду і ознайомлення. Кожна виставка вирішує свою конкретну задачу і розрахована на певну читацьку категорію. Виставка передбачає безпосередній показ книг чи матеріалів, що розкривають їхній зміст, у вигляді, який легко сприймається зором. Проведення виставок - один із найтрадиційніших і найрозповсюдженіших методів розкриття бібліотечних фондів.

Відвідуваність – відносний (якісний) показник кількості відвідувань бібліотеки користувачами за певний період, який характеризує інтенсивність користування бібліотекою. Характеризує читацьку активність. Примітка. Відв. = В:А, де Відв. – відвідуваність, В – загальна кількість відвідувань за рік, А – кількість користувачів.

Відвідуваність масових заходів – відносний (якісний) показник кількості відвідувань бібліотеки користувачами з метою присутності або участі в масових заходах.

Віртуальна бібліотека – упорядковане зібрання динамічних документів. відрізняється тим, що не містить статичних документів, орієнтуючись лише в ресурсах мережі Інтернет. Основною ознакою є наявність інформаційного спеціаліста, який упорядковує ресурси мережі і надає їх користувачам.

Віртуальна виставка – публічний показ у мережі Інтернет за допомогою веб-технологій віртуальних образів спеціально підібраних і систематизованих творів друку та інших джерел інформації, а також загальнодоступних електронних ресурсів, що пропонуються віддаленим користувачам бібліотеки для ознайомлення і використання.

Віртуальна довідкова служба (ВДС) - онлайн інформаційна служба, що виконує довідки за разовими запитами (тематичними, фактографічними, адресними, уточнюючими) віддалених користувачів. Запити користувачів виконуються на основі фонду бібліотеки, локальних мереж організацій, глобальної мережі Інтернет.

Внезаціонарне обслуговування — обслуговування читачів за межами бібліотеки з використанням пересувних бібліотечних пунктів, що забезпечують наближення книги до місця роботи, навчання. Тобто, якщо у вашому закладі немає бібліотеки, а вам необхідна література за профілем вашої роботи або просто хочеться почитати для душі, то можете скористатися послугами пересувної бібліотеки.

Внутрішньожурнальний бібліографічний посібник — бібліографічний посібник, опублікований у журналі в якості самостійного матеріалу.

Внутрішньокнижковий бібліографічний посібник — бібліографічний посібник, включений до складу будь-якого неперіодичного видання в якості самостійного матеріалу.

Внутрішньосистемний обмін (ВСО) — це передавання видань для тимчасової роботи з центральної бібліотеки в бібліотеки-філії.

Вибірне поширення інформації (ВПІ) — поширення інформації, що з'явилася в інформаційно-пошуковій системі, відповідно з постійними інформаційними запитами споживачів інформації.

Видавництво, видавець — юридична особа (організація або фізична особа), яка здійснює підготовку до видання і випуск документа.

Вихідні дані — відомості, що інформують про місце видання, видавництво та дату видання, розміщені на титульному аркуші документу.

Галузева бібліотека — бібліотека, яка задовольняє інформаційні потреби по певній галузі знання або практичної діяльності (суспільно-політична, науково-технічна, медична, сільськогосподарська та інших) на основі відповідного фонду та інформаційно-пошукового апарату.

Гаджет (англ. gadget) - портативне технічне пристосування, що володіє функціональністю в певній галузі. Цифрові фотоапарати, калькулятори, мобільні телефони, GPS-навігатори, MP3-плеєри, флешки - це найбільш звичні для нас гаджети. Останнім часом поняття "гаджети" істотно розширилося. Ними стали називати не тільки маленькі цифрові пристрої, але й різні програмні продукти, що розширюють функціональні можливості будь-якого софту. Вони називаються віджетами. Це маленькі додатки, які вбудовуються в браузер або бічну панель операційної системи. Особливою популярністю віджети стали користуватися після виходу Windows Vista, і наступної за нею Windows 7. Найбільші пошуковики, соціальні сервіси, торговельні брокери також пропонують своїм користувачам завантажити гаджети для мобільних пристроїв. Це можуть бути всілякі індикатори, годинники, калькулятори, перекладачі, прогноз погоди та ін.

Газета - періодичне видання, що виходить через нетривалі проміжки часу, містить офіційні матеріали, оперативну інформацію і статті з актуальних суспільно-політичних, наукових, виробничих питань, а також літературні твори, ілюстрації, фотографії, рекламу. Виходить у друкованій або електронній формі, як мінімум, один раз на тиждень.

Галузевий бібліографічний посібник — бібліографічний посібник, що відображає документи по певній галузі знання.

Генеральний каталог — бібліотечний каталог, що відображає весь бібліотечний фонд, за винятком обмінних і резервних фондів.

Гібридна бібліотека - умовний термін, яким позначається бібліотека, що включає якісно різномірні джерела і змішані (традиційні та електронні) технології.

Гіперпосилання - це відокремлений фрагмент (в рамках даного розділу ключове слово), при натиску на якому документ пересувається до потрібного місця в документі (зазвичай, для отримання більш детальної інформації). Це зв'язок між різними веб-сторінками в мережі Інтернет. Зв'язувати сторінки між собою за допомогою посилань дозволяє мова HTML. Наявність посилань є фундаментальною властивістю веб-сторінок. Посиланням може бути не тільки окреме слово, текст чи частина тексту, а й зображення чи його частина.

Гіпертекст - текст для перегляду на комп'ютері, який містить зв'язки з іншими документами («гіперзв'язки» чи «гіперпосилання»); читач має змогу перейти до пов'язаних документів безпосередньо з вихідного (первинного) тексту, активізувавши посилання.

Гіпертекстова база даних — текстова база даних, записи в якій містять зв'язки з іншими записами.

Грант (англ.- дарунок, пожертва) – одноразова цільова виплата фізичним і юридичним особам грошової суми або дарування обладнання, приміщення від громадян чи юридичних осіб (фондів, організацій, державних установ) в т.ч. і іноземних для реалізації певних проєктів в галузі науки, медицини, освіти, культури і т.п.

Графічний документ - зображувальний документ, в якому зображення об'єкта отримано за допомогою ліній, штрихів, світлотіні. Графічні документи - афіші, плакати, карти, креслення і т. п. В бібліотеках до графічних документів віднесені художні видання, художні оригінали, художні репродукції, фотографії, етюди, технічні креслення, тощо

Групове інформування — бібліографічне інформування групи споживачів інформації, виділеної за певною ознакою, члени якої мають близькі за змістом інформаційні потреби.

Довідкове видання – видання, яке містить короткі відомості наукового чи прикладного характеру, розміщені в зручному для швидкого пошуку порядку та не призначені для суцільного читання.

Довідково-бібліографічне обслуговування – бібліографічне обслуговування у відповідності до разових запитів користувачів інформації

Довідково-бібліографічний апарат (ДБА) – система каталогів і картотек, а також фонд довідкових і бібліографічних видань.

Довідник - упорядкований предметний матеріал, книга, що містить узагальнені, стислі впорядковані відомості з певних галузей науки, професій, тощо; у вигляді, де потрібне гасло можна швидко знайти.

Документ — матеріальний носій даних (папір, кіно-і фотоплівка і т.п.) із записаною на ньому інформацією, призначений для її передачі в часі і просторі. Документи можуть містити тексти, зображення, звуки і т.п.

Документ на мікроформі — фотодокумент на плівковому чи іншому носії, який для виготовлення і використання потребує відповідного збільшення за допомогою мікрографічної техніки.

Документально-художнє видання — літературно-художнє видання, що містить твір, основою якого є документи, реальну подію або діяльність історичного обличчя.

Допоміжний покажчик — частина бібліографічного посібника, що відображає відомості про документи, з відсиланням до відповідних бібліографічних записів.

Електронна бібліотека - інформаційна система, яка складається з впорядкованого фонду електронних ресурсів, каталогу на цей фонд та комплексу апаратно-програмних засобів, що підтримують стабільне функціонування пошукової системи і дають можливість оперативного поповнення, реєстрації, довготривалого зберігання фонду електронної бібліотеки та розподіленого доступу до нього через мережу Інтернет.

Електронна доставка документів - надання (надсилання) копій документів з фондів бібліотек за запитами віддалених користувачів в будь-якій формі і на будь-якому носії в постійне користування поштою або іншими електронними каналами зв'язку. Передаються як наявні в бібліотеці електронні документи, так і виготовлені на замовлення користувачів шляхом оцифрування документів, наявних у фонді на традиційних носіях.

Електронна копія документа, еквівалент документа - електронний документ, отриманий шляхом перетворення в цифрову (електронну) форму і відтворює друковане видання або аудіовізуальний продукт (розташування тексту на сторінках, вихідні дані, порядок відтворення звуку або зображення тощо).

Електронна пошта (e-mail) - популярний сервіс в Інтернеті, що робить можливим обмін даними будь-якого змісту (текстові документи, аудіо-відео файли, архіви, програми). Це прийом/передача повідомлень одній чи кільком особам по мережі.

Електронний документ - документ, інформація в якому подана у формі електронних даних і для використання якого потрібні засоби обчислювальної техніки. Електронний документ може бути створений, переданий, збережений і перетворений електронними засобами у візуальну форму. До електронних документів відносяться електронні документи на зйомних носіях (CD-ROM, DVD і т. ін.), які призначені для локального використання, електронні мережеві документи локального доступу, що знаходяться на жорсткому диску комп'ютера бібліотеки, а також електронні мережеві документи віддаленого доступу, документи із зовнішніх джерел.

Електронний каталог (ЕК) — підсистема автоматизованої бібліотечної інформаційної системи, що складається з бібліографічних баз даних, інформаційного і лінгвістичного забезпечення у комплексі із системою керування базами даних і набором прикладних програм, призначена для організації доступу до баз даних бібліотеки. Електронний каталог розкриває склад і зміст бібліотечного фонду, забезпечує вільний доступ до інформації про нього і працює в режимі реального часу.

Електронний ресурс — це матеріал (електронні дані та/ чи програма (програми)), інформаційний ресурс, яким управляють за допомогою комп'ютера. Електронні ресурси можуть бути як лише електронними даними (інформація у вигляді чисел, літер, символів або їх комбінацій) чи лише електронними програмами (набори операторів чи підпрограм, що забезпечують виконання певних задач, включно з обробкою даних), так і сполученням цих видів в одному ресурсі.

Електронні ресурси прямого (локального) доступу — інформація зафіксована на окремому фізичному носію, що безпосередньо може бути запущений в роботу, для чого він має бути поміщений користувачем в комп'ютер (наприклад, комп'ютерні диски: дискети, CD-ROM, DVD і т.п.)

Електронні ресурси віддаленого доступу — інформація розміщена на вінчестері чи інших запам'ятовуючих пристроях або в інформаційних мережах. Такі електронні ресурси можуть бути запущені в роботу тільки через комп'ютерну мережу, онлайнний доступ (наприклад, Інтернет ресурси).

Електронне видання - електронний документ (група електронних документів), що пройшов редакційно-видавничу обробку, має вихідні відомості та призначений для розповсюдження в незмінному вигляді. Електронні видання розрізняють по наявності друкованого еквівалента як: електронний аналог друкованого видання, що в основному відтворює відповідне друковане видання, зберігаючи розташування на сторінці тексту, ілюстрацій, посилань, приміток тощо; самостійне електронне видання, що не має друкованих аналогів.

Електронний архів - це місце, де зберігаються і підтримуються різні дані.

Електронний Архів Харківського національного університету радіоелектроніки (EIAr KhNURE) - це інституційний електронний архів, що накопичує документи наукового, освітнього та методичного призначення, створені працівниками будь-якого структурного підрозділу Харківського національного університету радіоелектроніки, аспірантами чи студентами університету, а також надає до них постійний безкоштовний повнотекстовий доступ через Інтернет. Електронний Архів Харківського національного університету радіоелектроніки є частиною загальної електронної колекції ХНУРЕ

Енциклопедичний словник — енциклопедія, матеріал в якій розташований в алфавітному порядку.

Енциклопедія — довідкове видання, що містить в узагальненому вигляді основні відомості з однієї або всіх галузях знань і практичної діяльності, викладені у вигляді коротких статей, розміщених в алфавітному або систематичному порядку.

Журнал — періодичне журнальне видання, що містить статті або реферати по різним суспільно-політичним, науковим, виробничим та іншим питанням, літературно-мистецькі твори, що мають постійну рубрику, офіційно затверджені в якості даного видання.

Журнальне видання — видання у вигляді блока скріплених у корінці аркушів друкованого матеріалу встановленого формату, видавничо пристосоване до специфіки даного періодичного видання, в обкладинці або оправі.

Картотека заголовків художньої літератури — алфавітна бібліографічна картотека, що забезпечує пошук по заголовкам творів художньої літератури.

Картотека місцевих видань — бібліографічна картотека, що відображає випущені на даній території видання.

Картотека персоналій — бібліографічна картотека, що відображає документи, пов'язані з життям та діяльністю окремих осіб, і організована в алфавітному порядку їх імен.

Картотека рецензій — бібліографічна картотека, що відображає рецензії, опубліковані в періодичних та продовжуваних виданнях, збірниках.

Каталог заголовків — алфавітний каталог заголовків документів.

Каталог місцевих видань — бібліотечний каталог, що відображає випущені на даній території видання.

Каталогізація у виданні - опис, складений видавництвом або бібліографічним агентством при виданні документа, а іноді і перед цим. Може включати в себе предметну рубрику, термін індексування, класифікаційний індекс. Є засобом розкриття змісту документа, його читачього та цільового призначення

Каталожний індекс — в систематичному каталозі класифікаційний індекс, який вказує розділ каталогу, в який повинна бути поміщена дана каталожна картка.

Кінодокументи — аудіовізуальний документ на плівковому носії, що містить зафіксовані на ньому за допомогою кінематографічної техніки предмети у вигляді послідовно розташованих фотографічних зображень.

Кінофільм — кінодокументи на плівковому носії, що представляє собою сукупність послідовних фотографічних зображень, об'єднаних загальним сюжетом і призначених для відтворення на екрані за допомогою проектування.

Класифікаційне індексування, бібліографічна систематизація, класифікаційна систематизація, систематизація — процес вираження змісту документа та / або запиту інформаційно-пошуковою мовою.

Класифікаційний індекс — умовне позначення розподілу будь-якої системи класифікації, до якої стосується документ.

Ключове слово — слово чи словосполучення з тексту документа або запиту, яке несе в даному тексті істотне смислове навантаження з точки зору інформаційного пошуку.

Книга сумарного обліку фонду - бібліотечний обліковий документ, у якому фіксуються дані про кількість і вартість придбаних у фонд бібліотеки та виключених з нього документів, а також періодично підводяться підсумки руху фонду. За допомогою Книги сумарного обліку здійснюється контроль за кількісною зміною фонду, що дозволяє аналізувати ефективність джерел комплектування фонду, його розвиток.

Книговидача – абсолютний показник бібліотечної статистики, який відображає число виданих абонентам документів. Характеризує використання бібліотечного фонду.

Книгозабезпеченість – відносний (якісний) показник бібліотечної статистики, що являє собою кількість облікових одиниць фонду, які приходяться в середньому на одного користувача бібліотеки або мешканця. Показує достатність або недостатність фонду документів бібліотеки для користування. Показник книго забезпеченості зворотно-пропорційний показнику відвідування: чим вищий один з них, тим нижчий інший. Примітка. $K = \Phi : A$, де K – книгозабезпеченість, Φ – об'єм фонду, A – кількість читачів.

Книгообмін – передача документів у постійне користування із однієї бібліотеки в іншу на підставі домовленості, шляхом еквівалентного, нееквівалентного, клірингового обміну, безкоштовної передачі документів. Книгообмін дає можливість поповнити фонд документами, що важко або неможливо отримати з інших джерел (виданнями, що не

надходять у продаж; виданнями, що надходять в обмеженій кількості; зарубіжними виданнями, котрі нераціонально або неможливо купувати за валюту; виданнями минулих років та ін.)

Книжкова виставка-інсталяція - виставка, яка представляє собою просторову композицію, створену з різноманітних елементів – книг, журналів, побутових предметів, промислових виробів та матеріалів, природних об'єктів, фрагментів текстової та візуальної інформації

Книжковий ярмарок - щорічний захід з продажу книжкової продукції, доступне для всіх товаровиробників і покупців; допоміжне джерело книгопостачання для бібліотек

Книжковий пам'ятник - рукописна книга або друкване видання, а також їх колекції, які мають видатну духовну, матеріальну цінність, мають особливе історичне, наукове, культурне значення і щодо яких встановлено особливий режим обліку, зберігання і використання. Книжкові пам'ятки підлягають реєстрації у реєстрі книжкових пам'яток і охороняються державою.

Книжкове видання — видання у вигляді блока скріплених у корінці аркушів друкованого матеріалу будь-якого формату в обкладинці або палітурці.

Книжкова виставка — це реклама кращих творів з числа новинок або книг, пов'язаних спільною темою, шляхом їх безпосереднього показу читачеві. У бібліотеці існують традиційні бібліотечні виставки: персональні, тематичні, до знаменних дат і виставки нестандартні: виставка-кросворд, виставка-пошук, виставка-вікторина і т.д..

Комплектування фонду — сукупність процесів виявлення, відбору, замовлення, придбання, отримання та реєстрації документів, що відповідають завданням бібліотеки, інформаційного центру.

Комп'ютерна грамотність – це знання, вміння і навички в області інформатики, необхідні кожній людині для ефективного використання в своїй діяльності комп'ютерних технологій. В процесі оволодіння комп'ютерною грамотністю формується вміння використовувати комп'ютер при написанні і редагуванні текстів, пошуку інформації, а також складати прості програми, алгоритми розв'язання задач.

Контент – це вербальне наповнення сайту, образно і логічно пов'язане з графічними елементами та системою навігації.

Користувач бібліотеки – фізична чи юридична особа, яка користується послугами бібліотеки.

Контрафактна продукція - продукція, що випускається підприємством з порушенням виключних прав патентовласників, дизайнерів товарних знаків, авторських прав на тиражування аудіо - відеопродукції, програмного забезпечення, баз даних, тощо

Копірайт (Copyright) - символ "©" - знак охорони авторського права. Обов'язково наводиться в правому нижньому куті звороту титульного аркуша книги. Він складається з символу "©", найменування об'єкта захисту авторського права, імені правовласника та року першого опублікування твору. Авторське право виникає в силу факту створення твору, інтелектуальної власності. Для виникнення і здійснення авторського права не вимагається реєстрації твору чи дотримання будь-яких формальностей.

Копіпаст (англ. copy + paste) - використання чужої інформації (копіювання і вставка) на своєму ресурсі без вказівки авторства

Коучинг (англ. coaching – навчання, тренерство) – це метод сучасного консультування, що сприяє ефективному досягненню клієнтом поставленої мети, що виявляється в конкретних результатах. В бібліотеці можна використовувати як форму професійного навчання або під час масового заходу, задля вирішення якоїсь проблеми разом з учасниками.

Красназавча картотека — бібліографічна картотека, що відображає документи красназавчого змісту.

Красназавчий каталог — регіональний каталог, що відображає документи красназавчого змісту.

Красназавчий бібліографічний посібник — бібліографічний посібник, що відображає документи про певну місцевість в країні.

Масове інформування — інформування широкого кола споживачів інформації щодо соціально значущих тем.

Масова робота бібліотек — різні форми і методи усного, наочного, друкованого та аудіовізуального інформування і рекомендації книг читачам. Форми масової роботи бувають наочні (книжкові виставки, бібліотечні плакати, відеозаписи тощо) та усні (огляди, обговорення, конференції, диспути і т.п.). Також існують ігрові форми роботи — конкурси, вікторини, літературні ігри, інсценування тощо. В своїй практиці бібліотеки для більшої успішності заходу об'єднують всі ці форми роботи, використовуючи їх комплексно.

Масовий захід — заздалегідь спланований за місцем, часом, кількістю учасників і метою збір людей, який має характер свята, культурного чи рекламного заходу, або ділової зустрічі.

Медіа — технічні засоби створення, запису, копіювання, тиражування, зберігання, розповсюдження, сприйняття інформації і її обміну між суб'єктом (агентством, автором) і об'єктом (масовою аудиторією, адресатом).

Медіакультура — сукупність інформаційно-комунікативних засобів, матеріальних та інтелектуальних цінностей, вироблених людством в процесі культурно-історичного розвитку, які сприяють формуванню суспільної свідомості та соціалізації особистості. Складається з понять культури передачі інформації та культури її сприйняття. Може виступати системою рівнів розвитку особистості, яка здатна сприймати, аналізувати, оцінювати медіа текст, займатися медіа творчістю, засвоювати нові знання в області медіа тощо.

Методичний семінар — форма професіонального спілкування, яка дозволяє спеціалістам колективно і гласно аналізувати гострі проблеми, приймати конструктивні рішення, націлювати суспільство на їхнє виконання, збагачуватись прогресивним досвідом. Відрізняють постійно діючі та епізодичні, універсальні та проблемні методичні семінари

Міжбібліотечний абонемент (МБА) — абонемент, заснований на використанні документів з фондів інших бібліотек при їх відсутності в даному фонді.

Міжнародний стандартний номер книги (ISBN) - універсальний ідентифікаційний номер, що присвоюється книзі або брошурі з метою їх класифікації. ISBN призначений для ідентифікації окремих книг або різних видань та є унікальним для кожного видання книги крім репринтного. ISBN був створений у 1966 у Великобританії та з 1970 року був прийнятий як міжнародний стандарт ISO 2108. Починаючи з 1 січня 2007 року ISBN складається з 13 цифр.

Місце видання — місцезнаходження видавництва або видавця, який випустив документ.

Монографія — науково або науково-популярне книжкове видання повного дослідження однієї проблеми або теми, що належить одному чи кільком авторам.

Мультимедіа - спільне використання декількох медіа-засобів; комбінація кількох способів представлення інформації в одному цифровому об'єкті або колекції, у тому числі графіки, тексту, відео, фотографії, анімації, звукового супроводу. Термін використовується також для позначення носіїв інформації, що дозволяють зберігати великі обсяги даних і забезпечувати достатньо швидкий доступ до них

Навчальне видання - особливий вид видань, створений у відповідній формі і покликаний допомогти широкому загалу конкретного користувача (учня, студента, аспіранта, викладача) в оволодінні ним конкретним навчальним предметом. Зовнішньою ознакою навчального видання є зазначення на його вихідних даних рекомендаційного грифа відповідного освітнього міністерства, відомства, навчального чи наукового закладу, а також проходження визначеного порядку рецензування. На початку XXI ст. в Україні основними навчальними виданнями є конспект лекцій, посібник, підручник.

Навчальний посібник - видання, яке частково доповнює або замінює підручник у викладі навчального матеріалу з певного предмета, курсу, дисципліни або окремого його розділу, офіційно затверджений як такий. До навчального посібника належать курс лекцій, зошит-посібник, прописи, розвивальні ігри тощо, що застосовуються в навчально - виховному процесі.

Навчально-методичний посібник – учбове видання, яке містить матеріали щодо методики викладання учбової дисципліни (її розділу, частини) або методики виховання.

Наукометрія - наукова дисципліна, яка вивчає еволюцію науки через численні вимірювання наукової інформації, такі як кількість наукових статей, опублікованих в даний період часу, цитованість тощо. Наукометрію часто застосовують як абсолютну основу оцінки виконання і фінансування різних наукових одиниць (інститутів, команд, індивідуумів)

Наукова бібліотека — бібліотека, яка забезпечує розвиток науки; задовольняє інформаційні потреби наукових установ та окремих осіб, пов'язані з дослідницькою діяльністю на основі відповідного фонду та інформаційно-пошукового апарату.

Наукове видання — видання, що містить результати теоретичних і (чи) експериментальних досліджень, а також підготовлених науковцями до публікації пам'яток культури, історичних документів.

Науково-допоміжний бібліографічний посібник — бібліографічний посібник, націлений на допомогу науково-видавничій діяльності.

Науково-популярне видання — видання, що містить відомості про теоретичні і (чи) експериментальні дослідження в галузі науки, культури і техніки, викладені у формі, доступній читачеві-неспеціалісту.

Науково-популярний журнал — журнал, що містить статті та матеріали про основи наук, про теоретичні і (чи) експериментальні дослідження в галузі науки, культури, практичній діяльності, що служить поширенню знань та самоосвіти.

Науково-художнє видання — літературно-художнє видання, що містить твір (твори), в основу якого покладено науковий факт.

Науковий журнал — журнал, що містить статті та матеріали про теоретичні дослідження, а також статті і матеріали прикладного характеру, призначений науковим працівникам.

Національна бібліотека — бібліотека, яка в рамках національної (державної) бібліотечно-інформаційної системи виконує особливі функції: отримання обов'язкового примірника документів країни, її каталогізація та забезпечення збереження, надання централізованих інформаційно-бібліотечних послуг читачам, забезпечення збереження і пропаганда національної культурної спадщини, проведення державної політики в галузі інформаційної культури, керівництво національними компаніями з пропаганди книги та читання та участь у міжнародних програмах і проєктах.

Неперіодичне видання — видання, що виходить одноразово, продовження якого не передбачається.

Нетикет (неологізм, є злиттям слів "мережа"(англ. net) і "етикет") - правила поведінки, спілкування в Мережі, традиції і культура Інтернет-співтовариства, яких дотримується більшість.

Нік - прізвисько, псевдонім. Як правило, псевдоніми користувачі використовують при спілкуванні в мережевих спільнотах (чатах, форумах). Псевдонім користувач вибирає собі сам при реєстрації в співтоваристві.

Нормативний бюлетень — бюлетень, який містить матеріали нормативного, директивного чи інструктивного характеру, що видається, як правило, будь-яким державним органом.

Нотне видання — видання, більшу частину обсягу якого займає нотний запис музичного твору (творів).

Обертаність фонду – показник, який відображає інтенсивність використання бібліотечного фонду. Обчислюється шляхом ділення кількості документовидачі на об'єм фонду. Це один з основних відносних показників, завдяки якому можна робити висновки щодо відповідності бібліотечного фонду інтересам користувачів та про ефективність роботи бібліотечних працівників з фондом документів.
Примітка. $Об = В:Ф$, де Об – обертаність фонду, В – документовидачі, Ф – об'єм фонду.

Обмін документами — передача документів за угодою в постійне користування із одних бібліотек, інформаційних центрів або різних організацій в інші.

Обмінний фонд — фонд, призначений для обміну документами, безоплатної передачі бібліотекам, інформаційних центрів та (або) продажу їх організаціям і приватним особам.

Об'єм документа — загальне число сторінок (аркушів) документа, включаючи окремі листи ілюстрацій, карти, додатки.

Обов'язковий примірник — примірники різних видів тиражованих документів, що підлягають передачі виробниками у відповідні установи та організації в порядку і кількості, встановлених законом.

Примітка. Обов'язковий примірник може бути безкоштовним і платним. Безкоштовний — примірник кожного документа, який передається безкоштовно в бібліографуванням установи, великі бібліотеки, інформаційні центри. Вільний примірник документів, що розподіляються централізовано між великими бібліотеками, інформаційними центрами та іншими установами за плату.

Організація фонду — сукупність процесів прийому, обліку, технічної обробки, розміщення та зберігання документів.

Основний заголовок — заголовок, розміщений першим або виділений поліграфічним способом на титульному аркуші.

Основний автор — автор, який зробив найбільший внесок в інтелектуальний і художній зміст документа, виділений серед інших авторів словесно чи поліграфічними засобами.

Оцифрований документ - документ, отриманий у результаті конверсії паперових або аудіовізуальних документів у цифрову форму, призначену для збереження культурних, освітніх, наукових ресурсів, що представляють собою духовне національне надбання.

Офіційне видання — видання, що публіку

Патент - документ, що видається компетентним державним органом на певний термін, що засвідчує авторство і виключне право на винахід або ліцензування; власник патенту наділяється титулом власника на винахід.

Пересувна бібліотека — бібліотека, розташована в спеціально обладнаному, укомплектованому транспортному засобі (наприклад, бібліобус) і змінює своє

місцезнаходження з метою обслуговування територіально віддалених від стаціонарної бібліотеки груп населення.

Періодичне видання — серіальне видання, що виходить через певні проміжки часу, постійним для кожного року числом номерів (випусків), не повторюються за змістом, однотипно оформленими нумерованими і (чи) датованими впуску, що мають однакові заголовки.

Персональний бібліографічний посібник — біобібліографічний посібник, присвячений одній особі.

Плакат — листове видання у вигляді одного чи декількох аркушів друкованого матеріалу встановленого формату, надруковане з одного або обох сторін аркуша.

Підзаголовок предметної рубрики — другий і кожний наступний елемент найчисленнішої предметної рубрики. Підзаголовки предметної рубрики в залежності від змісту можуть бути тематичними, географічними, хронологічними і формальними, а в залежності від ступеня спільності і меж застосування загальними і специфічними.

Підсобний фонд - частина бібліотечного фонду, що містить документи, яку користуються більшим попитом, і наближена до відділів обслуговування бібліотеки для більш швидкого задоволення читацьких вимог. Складається переважно з дублетних примірників і копій документів, частково дублює склад основного фонду. Організується при читальних залах або спеціалізованих відділах. За складом підсобний фонд публічних (муніципальних) бібліотек універсальний, наукових - спеціалізований за видами видань, за галузями знання або комплексам наук і групам читачів

«Піратська» література - літературні твори, створені шляхом нелегального відтворення, використовувани без дозволу автора або правовласника або з порушенням умов договору про використання таких творів. Серед основних порушень авторських прав - незаконне копіювання та розповсюдження твору, а також плагіат

Повнотекстова база даних — текстова база, що містить повні тексти документів або їх частин. БД активно використовуються у сфері науки і освіти, де повнотекстовий пошук став одним з найбільш затребуваних інформаційних сервісів. Широке поширення отримав тестовий доступ до колекцій наукових журналів, а також до видань з відповідної теми. Вузівські БД можуть містити тексти підручників, навчальні посібники, монографії, конспекти лекцій, тести, тренажери, навчальні мультимедіа, схеми, презентації, ілюстрації та карти. Різні БД об'єднуються на базі електронної бібліотечної системи.

Популярне бібліографічний посібник — бібліографічний посібник, призначений для задоволення пізнавальних інтересів широких кіл читачів.

Поличковий індекс – класифікаційний індекс, що вказує місце зберігання документа при систематичній розстановці фонду. Поличковий індекс вказує на місце документа на полиці. Це перший індекс повного індексу (основний). Він більш загальний. Позначається в верхньому лівому куті картки. Поличковий індекс на документі і картці повинен відповідати індексу поличкового роздільника.

Портал – сукупність взаємоз'єднаних безпосередньо та через мережу Інтернет апаратних засобів, що включають комп'ютери та машино зчитувані електронні носії інформації із заздалегідь записаною на них інформацією та (або) виконані з можливістю запису та зчитування інформації у вигляді комп'ютерних програм, баз даних і т.п., виконана з можливістю обробки зазначеної інформації та команд користувача системи та надання йому Інтернет-сервісів як результатів обробки зазначеної інформації і команд. Інтернет - портал для користувачів — сайт з великою кількістю інформації, який об'єднує в собі кілька тем, враховує інтереси широкої аудиторії та надає користувачеві Інтернету різні інтерактивні сервіси (Інтернет - сервіси), які працюють у рамках єдиного сайту.

Посібник — видання, призначене на допомогу практичній діяльності чи в оволодінні навчальною дисципліною.

Посилання - посилання у паперових і електронних документах — уривок, витяг з якого-небудь твору, на який посилаються у викладі, з точною назвою джерела й вказівкою на відповідну сторінку. Це запис, який пов'язує між собою частини документа, бібліографічні записи, класифікаційні ділення, предметні рубрики. Примітка. Розрізняють посилання «Див.», які організують пошук в потрібному напрямку, та «Див. також», що забезпечують повноту пошуку.

Предметизація - визначення предметної рубрики для твору друку або іншого документа відповідно до його змісту.

Предметна рубрика - елемент інформаційно-пошукової мови, що представляє собою коротке формулювання теми на природній мові.

Предметний каталог — бібліотечний каталог, в якому бібліографічні записи розташовуються в алфавітному порядку предметних рубрик.

Прикнижний бібліографічний посібник — бібліографічний посібник, вміщений у книзі і, як правило, відображає документи з її тематикою використані, цитовані і (або) рекомендовані.

Примітка — елемент бібліографічного опису, що містить додаткові відомості про документ, які стосуються окремих областях бібліографічного опису або до документа в цілому.

Пристатейний бібліографічний посібник — бібліографічний посібник, який розміщений після статті і відображає документи з її тематикою: використані, цитовані і (або) рекомендовані.

Провідне слово предметної рубрики — перше слово предметної рубрики, щодо її місцезнаходження в предметному каталозі.

Псевдонім — вигадане ім'я, яким автор підписує твір.

Публікація — документ, доступний для масового використання.

Публічна бібліотека — загальнодоступна бібліотека, призначена для задоволення інформаційних потреб широких верств населення.

Путівник — довідник, який містить відомості про який-небудь географічний пункт чи культурно-освітній заклад (захід), розміщені в зручному для проходження або огляду порядку.

Регіональний бібліографічний посібник — бібліографічний посібник, виданий в певному регіоні і (або) відображає документи, які пов'язані з регіоном за походженням, змістом та іншими ознаками.

Регіональний каталог — бібліотечний каталог, що відображає літературу, що відноситься за своїм змістом до певного регіону, і організований в систематичному або предметному порядку.

Рекомендаційний бібліографічний посібник — бібліографічний посібник, рекомендований читачам, що відбиває документи, відібрані по відповідним змістовним і якісним критеріям.

Релевантність - міра відповідності отриманого результату бажаному. В термінах пошуку — це міра відповідності результатів пошуку завданню поставленому в пошуковому запиті. Визначає, наскільки повно той або інший документ відповідає критеріям, вказаним в запиті користувача.

Рекламне видання - видання, що містить відомості про вироби, послуги, заходи у привабливій формі з метою створення попиту на них

Репринт (англ. to reprint - передруковувати, перевидавати) - видання, випуск якого здійснюється шляхом репродукування (сканування) сторінок книги, рукопису та інших обраних для відтворення джерел без зміни тексту, але і без відтворення особливостей матеріалів (паперу, палітурки) та друку (дефектів, виправлень, помилок) попереднього видання.

Рестаурація документа — відновлення та (або) поліпшення експлуатаційних властивостей, а також форми і зовнішнього вигляду.

Ретроспективне бібліографічний посібник — бібліографічний посібник, що відбиває масив документів будь-якого історичного періоду.

Реферат — скорочений об'єктивний виклад змісту документа з основними фактографічними даними та висновками.

Реферативне видання — інформаційне видання, сукупності бібліографічних записів, що включають реферати.

Рубрикатор — друкований чи рукописний документ, текстом якого є перелік предметних рубрик.

Серіальне видання — видання, що виходить у плинні часу, тривалість якого заздалегідь не визначена, як правило, нумерованими і (чи) датованими випусками (томами) з постійною спільною назвою.

Серія — серіальне видання, що включає сукупність томів, об'єднаних спільністю задуму, тематики, цільовим і читацьким призначенням, однотипово оформленні.

Систематична картотека статей — бібліографічна картотека, що відображає матеріали з періодичних видань, що продовжуються, збірників та організована відповідно до певної системою класифікації документів.

Систематичний каталог — бібліотечний каталог, в якому бібліографічні записи розташовуються за галузями знань у відповідності з певною системою класифікації документів.

Сканування документа - отримання цифрового зображення; оцифровка. Являє собою процес перетворення візуальної інформації у цифрову форму, яку можуть використовувати комп'ютери; один із способів поповнення бібліотечного фонду відсутніми документами; використовується у цілях збереження документів, що розширює можливості доступу до них.

Скринкастинг - запис з екрана монітора за допомогою спеціальних програм, коли глядач бачить на екрані всі переміщення курсору

Скріншот – (англ. screen - екран, зображення на екрані, кадр, вміст екрану; shot - знімок миттєвого стану) - знімок вмісту екрана монітора. Скріншоти дозволяють наочно проілюструвати роботу якої-небудь програми, розкрити послідовність дій, наприклад, при установці апаратного або програмного забезпечення. Скріншоти іноді просять надсилати у разі будь-яких збоїв виробники програмного забезпечення.

Словник — довідкове видання упорядкованого переліку мовних одиниць (слів, словосполучень, фраз, термінів, імен, знаків), доповнених відповідними довідковими даними.

Співавтор — особа або організація, що створили твір спільно з іншою особою (особами), або організацією (організаціями).

Стереотипне видання - перевидання, віддруковане зі стереотипів (копій оригіналів друкованих форм); перевидання без змін

Суспільно-політичний журнал — журнал, що містить статті та матеріали актуальної суспільно-політичної тематики, призначений для широких кіл читачів.

Таблиця авторських знаків - алфавітний перелік найбільш поширених початкових буквосполучень, пронумерованих арабськими цифрами від 11 до 99 (у двозначних таблицях) або від 111 до 999 (в тризначних таблицях). Призначена для визначення авторського знака, з якого починається бібліографічний запис. Авторський знак застосовується для розстановки в алфавітному порядку книг або каталожних карток.

Тираж — загальна кількість примірників видання, надрукованих протягом одного виробничого процесу.

Титульний лист — елемент документа, на якому поміщають заголовок видання, прізвище автора, назву видавництва, місце і дату видання.

Тези доповідей/повідомлень (з'їзду, симпозіуму, конференції та ін.) - науковий неперіодичний збірник, що містить опубліковані до початку конференції матеріали попереднього характеру (анотації, реферати доповідей). Являють собою коротко сформульовані положення доповіді, лекції, повідомлення. Головна відмінність тез від інших наукових текстів - малий обсяг (1-2 друкованих сторінок), в якому відображаються основні ідеї статті.

Тезаурус - (від грецьк. thesauros - скарби) словник, у якому слова, які належать до певних галузей знань, розташовані за тематичною ознакою і зазвичай мають приклади їх правильного використання в тексті

Тематичний бібліографічний посібник – бібліографічний посібник, який відображає документи певної тематики, проблеми.

Тлумачний словник — мовний словник, що роз'яснюють значення слів якої-небудь мови, що дає їм граматичну і стилістичну характеристики, приклади вживання і інші відомості.

Універсальна бібліотека — бібліотека, яка задовольняє різноманітні читацькі потреби на основі фондів, сформованих без тематичних і типологічних обмежень.

Універсальне бібліографічне посібник — бібліографічний посібник, що відображає документи з усіх галузей знання.

Універсальна десяткова (децимальна) класифікація (УДК) - універсальна комбінаційна класифікаційна система, розроблена П. Отле і А. Лафонтена на основі таблиць Десяткової класифікації М. Дьюї. Найбільш потужна за змістом, зручна для використання завдяки своїм комбінаційним яkostям і индексационной базі; центральною частиною УДК є основні таблиці, що охоплюють всю сукупність знання і побудовані за ієрархічним принципом поділу від загального до приватного з використанням цифрового десяткового коду. В бібліотеках використовується як стандарт для систематизації творів друку, різних видів документів і організації картотек у багатьох країнах світу

УФД/Бібліотека — автоматизована бібліотечна інформаційна система (АБІС) розроблена і підтримується ТОВ "Український фондів дім" (Київ, Україна) з 1998 року. Система призначена для комплексної автоматизації бібліотеки, враховує всі основні виробничі цикли.

Фактографічна база даних — інформаційно-пошукова система, призначена для пошуку фактів чи відомостей про них.

Фільмотека — організація або служба (відділ бібліотеки), в обов'язок якої входить збір, зберігання та надання в розпорядження користувачів кінематографічних документів і відео програм.

Флешбук - презентація або знайомство з цікавими книгами за допомоги цитат, ілюстрацій, особистих переживань та іншої інформації про книгу.

Флешмоб (англ. flash mob - «натовп-спалах») - це заздалегідь спланована масова акція, організована через сучасні швидкодіючі засоби комунікації (в основному через інтернет), в якій велика група людей раптово з'являється в громадському місці, протягом декількох хвилин виконує заздалегідь обумовлені дії, які називаються сценарієм, і потім швидко розходить.

Фонд — упорядкована сукупність документів, відповідна завданням і профілем бібліотеки, інформаційного центру і призначена для використання та зберігання.

Фонотека — організація або служба (відділ бібліотеки), в обов'язок якої входить збір, зберігання та надання в розпорядження користувачів звукових документів.

Формат – спосіб розміщення і подачі даних на носії інформації.

Формування фонду – процеси, які забезпечують створення і розвиток бібліотечного фонду, а також можливості його використання і зберігання: комплектування, організація фонду, відбір непрофільних та застарілих документів.

Форум – програма для спілкування в Інтернеті.

Хронологічний каталог — бібліотечний каталог, в якому бібліографічні записи розташовуються по роках видання або першої публікації документів.

Цифрова книга, електронна книга - клас малогабаритних пристроїв, виконаних у вигляді планшета і призначених для читання різного роду творів друку (книг, спеціалізованих журналів і т. д.). Цифрові книги забезпечуються пристроями пам'яті, які забезпечують збереження обсягів даних, еквівалентних тисячі сторінок текстового матеріалу

Централізована бібліотечна система (ЦБС) — сукупність бібліотек, що є структурно-цілісне заклад, що функціонує на основі загального управління, єдиного штату, фонду, організаційного та технологічного єдності. ЦБС складається з центральної бібліотеки та бібліотек-філій.

Центральний каталог — бібліотечний каталог, що відображає фонди бібліотеки і всіх її філій.

Читач бібліотеки — особа, яка користується бібліотекою на підставі офіційної записи у встановлених документах.

Читаність – відносний (якісний) показник, що являє собою відношення книговидачі за певний період до кількості абонентів бібліотеки. Характеризує читацьку активність. Показує, яку кількість в середньому документів було видано одному користувачеві. Примітка. $Ч = В:А$, де Ч – читаність, В – книговидача, А – кількість користувачів.

Читальний зал — спеціально обладнане приміщення, призначене для обслуговування читачів творами друку та іншими документами в його межах.

Читацький каталог — бібліотечний каталог, наданий у розпорядження читачів.

Шифр зберігання документа — умовне позначення місця зберігання документа у вигляді сполучення літер і (або) цифрових знаків. Складається з класифікаційного індексу та авторського знака.

Штрих-код - спосіб маркування видань, при якому код або номер представляються у вигляді послідовності паралельних ліній різної ширини. Штрихові коди широко використовуються у бібліотечних технологіях для забезпечення ідентифікації одиниць зберігання фонду та читацьких квитків.

Навчальне видання

Мовчан К.М.

Бібліографічна діяльність

Курс лекцій

Тираж 10 пр.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 4916 від 16.06.2015 р.

Редакційно-видавничий відділ МДУ, 89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>